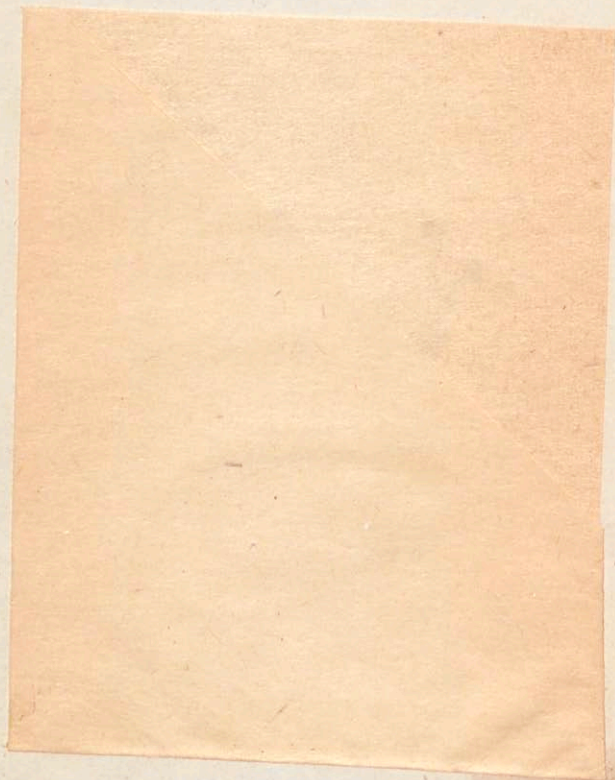

1861

P. 11

1303

~~1494~~

~~1494~~

Գ. Ա. Գ. Ի. Կ

ՎԵՐԶԻՆ ԱՐԳԱՅ ՀԱՅՈՑ

ԲԱԴՐԱՏՈՒՆԻ

Գ Ա Գ Ի Կ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԹԱՅ ՀԱՅՈՑ

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ԹԱՅՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՍ

ԳՐԵԱՅ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԵՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ի Ս. ՈՒԽՏԵ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԵԱՆՑ

ՆՈՒՔԻ

Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԵՈՐԳԵԱՆ

ԺԱՌԱՆԳԱԼՈՐԱԿ ԶԵՄԵԼԱՆԻՆ

ՄՈՒՐԱՑԱՆՆԵՐ

25 ՍԵՊՏԵՄԲ. 1899 ՎՃԻ.

ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՒՈՅ

ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԵԱՆՑ

1872

1861

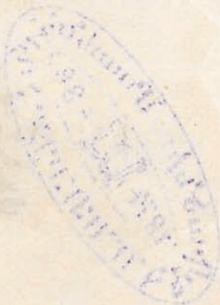
Q2. *What is the purpose of the study?*

[illegible]

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

1. $\frac{d}{dx} x^2 = 2x$
 2. $\frac{d}{dx} x^3 = 3x^2$
 3. $\frac{d}{dx} x^4 = 4x^3$
 4. $\frac{d}{dx} x^5 = 5x^4$
 5. $\frac{d}{dx} x^6 = 6x^5$
 6. $\frac{d}{dx} x^7 = 7x^6$
 7. $\frac{d}{dx} x^8 = 8x^7$
 8. $\frac{d}{dx} x^9 = 9x^8$
 9. $\frac{d}{dx} x^{10} = 10x^9$
 10. $\frac{d}{dx} x^{11} = 11x^{10}$
 11. $\frac{d}{dx} x^{12} = 12x^{11}$
 12. $\frac{d}{dx} x^{13} = 13x^{12}$
 13. $\frac{d}{dx} x^{14} = 14x^{13}$
 14. $\frac{d}{dx} x^{15} = 15x^{14}$
 15. $\frac{d}{dx} x^{16} = 16x^{15}$
 16. $\frac{d}{dx} x^{17} = 17x^{16}$
 17. $\frac{d}{dx} x^{18} = 18x^{17}$
 18. $\frac{d}{dx} x^{19} = 19x^{18}$
 19. $\frac{d}{dx} x^{20} = 20x^{19}$
 20. $\frac{d}{dx} x^{21} = 21x^{20}$
 21. $\frac{d}{dx} x^{22} = 22x^{21}$
 22. $\frac{d}{dx} x^{23} = 23x^{22}$
 23. $\frac{d}{dx} x^{24} = 24x^{23}$
 24. $\frac{d}{dx} x^{25} = 25x^{24}$
 25. $\frac{d}{dx} x^{26} = 26x^{25}$
 26. $\frac{d}{dx} x^{27} = 27x^{26}$
 27. $\frac{d}{dx} x^{28} = 28x^{27}$
 28. $\frac{d}{dx} x^{29} = 29x^{28}$
 29. $\frac{d}{dx} x^{30} = 30x^{29}$
 30. $\frac{d}{dx} x^{31} = 31x^{30}$
 31. $\frac{d}{dx} x^{32} = 32x^{31}$
 32. $\frac{d}{dx} x^{33} = 33x^{32}$
 33. $\frac{d}{dx} x^{34} = 34x^{33}$
 34. $\frac{d}{dx} x^{35} = 35x^{34}$
 35. $\frac{d}{dx} x^{36} = 36x^{35}$
 36. $\frac{d}{dx} x^{37} = 37x^{36}$
 37. $\frac{d}{dx} x^{38} = 38x^{37}$
 38. $\frac{d}{dx} x^{39} = 39x^{38}$
 39. $\frac{d}{dx} x^{40} = 40x^{39}$
 40. $\frac{d}{dx} x^{41} = 41x^{40}$
 41. $\frac{d}{dx} x^{42} = 42x^{41}$
 42. $\frac{d}{dx} x^{43} = 43x^{42}$
 43. $\frac{d}{dx} x^{44} = 44x^{43}$
 44. $\frac{d}{dx} x^{45} = 45x^{44}$
 45. $\frac{d}{dx} x^{46} = 46x^{45}$
 46. $\frac{d}{dx} x^{47} = 47x^{46}$
 47. $\frac{d}{dx} x^{48} = 48x^{47}$
 48. $\frac{d}{dx} x^{49} = 49x^{48}$
 49. $\frac{d}{dx} x^{50} = 50x^{49}$
 50. $\frac{d}{dx} x^{51} = 51x^{50}$
 51. $\frac{d}{dx} x^{52} = 52x^{51}$
 52. $\frac{d}{dx} x^{53} = 53x^{52}$
 53. $\frac{d}{dx} x^{54} = 54x^{53}$
 54. $\frac{d}{dx} x^{55} = 55x^{54}$
 55. $\frac{d}{dx} x^{56} = 56x^{55}$
 56. $\frac{d}{dx} x^{57} = 57x^{56}$
 57. $\frac{d}{dx} x^{58} = 58x^{57}$
 58. $\frac{d}{dx} x^{59} = 59x^{58}$
 59. $\frac{d}{dx} x^{60} = 60x^{59}$
 60. $\frac{d}{dx} x^{61} = 61x^{60}$
 61. $\frac{d}{dx} x^{62} = 62x^{61}$
 62. $\frac{d}{dx} x^{63} = 63x^{62}$
 63. $\frac{d}{dx} x^{64} = 64x^{63}$
 64. $\frac{d}{dx} x^{65} = 65x^{64}$
 65. $\frac{d}{dx} x^{66} = 66x^{65}$
 66. $\frac{d}{dx} x^{67} = 67x^{66}$
 67. $\frac{d}{dx} x^{68} = 68x^{67}$
 68. $\frac{d}{dx} x^{69} = 69x^{68}$
 69. $\frac{d}{dx} x^{70} = 70x^{69}$
 70. $\frac{d}{dx} x^{71} = 71x^{70}$
 71. $\frac{d}{dx} x^{72} = 72x^{71}$
 72. $\frac{d}{dx} x^{73} = 73x^{72}$
 73. $\frac{d}{dx} x^{74} = 74x^{73}$
 74. $\frac{d}{dx} x^{75} = 75x^{74}$
 75. $\frac{d}{dx} x^{76} = 76x^{75}$
 76. $\frac{d}{dx} x^{77} = 77x^{76}$
 77. $\frac{d}{dx} x^{78} = 78x^{77}$
 78. $\frac{d}{dx} x^{79} = 79x^{78}$
 79. $\frac{d}{dx} x^{80} = 80x^{79}$
 80. $\frac{d}{dx} x^{81} = 81x^{80}$
 81. $\frac{d}{dx} x^{82} = 82x^{81}$
 82. $\frac{d}{dx} x^{83} = 83x^{82}$
 83. $\frac{d}{dx} x^{84} = 84x^{83}$
 84. $\frac{d}{dx} x^{85} = 85x^{84}$
 85. $\frac{d}{dx} x^{86} = 86x^{85}$
 86. $\frac{d}{dx} x^{87} = 87x^{86}$
 87. $\frac{d}{dx} x^{88} = 88x^{87}$
 88. $\frac{d}{dx} x^{89} = 89x^{88}$
 89. $\frac{d}{dx} x^{90} = 90x^{89}$
 90. $\frac{d}{dx} x^{91} = 91x^{90}$
 91. $\frac{d}{dx} x^{92} = 92x^{91}$
 92. $\frac{d}{dx} x^{93} = 93x^{92}$
 93. $\frac{d}{dx} x^{94} = 94x^{93}$
 94. $\frac{d}{dx} x^{95} = 95x^{94}$
 95. $\frac{d}{dx} x^{96} = 96x^{95}$
 96. $\frac{d}{dx} x^{97} = 97x^{96}$
 97. $\frac{d}{dx} x^{98} = 98x^{97}$
 98. $\frac{d}{dx} x^{99} = 99x^{98}$
 99. $\frac{d}{dx} x^{100} = 100x^{99}$
 100. $\frac{d}{dx} x^{101} = 101x^{100}$
 101. $\frac{d}{dx} x^{102} = 102x^{101}$
 102. $\frac{d}{dx} x^{103} = 103x^{102}$
 103. $\frac{d}{dx} x^{104} = 104x^{103}$
 104. $\frac{d}{dx} x^{105} = 105x^{104}$
 105. $\frac{d}{dx} x^{106} = 106x^{105}$
 106. $\frac{d}{dx} x^{107} = 107x^{106}$
 107. $\frac{d}{dx} x^{108} = 108x^{107}$
 108. $\frac{d}{dx} x^{109} = 109x^{108}$
 109. $\frac{d}{dx} x^{110} = 110x^{109}$
 110. $\frac{d}{dx} x^{111} = 111x^{110}$
 111. $\frac{d}{dx} x^{112} = 112x^{111}$
 112. $\frac{d}{dx} x^{113} = 113x^{112}$
 113. $\frac{d}{dx} x^{114} = 114x^{113}$
 114. $\frac{d}{dx} x^{115} = 115x^{114}$
 115. $\frac{d}{dx} x^{116} = 116x^{115}$
 116. $\frac{d}{dx} x^{117} = 117x^{116}$
 117. $\frac{d}{dx} x^{118} = 118x^{117}$
 118. $\frac{d}{dx} x^{119} = 119x^{118}$
 119. $\frac{d}{dx} x^{120} = 120x^{119}$
 120. $\frac{d}{dx} x^{121} = 121x^{120}$
 121. $\frac{d}{dx} x^{122} = 122x^{121}$
 122. $\frac{d}{dx} x^{123} = 123x^{122}$
 123. $\frac{d}{dx} x^{$

1. *Chlorophyll*
 2. *Chlorophyll*
 3. *Chlorophyll*
 4. *Chlorophyll*
 5. *Chlorophyll*

Ի ՀԱՅԲԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս . ԷԶՄԻԱՆԻ

Տ . Տ . ԳԵՈՐԳԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՒՄ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱԶԵՄԻ

Տ . ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԻՒԹԵԱՆ Կ . ՊՕԼՍՈՅ

Տ . ՄԿՐՅԶԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

1870-1871

The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the membership of the Society since the last meeting. The names are given in the order in which they were admitted, and are followed by the date of admission. The names are given in full, and are not abbreviated. The names are given in the order in which they were admitted, and are followed by the date of admission. The names are given in full, and are not abbreviated.

1870-1871

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ԹԱՏՐԸ հրահանգի վարժոց մի է, ուր կը կրթուին միտքեր, կը վառին սրտեր, և սրտի զգացումներ կը շարժին: Եւ մանակը իւր արդար դատասկիզբը հոն կը գրոշմէ աւարքներէն ու ամբարշտին ճակատը: Առտաւորեալ աղքեր միշտ յարգեցին թատրը, քանի աղքային զարգացումն անգ. տկներէ տեսան: Բայց աղքաց այս զարգացումն արգարեւ այն թատրը միայն կարող է տալ, որոյ հիմնը ժողովրդոց բարոյց ու վարուց ուղղութեան համար ճշմարիտ բարոյականութեան վերայ հաստատուած է: Կոսկիտ է այն աղգ, որ առանց թատեր, առանց գէթ աղքային մասնաւոր հանգիսից կ'ապրի: Հայրենեաց զգացումն մարած է այն աղքի սրտի մէջ, որ իւր նահատակաց անմահ անուանքն աղքային հանգէտներով պատուել չը փախագիր: Չուրի է մարդ 'ի հանձարոյ, դուրի 'ի ճշմարիտ լուսոյ, երբ իւր հայրենեաց բարերար ու սքանչելի արիներու նահատակութեան հանգէտը կը տեսնէ, և արտասուք մի չը թափէ: Եղիկէն է այնպիսին, անպէս տրամած մարդկութեան խմբին մէջ:

Եւ որովհետեւ մեր աղքն ալ մի քանի տարիէ հետէ թատերական աղքային հանգիսից կարեւորութեան յարգը ճանչնալով՝ կը շարժի, համարձակութիւն ստացայ ըստ մերում կարի այս ԹԱՏՐԵՐԻՌԻԻՒՆԸ յօրինել, և Ս. Ուխտիս Նախագահ Ամեն. Տ. Տ. Եսայի Սրբազան Պատրիարք Հօր ձեռամբ նուիրել վսեմաբայլ Աթարացի Աշքեան Յակոբ Էֆէնտիի գերդաստանի անուան, որ Ս. Սիօնի ուսումնարանի յառաջադիմութեան համար իւր երկու հազար Օսմանեան ոսկի կտակովն բարերար հանդիսացաւ անգ. պատուարեալ աղքային մանկուայն *:

Թատրերգութեանս պատմական նիւթն այս է:

Յովհաննէս—Սմբատ կը մեռանի, և երկու տարի նախաւորաց անսկիւթեան համար թագաւորական թառը պարսպ կը մնայ: Իսկ վէտա Սարգիս իշխանն Սիւնեաց՝ աղգին անիշխանութիւնը պատեն միջոց համարելով՝ կը կողոպտէ արքունի դանձը, և կը խորհի Յունաց ձեռամբ թագաւորել: Իսկ կոյսն Յունաց

* Տե՛ս 'ի Սիօն տնտեսութեմ, տարի 2, թիւ 11:

Իբրայէլ երբ կը լսէ մեր Յովհաննէս անխոհեմ արքային մահը, անմիջապէս կը պահանջէ արքայանիստ և հոյակապ Անի քաղաքը: Կը մերժեն Հայք: Ուստի Կայսրը վերջապէս կըստիպուի հարիւր հազար ոգւոյ չափ բանակ խրկել 'ի Հայս: Քանի մի յարձակ մամբ Յոյնը զՀայաստան բաւական աւերելէն վերջը՝ հուսկ ուրեմն կը հասանին 'ի դրունո Անույ և կը բանակին: Կը սրտմտին Հայք: և կը ժողովին առ ծերունին Վահրամ սպարապետ Պահլաւունի: Քաջազն Հայք կը ճակատին Շիրակայ դաշտին մէջ, կը զարնուին, կը յաղթեն և կը ցրուեն յունական բանակը: Սակայն Սարգիս չը վհատիր, այլ այնուհետեւ աւելի կը կրկնապատկէ իւր ջանքը թագաւորելու համար, և կը յաջողէ նախարարաց և Անույ բնակչաց մեծ մասը որսալ: Սակայն Վահրամ կ'աճապարէ, և ազգին այն նախարարաց հետ միացած՝ որք դեռ չէին միաբանած Սարգսի հետ, կը յորդորէ զԽթողիկոսն Պետրոս թագաւոր օծել զԳագիկ, որ Սարգսի դաւաճանութենէն սարսափահար՝ թաքթաքուր աստ և անդ կը շրջէր: Կը հաւանի Կաթողիկոսը: Իսկ Գագիկ հնարքով մի գաղտ Անի մոնելով կ'օժանի թագաւոր Հայոց: Իսկ Սարգիս երբ կը լսէ Գագիկայ թագաւորելը, կը սարսափի. և ժողովելով իւր համախոհները՝ Ղամբէն ներքին կ'ապաստանի: Այս է պատմութեան ճշգրիտ նկարագիրը * :

Այս պատմութենէն փոքր ինչ շեղած եմք, և Սարգսի առեւած եմք յանդգնութիւն՝ խնդրել Կաթողիկոսէն որ զինքն թագաւոր օծէ, և այս անհնար չէ՝ փառասէր և ազգադաւ վատի մի համար: Իսկ Պետրոս կաթողիկոսի հայրենեաց հուսատարմաբար ծառայութեան վերայ զանազան տարբեր կարծիքներ լինելու հան, սակայն մեք առաւել Մատթէոս Ուռհայեցւոյ հետեւած եմք, որ միշտ գովութեամբ կը խօսի: Որուն ձայնակից են գրեթէ բոլոր յետագայ դարուց պատմիչքք:

Վերջապէս եթէ մեր այս երկասիրութիւնը դոյզն ինչ յարգ ստանայ ուսումնասէր ազգայններէ, մտադիր եմք նաեւ Հայաստանի նոյն դարու աղէտալի անցքերը զատ զատ ողբերգութիւններ յօրինելով՝ հետզհետէ հրատարակել, եթէ խրախոյան ու յոյսն զմեզ քաջալերէ . . . :

* Արիստ. Լատ. Գ. Լ. Ժ: — Մատթ. Ուռհ. Մասն Ա. Ե. Զ—Ե. Թ: — Միքայէլ Չամչեան. Հատ. Բ:

Appendix

- 1. The first part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 2. The second part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 3. The third part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 4. The fourth part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 5. The fifth part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 6. The sixth part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 7. The seventh part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 8. The eighth part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 9. The ninth part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.
- 10. The tenth part of the appendix contains a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education since the year 1800.

ԱՆՁԻՆՔ

ԳԱԳԻԿ, Բաղրատունեան լիբրին արքայ :
ՊԵՏՐՈՍ ԳԵՏԱԴԱՐԶ, Կաթողիկոս Հայոց :
ՎԱՀՐԱՄ. ՊԱՀԼԱԻ, սպարապետ Հայոց :
ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ, Պահլավ իշխան :
ԱՊԻՐԱՏ, հաւատարիմ իշխան մեծ :
ՎԵՍՏ ՍԱՐԳԻՍ, իշխան Սիւնեաց :
ԴԵՐԵՆԻԿ, { նախարարք, Կոլտակիցք Սարգսի
ԱԲԱՍ, { մատնչի հայրենեաց :
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ, ղորապետ քանակին Յուդայ :
ԵՄՐԱՆ, իշխան :
ԱԼՈՏ, Հայ սպայ :
ՊԱՐ Հայ մանկուղյն :
Նախարարք, իշխանք, Ժողովուրդք և զինուորք :

Գ Ա Գ Ի Կ

ՎԵՐԶԻՆ ԱՐԻԱՅ ՀԱՅՈՑ

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Ա.

ՅԱՆԻ, յԱմուրն ներքին: Սրահի մի սրմոց վերայ ի կան
կերեւելի փոշոտ թուր մի: Ի հեւուսա կը նմարին Անոյ
կաթուղիներն աշաարակները, ուր կը ծառայէին Բաղրա-
տունեան տան խաչանիշ դրօշը: Ոչինչ հեռի անտի ծառա
ղարդ ճեմելի վայրեր, ուր դրօշակն ծաղկոյցի:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛վ, ահա ամեն ուստեք Պարսք և Ալիւթք
հեղեղի նման կը թափին, և հայրենեացս կու
րովի մանկունքն ՚ի սուր և ՚ի հուր դատելով,
կրտսպառնան զՀայաստան բովանդակ աւերել և
խորառ քանդել: Բաբէ՛, այն երկիրն՝ որ քա-
ջաց երկիր և գոռ դիւցազանց որորանն էր, այն
երկիրն՝ որ երբեմն իւր անթիւ նահատակաց
արեամբն ողողելով, մարդկութեան պարծա-
նաց միակ սրբավայր հանդիսացաւ, կը հեծէ՛ նա
այսօր, կը հեծէ թշուառութեան և աղետից

սասկալի լծին տակ : Ո՛հ, չլիայ գէթ հայկական
քաջ սիրտ մի , որ իւր հարց նուիրական դրօշն
պարզած՝ հսկայաքայլ յառաջանայ թշնամի բա-
նակաց գէմ , և ոգի ՚ի բռնն պաշտպանէ իւր այս
հայրենի երկրի դարաւոր ազատութիւնը :

Ո՛վ , քանի՛ քանի անգամ ես, ալեւորս Վահ-
րամ , Հայկեան փառաց պաշտօնաւորաւ քաջասիրտ
զաւակաց պարսպըլուխ հանդիսացած , անվե-
հեր վաղեցի ջաղխել այն ամբարտաւան գլուխ-
ները , որք հայհայելով հարցս Աստուծոյն սուրբ
անունը , կը ժպրհէին հայրենեացս որբանուէր
հողը ոտնակոխել և արեամբ հեղեղել : Վուք
կը յիշէք անշուշտ , ո՛վ սատղեր , այն օրը , ճր
փառաւոր , յոր ես ՚ի ձի աշտանակեալ , սաղա-
ւարտ ՚ի գլուխ , վահան ՚ի կուրծս , և մերկ
թուր ՚ի ձեռին , Ապահունեաց լեռանց բարձր
գագաթէն աղատօրէն գոռացի պարսկական և
սկիւթական ահեղ բանակաց . «Ո՛վ ամբարիշտք ,
կացէ՛ք » : Սարսափեցան նորա այս իմ ահաւոր
ձայնէս , և դող ՚ի սիրտ թաւալադրոր անկեալ ՚ի
գետին , ՚ի քթթելական չարաչար սատակեցան :

Այլ այսօր , ո՛վ թշուառութեանս , հայրե-
նեացս անաեբունչ վիճակէն սորա ոգի առնլով ,
աւանիկ կրկին կը խըտին , և կըսկսին քանդն ու
աւեր ամեն ուրեք սփռել : Բայց ո՛չ միայն սո-
քա , եղնկ , ահաւասիկ խաչին երկրպագու
ժողովուրդ մի , Փրկչին հաւատացեալ ազգ
մի , փոխանակ Աստուածութեան և մարդկու-
թեան իրաւանց նախանձախնդիր այս ընտրեալ

ժողովրդեան աղատութիւնը պաշտպանելու ,
 սա եւս սյսօր կրտսւառնայ հայ աղգայնութեան
 նախատինք՝ դերութեան ահուելի դքօշն ամ
 բողջ Հայաստանի աւերակաց վերայ ծածանել :
 Բայց կացէք , անմիտք , կացէք , քանզի ծե-
 րունին Վահրամ դեռ կենաց շունչ կը ջնէ .
 կացէք , թշուանք , քանզի դեռ Վահրամաց
 երակաց մէջ կ'եռայ այն վեհ արիւնը , որ քա-
 նիցս հոսեցաւ ՚ի սէր հայութեան : Այլ , դեռ
 այս ալեւոր ճակատուս վերայ վատութեան
 սեաւ բիծ մի ընդունած չեմ . դեռ կարող եմ
 աղգաց իրաւանց թշնամի ճիւղաղքդ յաշխար-
 հէս ջնջել : Ի՞նչ , յաւիտենականդ Օջրութիւն ,
 վկայ լեր . դո՛ւ , վկայդ յաւերժական , լուր .
 կ'երդնո՞ւմ յանմահութիւնդ , որ պիտի պաշտ-
 պանեմ զՀայաստան , պիտի վազեմ դարձեալ
 պատերազմի մահաշջուկ դաշտը , հոն աղա-
 տութիւն պիտի գոռամ , և շանթահար պիտի
 իջեցունեմ ՚ի դժոխս այն յունական գոռող գը-
 լուխները , որք իջեսցին մինչեւ Լիւնոյ՝ Հայաս-
 տանեայց այս հոյակապ քաղաքի պարսպաց առ-
 ջեւ հասնիլ :

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ .

ՎԱՀՐԱՄ , ԵՄՐԱՆ

ԵՄՐԱՆ

Տէր իմ :

ՎԱՀՐԱՄ

Դժէք էք, աղնիւ Լմբան :

ԵՄՐԱՆ

Այո՛, Տէր սպարապետ :

ՎԱՀՐԱՄ

Թշնամի բանակէն ի՞նչ լուր ունիք :

ԵՄՐԱՆ

Թշնամին իւր անիրաւ պահանջմանց վերայ
դեռ իր սնդէ, և կրտսեանս վաղիւ անշուշտ
Անայ աւերակաց վերայ իւր յաղթական դրօշը
պարզել, եթէ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Հող չէ, խօսէ՛ :

ԵՄՐԱՆ

Եթէ յամսուիմք չընդունել կայսեր այն ձայնը,
որ կը մերժէ Գաղկաց Թագաւորութիւնը,
և Անիի գրաւումը խտտիւ կը պահանջէ :

ՎԱՀՐԱՄ

Երբէք. Թագին օրինաւոր ժառանգն Գաղիկ է միայն :

ԵՄՐԱՆ

Բայց մեր այդ արդար սահանջմամբ, Տէր, հայրենեաց բոլորովին կործանման թերեւս պատճառ լինիմք :

ՎԱՀՐԱՄ

Ինչո՞ւ :

ԵՄՐԱՆ

Վասնզի Վազիկ ատելի է Յունաց :

ՎԱՀՐԱՄ

Բայց սիրելի Հայոց :

ԵՄՐԱՆ

Ի նանկէր է այդ . քանզի կը տարակուսիմ, թէ Հայք կարողանան պաշտպանել զՎազիկ :

ՎԱՀՐԱՄ

Հայք, կարող են, Եմրան, պաշտպանել ըզ Վազիկ . քանի որ կ'եռայ իւրաքանչիւր Հայ եւ բաւական մէջ Հայկայ սուրբ արիւնը, կարող յաւիտեան :

ԵՄՐԱՆ

Հաւատա՛մ, Տէր, սառեցաւ այդ արիւնը . վհատեցան նոյն իսկ քաջ սրտեր, խոնարհեցան աշխարհ յունական կայսրութեան :

ՎԱՀՐԱՄ

Թող աշխարհ խոնարհի, Թող աշխարհ անի-
րաւին վատօրէն երկրպագէ, սակայն Վահրամ
երբէք : (յորձն Տապնանիշ) կը տեսնե՞ս դու , Եւ-
րան , սա Թուրք , սա ահեղ Թուրք :

ԵՄՐԱՆ

Այո՛ , այդ փոշոտ Թուրք

ՎԱՀՐԱՄ

Կը յիշե՞ք , քանիցս դա փայլած է , և քանի՛
ամբարիշտ գլուխներ յերկիր Թաւալած :

ԵՄՐԱՆ

Ենթիւ գլուխներ :

ՎԱՀՐԱՄ

Վաղիւ , քանջ , դարձեալ դա պիտի փայլի ,
և ծերունին Վահրամ պիտի վաղէ :

ԵՄՐԱՆ

Ո՛րք :

ՎԱՀՐԱՄ

Պատերազմի դաշտը :

ԵՄՐԱՆ

Ինչո՞ւ :

ՎԱՀՐԱՄ

Կայծալնահար պատժել այն բանակը, որ
յանիրաւի յանդդնած է պաշարել զԱնի :

ԵՄՐԱՆ

Իսկ եթէ պատերազմի այդ դաշտի մէջ ին-
նաս ու փռուիս, ի՞նչ պիտի ընէ այն ժամանակ
Հայաստան :

ՎԱՀՐԱՄ

Օ՛րափ պիտի զարնէ :

ԵՄՐԱՆ

Իսկ որդիքն հայրենեաց :

ՎԱՀՐԱՄ

Յիս ակնապիշ՝ պաշտպանել զՀայաստան
պիտի ուսանին :

ԵՄՐԱՆ

Եւ այն ատե՞ն :

ՎԱՀՐԱՄ

Պիտի բարձրանայ Հայաստան :

ԵՄՐԱՆ

Եւ այնուհետե՞ւ :

ՎԱՀՐԱՄ

Օ՛րադիօք պիտի պատկեն Հայ մատուներ շիր-

միս ցուրտ մարմարեայ խաչը, և թագածառանգ Ղազիկ իշխանիս երախտագէտ բիբըն արտասուօք պիտի թանան միշտ գերեզմանիս արիւնլուայ հողը, վասնզի շատ սիրեցի զՂազիկ, և առաւել շատ զՀայաստան :

ԵՄՐԱՆ

Լիպստոսմ սէր :

ՎԱՀՐԱՄ

Լյո՛, ո՛վ Եմբան, ի՛նչ քարեղէն սիրտ է այն՝ որ իւր երկրի աւերակները կը դիտէ, և այնուհետեւ կենաց արեւուն հայիլ կ'իշխէ . կէանք, զգայունի մի համար գառն է . դառն և անտանելի արդարեւ իմ համար : Լյո՛, Եմբան, (Խուրջ առնելով յորժէն .) սա թրով, սա թրով վաղիւ պատերազմի բազդը պիտի վճռեմ :

ԵՄՐԱՆ

Երկինք :

ՎԱՀՐԱՄ

Թող աշխարհ զարմանայ, թէ լոկ մի Հայ իւր ազգային իրաւանց պաշտպանութեան համար Լինոյ պարսպաց տակ փառաւորապէս անկաւ :

(Ռէկիւլէ յէջնայէն)

ԵՄՐԱՆ (յէռէն բռնելով)

Հանգարտէ՛, Տէր իմ, կ'աղաչեմ, մի վաղ վաղեր այգպէս . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ, դեռ հանդարտիմ, դեռ ժուժամ,
երբ թշնամույն անողորմ գնդերն զհայաստան
աւերել կը յանդգնին :

ԵՄՐԱՆ

Խոհեմութիւն, Տէր, Խոհեմութիւն :

ՎԱՀՐԱՄ

Թող զիս, թող, որ երթամ գոնէ ազգա-
տոհմիս քաջ զաւակները ժողովել, որպէսզի
փութամ նոցա հետ ի միասին գնալ ի դաշտ
մարտին և անդ . . . :

ԵՄՐԱՆ (դէռնալ ի նոսր իշխան)

Համբերութիւն, Տէր, կ'աղաչեմ, համ-
բերութիւն :

ՎԱՀՐԱՄ

Կը զարմանամ, Լճրան, թէ այս պահուն
դուք էք, որ զիս կ'արդելուք արիւն թափելէ
ի սէր եղբարց, դուք՝ որ քանիցս իմ հետ ա-
րիւն հոսած և շատ նահատակութեամբ փայ-
լած էք :

ԵՄՐԱՆ

Վասնզի, Տէր սպարապետ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Լճրան, ապուշ է այն մարդ, որ իւր եղ-

բարց աղետից վերայ անտարբեր կը նայի . ան
զգայ է նա՝ որ կը խնայէ իւր արիւնը , . . .
Բայց տանաձայն կը լսեմ, Երկինք , Ս . Հայ-
րապետն է :

ԵՄՐԱՆ (Ռիտմի)

Այ՛ս , նա ինքն է :

(Ռիմի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ , ՎԱՀՐԱՄ

ՊԵՏՐՈՍ

Այսպէս , Տէր սպարապետ , թշնամին մեր
անմիաբան ընթացքէն յիշտանալով , հասաւ
մինչեւ մայրաքաղաքիս պարսպաց սուղեւ . այ-
ժըմ , Տէր , ակնապիշ կայ ՚ի քեզ Հայաստան
համօրէն , և ձեր օգնութեան կողկողազին կը
կարօտի :

ՎԱՀՐԱՄ

Այ՛ս . Տէր հայրապետ , աղետալի է Հայ-
աստանի վիճակը , և մեծ իւր վեշտը . բայց ի՞նչ
կարեւոր օգնութիւն կարող եմք հայրենեաց
ընել , երբ համօրէն նախարարք մեր և իշխանք
ազգային այս տխուր աղետից վերայ խաղաւ

անտարբեր և անհոգ կ'ապրին: Ոչինչ կարող
եմք առնել, Հայր, ոչինչ, բայց միայն ըկ ար-
տասուել և ապա . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Տէր զօրասկտ, Աստուած և Հայաստան մե-
նէ ըկ հառաչանք չեն խնդրեր, և ոչ մեր հարբ
ու հաւք իրենց արիւնաներկիւք երեզմաններէն ար-
տասուք: այլ վրէժ, վրէժ ՚ի թշնամեաց, վրէժ
այն ամեն յանձանց՝ որք զՀայն կը տառապեն :

ՎԱՀՐԱՄ

Կը խոստովանիմ թէ Լըրկինք զայդ կը պա-
հանջէ, և հայրենիք ակնդէտ կ'սպասէ մեր
արդար վրէժխնդրութեան աւուր . Հայր, այն
փառաւոր աւուր մեր միշտ սրատրաստ եմք:

ՊԵՏՐՈՍ

Լն օրը, ձեր անմահութեան օրն է .

ՎԱՀՐԱՄ

Իցիւ թէ եւ հայրենեաց փրկութեան ու
անդորրութեան երջանկաբեր օրն լինէր, ուրա-
խութեամբ պիտի փակեմ աչիւնիքս, Հայր :

ՊԵՏՐՈՍ (յո-ղեալ)

Պաշտպանեմք զՀայաստան, Տէր սպարա-
պետ, սրաշտպանեմք զանտերունչն Հայաստան,
Աստուծոյ և մեր խղճմունեաց ձայնն է այս :

ՎԱՀՐԱՄ

Դուք արդէն քաջ գիտէք, Հայր, թէ քանի՛ քանի՛ անգամ պաշտպանեցի զՀայաստան և արքայանիստ մեր այս պերճ Նի քաղաքը։ Բայց այսօր, Հայր, ոչինչ կարող եմ առնել, բայց միայն թէ լոկ արիւնս թափել և իյնալ միայնակ։ Հայր, այս իմ ուխտ է և նպատակ։

ՊԵՏՐՈՍ

Ա. քանզեւ ռ-խտ։

ՎԱՀՐԱՄ (յուզեալ)

Կը տեսնէք, Հայր, սա դրօշը, սա դրօշը որ կը ծածանի Կաթուղիկէի աշտարակաց վերայ։ Ճիշդ այդ դրօշը՝ որ քանի՛ քանի՛ անգամ պարզած թռայ ՚ի մարտ, նոյնը կրկին վաղիւ բացած պիտի թռչիմ։ Հայր, եթէ մեռանիմ, այդ թող պատանիքս լինի . . . :

ՊԵՏՐՈՍ (վեղ խնայել)

Արդեանկ, արժանաւոր արդեանկ հայրենեաց, դառչ քեզ պատան, այլ անմահ անուանդ միտք այս բառերը կրող նուիրական դրօշ պիտի լինի, ՎԱՀՐԱՄ ՓՐԳԻՉ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ։ Այո, այս մեծ փառքը Հայաստան միայն քեզ պահած էր, ուստի ահա այսօր Հայաստան դքեզ կրկին իւր սրգւոց զօրավետ կը կարգէ. կ'ընդունիք, այս ծանր բայց մեծ պաշտօնը։

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ . դեռ կը տարակուսի՞ք անձնանուիրու-
թեանս վերայ , ոչ թէ զօրացեալ , այլ սոսկ զին-
ւոր ծառայելու պատրաստ եմ : Այո՛ , Հայր ,
պատրաստ եմ :

ՊԵՏՐՈՍ

Արեմն խնդու թեամբ ձեզ կ'աւետեմ , Տէր
սպարապետ , թէ նախարարք և ազաւոր միմեանց
հետ հաշտեցան :

ՎԱՀՐԱՄ

Երկինք . ի՞նչպէս :

ՊԵՏՐՈՍ

Քանզի սորա լաւ խմանալով՝ թէ անմիու-
թիւնն է ազգին թշուառութեան բռն սրտա-
ճառը , միաբանութեամբ այսօր ձեր հրամա-
նաց գոնէ մի ակնարկին կրտստեն արծուօրէն
թռանիլ ՚ի դաշտ մարտին , և անդ աներկիւղ
ճակատիլ թշնամի բանակաց դէմ : Սորա հա-
մար է որ զիս , Տէր , զիս՝ սրաշունեացս խաղա-
ղութեան և սիրոյ Աստուծոյն՝ առ ձեզ պատ-
դամաւոր առաքել փութացին :

ՎԱՀՐԱՄ

Եր խոտանա՞ն արդարեւ , Հայր , համա-
հաճ հաւանութեամբ սրաշտպանել զԱ՛նի եւ
զՀայաստան :

ՊԵՏՐՈՍ

Այո՛, Տէր սպարապետ, և կ'երդնուն աւ
մենայն յօժարութեամբ ։

ՎԱՀՐԱՄ

Այսպէս, հայրենեացս քաջակորով որդւոց
հետ միասին ես պիտի արժանանամ ուրեմն սը-
րանալ ՚ի գաշտն Շիրակայ, ուր թշնամին բանա-
կած հայհոյել կը համարձակի Հայ ազգայնու-
թեան առաքինի անունը ։ Ո՛վ յնծութեանս,
այո՛, հոն պիտի վազեմ, ուր պիտի փայլի այս
իմ հատու թուրս՝ որ երկար ատենէ ՚ի վեր փա-
շտած ՚ի կախ կը մնայր որմոց վերայ, և թշնա-
մին սարսամբամբ հոն պիտի լսէ Վահրամայ
այս որոտագին գոռումը . «Իջէք յանդունդս,
հրէշք մարդկային» ։

ՊԵՏՐՈՍ

Իսկ Հայաստան այնուհետեւ յաղթական
օրհներգութեամբ զձեզ, Տէր սպարապետ,
միշտ պիտի փառաւորէ ։ Կանց առ այժմ, քիչ
մը պահէն վստահացիր, որ նախարարք և ա-
զատք խմբովին ատտ գումարելով՝ պիտի երդ-
նուն հաւատարմաբար ծառայել Աստուծոյ և
ազգին ։

(Բէկի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

Ողջոյն ձեզ, ո՛հ հայրենի դաշտք և բլուրք,
 ողջոյն և ձեզ, գերեզմանք քաջաց, ողջոյն ձեզ
 Վաղիւ գեռ արեւուն լոյսը ձեր վրայ չը սփռւ-
 ւած՝ աշխոյժ ձիււս ոտից դուրիւնը պիտի լը-
 տէք, և հրաժեշտի այս վերջին տղազակս պիտի
 թնդացունէ զձեզ, «Կաց բարեան, ո՛վ Հայ-
 ապտան, երկիր փառաց»։ Դուք պիտի հի-
 անայք և զարմանայք, երբ զիս, ծերունիս Վահ-
 րամ, կայծակի նման փայլատակեալ տեսնէք
 թշնամի անթիւ գնդաց մէջ, և «Հայաստան,
 Հայաստան» գոռալով, տեսնէք քաջութեամբ
 պաշտպանեւ զհայրենիս։ Իսկ եթէ հոն ինձ
 իյնալ պէտք ըլլայ, գերեզմանք քաջաց, հոն
 ուր հազարաւոր տարիներէ ՚ի վեր քանի՛ քանի
 դիւցազունք արիւնլուսայ փռուած մեռան,
 սրտագինս կը ինդրեմ, որ ցուրտ աճիւնս ձեր
 սուրբ ծոցոյն մէջ ամիսիւնք, որպէս զի երբ այն
 հրաշալի օրն՝ յոր ազատութեան շեփոքն պիտի
 հնչէ, և հայկական յետագայ սերնդեան որ-
 դէքն իրենց նախահարց շերիմները կոխկրտելով,
 ազատաբար պիտի որոտան, «Օ՛ լարթիք, հաճե՛ք
 մեր և հաւք, զարթիք, քանչք Սասեաց»։ Եւ
 ՚ի դարուց անտի ննջող դիւցազուն կամախք.

ներն զարթնելով՝ ձայնեն առ որդիս իւրեանց ,
 “Յառաջ , որդեանիք , յառաջ , աստ եմք մեր” :
 Աղաղակ մի եւս այն պահուն ձեր ծոցէն թող
 բարձրանայ . “Եստ է Վահրամ , աստ , որդիք
 քաջաց , յառաջ” : Եւ թող խրախուսուին նա
 քա այն ժամուն , և յօժարու թեամբ այն մա-
 հուամբ մեռանել թող ըղձան , որով մեռան իւ-
 րեանց հարքն ու հաւք :

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե .

ՎԱՀՐԱՄ , ՎԵՍՍ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛ , Տէր սպարապետ , կը խոստովանիմ թէ
 մեծ է մարդ , երբ ՚ի սէր իւր ազգային իրաւանց
 կը գործէ և կը մեռանի . սակայն , Տէր , ձեզ իսկ
 նաեւ յայտ է , թէ առաւել մեծ է մարդ , երբ
 առանց կաթիլ մի արիւն հեղոյ կը ջանայ իւր
 հայրենեաց բարօրութեան հնար գտնել :

ՎԱՀՐԱՄ

Ղշմարտութիւն մի է այդ . սակայն , իշ-
 խան , աստ , մի թէ առանց արեան ու մահուան
 կարող եմք զհայրենիս բարօրել :

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչպէս :

ՍԱՐԳԻՍ

Խորհիլ և խոհեմաբար դործել :

ՎԱՀՐԱՄ

Դեռ խորհիլ, երբ թշնամին մայրաքաղաքիս
առջեւ բանակած կը յանդգնի սպառնալ . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Հաւատա՛մ, Տէր, խոհեմութեամբ աւելի
դեռ կարող եմք զՀայաստան փրկել, քան թէ
սպառեալզմական յանդուգն դիմադրութեամբ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչպէս :

ՍԱՐԳԻՍ

Բանալ Ա՛նւոյ դռները օրինաւոր դաշամբ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ դաշամբ :

ՍԱՐԳԻՍ

Կայսրը թող ընտրէ թափաւորը :

ՎԱՀՐԱՄ

Յաճանա՛մք այդչափ :

ՍԱՐԳԻՍ

Յաճութիւն չէ այս, այլ հայրենեաց օգտի
համար փոքր զիջում մի :

ՎԱՀՐԱՄ

Յաճութիւն չէ՞, երբ մարդ իւր ազգային մի իրաւունքը փոխանակ պաշտպանելու՝ վատաբար կը խոնարհի :

ՍԱՐԳԻՍ

Մարդիկ պարտին երբեմն դիպաց համեմատ գործել :

ՎԱՀՐԱՄ

Երբէք . որ և իցէ դիպաց մէջ պարտաւոր են մարդիկ արդարութեան համեմատ անխուղ գործել :

ՍԱՐԳԻՍ

Տէր սպարապետ , երբ դէպքն անցարմար է , խոհեմութիւնը կը պահանջէ , որ մարդիկ դիպաց համաձայն շարժին :

ՎԱՀՐԱՄ

Իշխան Սիւնեաց , մարդկութեան հարազատ զաւակի մի վայել չէ բնաւ դիպաց նայել և ըստ այնմ խարդախ ընթացք ունենալ :

ՍԱՐԳԻՍ

Տէր սպարապետ , հաւատա՛, երբ կը յիշեմ Յունաստանի ահաւոր զօրութիւնը , կրդգամ , որ դէպք ու միջոցք մեր համար ձախող են , ուստի . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Յունաստանի զօրութիւնը յիշելով՝ ամօթ

չէ՞ Հայոցս , երբ գործելէ դադարիմք : Ի՛շխան ,
քանի որ արդարութիւնը մեր կողմն է , քանի
որ Աստուած մեզ հետ հաշտ է , մեզ կը մնայ
միայն գործել , գործել և մեռանիլ :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց , Տէր . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Տէր Սիւնեաց , ծաղրելի ատուշներ պիտի
լինիմք , եթէ յիմար անմոտութեամբ մեր այս
հայրենի դարաւոր իրաւունքը դիպաց կամ բազ
դին զոհեմք :

ՍԱՐԳԻՍ

Տէր , առ այժմ զիջանիմք , վասնղի . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՛շխան , կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ այդքան
զիջում ընել կը փափագէք :

ՍԱՐԳԻՍ

Հաւատա՛ , Տէր , վասնղի հայրենեաց՝ շա
հրն ու օգուտը զայս կը պահանջէ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Յարգել խաղաղութիւնը :

ՎԱՀՐԱՄ

Բայց թշնամին ահա կը մերժէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Վասն զի չեմք ընդունիր թշնամւոյն խաղաղասիրական պայմանը, այլ կը պնդեմք:

ՎԱՀՐԱՄ

Օտնոր են:

ՍԱՐԳԻՍ

Ոչ այնչափ:

ՎԱՀՐԱՄ

Ինդդէմ արդարութեան են:

ՍԱՐԳԻՍ

Ոչ:

ՎԱՀՐԱՄ

Արդարութեան դէմ չե՞, երբ աղբին իրաւունքը կը բռնաբարուի:

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ իրաւունք է այդ:

ՎԱՀՐԱՄ

Ազգը զՊաղիկ արքայ կ'ուղէ, կայսեր ինչ:

ՍԱՐԳԻՍ

Վասնզի անխորձ պատանի է, սորա համար է, որ կայսրը չը կամիր:

ՎԱՀՐԱՄ

Կայսեր ինչ. աղբին փափագն է Պաղկայ թագաւորութիւնը:

ՍԱՐԳԻՍ

Սակայն , Տէր սողորապետ , եթէ մերժեմք
Կայսեր ձայնը , յիշէ՛ միանգամ , թէ ի՞նչ պիտի
դառնայ Հայաստան :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ըրեան ծով մի :

ՎԱՀՐԱՄ

Ըմենեւին :

ՍԱՐԳԻՍ

Ըմենեւին , չը դիտէ՞ք միթէ , որ Յունաս-
տան այնուհետեւ մեզ խէթիւ պիտի նայի , և
պիտի սպառնայ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Մի՛ յուսար :

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչո՞ւ :

ՎԱՀՐԱՄ

Վասնզի Յունաստան պիտի սարսափի մեր
զօրութենէն :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ եթէ Յունաստան անսարսափ վազէ
ի Հայս , ասան , ի՞նչ պիտի ընէ մեր վեշտասա-
նամեայ թաղաւորը :

ՎԱՀՐԱՄ

Ղականաբաց պիտի սրանայ 'ի մարտ ։

ՍԱՐԳԻՍ

Տղայէ մի այդպիսի քաջութիւն կը յուսամս ։

ՎԱՀՐԱՄ

Այո՛, վասնզի Գազկայ քաջասրտութիւնը արդէն թէ ինձ և թէ ազգին ծանօթ է ։

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց կը յիշե՞ս, որ Յունաստան հզօր է, իսկ Հայն տկար և անզօր ։

ՎԱՀՐԱՄ

Հայք երբեք տկար չեն . երբ Յունաստան գոռայ մեր վրայ, ամբողջ Հայաստան սուր պիտի առնու, և . . . ։

ՍԱՐԳԻՍ

Մի՛ կարծեր այդպէս . հաւատա՛, Տէր, հզօր է Յունաստան, և Հայաստան մեր անխոհեմութեան պտուղը պիտի քաղէ, եթէ մի անգամ երեւինք պատերազմի դաշտի մէջ ։

ՎԱՀՐԱՄ

Կ'ափշիմ, իշխան, կ'ափշիմ ձեր երկչոտ սրբոյի վերայ, երբ ձեր այդ վհատանաց խօսքերն իշխեմ ։

ՍԱՐԳԻՍ

Ե՞ս երկչոտ ։

ՎԱՀՐԱՄ

Բանքքո վիայեն, եթէ . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Տէր սպարապետ, սիրտ մի ունիմ, սիրտ, որ միշտ պատրաստ է արիւն թափելու 'ի սէր եղբարց. սակայն կը կամիմ և շատ կ'ըղձամ, որ մահս հայրենեացս օգտուէտ լինի և ոչ անուգուտ :

ՎԱՀՐԱՄ

Եթէքո սիրտ կը թրթռայ այգւիսի վրեմ՝ զգացմամբ, գիտցիր, իշխան, որ այգւիսի սրտեր հազարաւոր ու բիւրաւոր կան, որք 'ի պահանջել հարկին աներկիւղ սիրտի սրանան 'ի Շէրակ, և 'ի սուր սիրտի սպառեն այն բանակը, որ պաշարած է զԱյնի :

ՍԱՐԳԻՍ

Ահ, գիւղի՞ն միթէ կը կարծես յունական այն ստուար բանակի յաղթելը :

ՎԱՀՐԱՄ

Ես :

ՍԱՐԳԻՍ I

Տէր սպարապետ, յիշէ՛ միանգամ մեր հայրենեաց վիճակը, ազգային այս տխուր վիճակը :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ տխուր վիճակ է այդ :

ՍԱՐԳԻՍ

Անմիութիւն . սորա համար է , որ միշտ կ'ա-
սեմ , թէ դէպքն առայժմ մեզ ձախող են , ուս-
տի խաղաղութիւնն յարդելը , աղգին շահա-
ւէտ է :

ՎԱՀՐԱՄ

Ոչ , Հայք անմիաբան չեն . Հայք սիրով մի-
ացած են . նախարարք և իշխանք միմեանց հետ
այսօր հաշտուած են :

ՍԱՐԳԻՍ (այլալաճ)

Երկինք , ի՞նչ կը լսեմ , Տէր սպարապետ , ի-
րո՞ւմ , ճշմարիտ էք :

ՎԱՀՐԱՄ

Այո՛ միացան նորա , և վաղիւ պատերազմա-
կան փողք պիտի հնչեն 'ի Շիրակ , և հայկա-
կան շեփորն անշուշտ յաղթութիւն պիտի ա-
ւետէ Հայոց :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ ախշութեանս . (Բարձր) Տէր սպարապետ ,
ո՞վ այդ մեծ դործն այդպէս շուտ 'ի գլուխ
հանեց :

ՎԱՀՐԱՄ

Հայրապետը :

ՍԱՐԳԻՍ (կեղծադրաբար)

Ո՛վ ցնծութեանս , երթամ ուրեմն թուր առ-

նուլ, սաղաւարտ դնել, զրահ զգենուլ, ան-
վեհեր վաղել ի Շիրակ, և անդ մեռանիլ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ (Յեւդ Քահէլլ)

Կայ առայժմ, վասնդի այժմս պիտի լսես
նախարարաց ու իշխանաց ուխտն ու երդումը:

ՍԱՐԳԻՍ

Իրան :

ՎԱՀՐԱՄ

Լյո. նորա աստ՝ ի ներկայութեան Հայրա-
պետին պիտի երդնուն : Բայց ո՞վ Լստուած,
ահա գան նորա, տէս, իշխան, որպիսի՞ ուրախ
ու զուարթ դիմօք. տէս Հայրապետը . . . :

ՍԱՐԳԻՍ (Յիւսի)

Եղճկ, չար ծեր :

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՎԱՀՐԱՄ, ՍԱՐԳԻՍ,
ԱՊԻՐԱՏ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻ

ՊԵՏՐՈՍ

Լհաւասիկ, Տէր սպարապետ, նախարարք,
իշխանք և ազատք Հայոց առ ձեզ դալ փու-
թացին, որպէսզի հրաւէր կարդան ձեզ՝ իւ-
րեանց հետ ի մի պաշտպանել զՀայն և զՀայ-
աստան :

ՎԱՀՐԱՄ

Հայր Հայաստանեայց, մեծ է ուրախու-
թիւնս, և անպատում գնծութիւնս, երբ հայ-
րենեացս բաջազն աղատք սյդպէս մի սրտիւ. և
մի ոգւով միացած հրաւէր կը կարդան ինձ թըռ-
չել 'ի մարտ: Բանջք, պատրաստ էք ինձ հետ յո-
ժարութեամբ 'ի մեռանել:

ԱՊԻՐԱՏ

Այո՛, Տէր սպարապետ, քանզի անտանելի
է մեզ այսուհետեւ լենաց սիւք ծծել, և մեր
եղբարցն ու քերց հառաջանքներն լսել: Այո՛,
Տէր զօրապետ, ձեր հրամանին միայն կ'սպասեմք
հայութեան աղաւթ դրօշն պարզած թռչել 'ի
մարտ, և կ'ուխտեմք կամ զհայրենիս աղատել
և կամ մեռանել քաջութեամբ:

ՎԱՀՐԱՄ

Այդ և իմ է ուխտ, քանջք, բայց մինչեւ
ցարդ կարծեաց անհամաձայնութիւնը կաշկան-
դած էր զիս գործելէ. միթէ նախատինք չէ՞
մեզ Հայոցս թշնամւոյն մինչեւ Մեծ պարսպաց
առջեւ հասնիլը:

ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Այո՛, նախաախի՛ք յաւխտեալսն:

ՎԱՀՐԱՄ

Բայց այսօր նախատանայ այս բիծը սրբելու
համար, գիտէ՞ք, քանջք, ի՞նչ բնելու է, — միու-

Թեամբ վազել, յօժարութեամբ սրանալ Թշնամեաց վերայ, և անխնայ կոտորել Յունաց այն զօրաբանակը, որ իշխեց մեր հարց երկիրը մուկիս յարձակմամբ կոխել:

ՆԱԽԱՐԱՐՔ

Տէր, կ'երդնումք ամենայն ոտքը սրտիւ, մեռանիլ 'ի սէր ազատութեան հայրենեաց:

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ ես իմ եղբարց հետ, Տէր սպարապետ:

ՎԱՀՐԱՄ

Ուրեմն և ես կ'երդնում արեանս մինչեւ վերջին կաթիլը ձեզ հետ պաշտպանել զՀայաստան:

ՊԵՏՐՈՍ

Ով քաջք, ձեր այս միութեամբ, գիտցիք, որ դարձեալ Հայաստան պիտի բարձրանայ, և Երկինք զձեզ պիտի օրհնէ և պատկէ: Իսկ ես՝ Ամուհին փառաց խոնարհ պաշտօնեայս՝ այժմէն իսկ աւանիկ աստուածային օրհնութիւնս կ'ընձեռեմ ձեզ: Օհ, որդեանիք իմ, ծունր դրէք. (իւ ծնրեն) : “Օ, օրացո՛ղ զբազուկս սոցա, Աստուած բարերար, և տո՛ւր սոցա կարողութիւն կործանել զբանակս Թշնամեաց և պաշտպանել զիրաւունս ազատութեան մերս հայրենեաց: Եւ 'ի բարձրութենէ աթոռոյ քոյ, Տէր, տարածեալ 'ի վերայ սոցա ամենազօր աջ քո, պաշ-

հեւ' զոսա անիորձ 'ի վտանգաց , և բարձրա-
ցն զոսա 'ի փառս Աստուածութեանդ և 'ի
պատիւ Տանս հայկազնեան :

(յոսն 17 լէն)

ՎԱՀՐԱՄ

Արդ , ազնիւ եղբարք , պատրաստ կացէք ,
այս երեկոյ դեռ արեւն իւր մարը չը մտած
Օտղիոցի գրանէն անցանելով , կուռ զինուր
գումարեցէք Շիրակայ դաշտի մէջ : Եւ վաղիւ
դեռ արեւուն ճառագայթները Անւոյ աշտա-
րակաց վերայ չը փայլած՝ միահաղոյն յարձակ
մամբ պատերազմին բաղդը քաջութեամբ վրձ-
ռենք :

ՆԱԽԱՐԱՐ

Ամենայն հաճութեամբ :

(Էլ 17 լէն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Է .

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

Ահա ուրախ ու զուարթ կը ցնծամ , կը ցըն-
ծամ գովելի զգացմամբ , կը ցնծամ , վասնզի այս
իմ ծերութեան աւուրց մէջ ալ կ'արժանանամ
հայրենեացս մի ծառայութիւն մատուցանել :

Մէլ Ներկինք , այս երջանիկ աւուր համար էր , որ
 զիս մինչև ցայսօր կենդանի պահեցիր Սահուան
 կը փափագէի երբեմն , կը արանջայի կենացս
 համար , երկար բայց դո՛ւն կենացս համար ,
 վասնզի եղբարբս 'ի ցաւս կը հեծէին , վասնզի
 անկարեկիր աչօք չէի կարող գիտել նոցա ար-
 տասուքը : Բայց այսօր կ'զգամ , կ'զգամ , որ ան-
 թողի մեզք մի է եղեր տրտունջս , վասնզի եր-
 կնից նախախնամական Աջը զիս այս աւուր
 պահել տնօրինած կը տեսնեմ , այս աւուր՝ որ
 պէսզի իմ հինաւուրց երակացս մէջ նոր խանդ
 բորբոքելով , միջ զիս 'ի դաշտ մարտին . ուր
 թշնամին 'ի սուր սպառելով՝ յայտնեմ , քարո-
 ղեմ աշխարհի , թէ երկնից դթութեան ամե-
 նազօր Աջն գեռ հովանի է Հայաստանեայց
 վերայ , հովանի՛ յաւիտեան : Սահկանացուք ,
 մարդկութեան դուք թշուա՛ռ դաւակներ , մի՛
 յուսահատիք , մի՛ արանջայք բնաւ , երբ ա-
 նողորմին լուծը զձեզ կը ճնշէ . դէս 'ի երկինք
 նայեցէք , նայեցէք , Յաւիտեանականին բարբառն
 անտի ձեզ ի՛նչ կ'սրտոսայ . « Որդեանիք , հաւա-
 տաւոր որդեանիք , ես Աստուած ձեր եմ , Աս-
 տուած հզօր , Աստուած գթած » : Այո՛ , Նա
 հզօր է , կարող սէպ դուռններ ցաղխելու : Նա
 գթած է , գթած է միտթարիչ վշտալից սրտե-
 րու : Աւրեմն բացէք ձեր սրտերը , բացէք , և
 ձեր օրհնութեան աղօթից անոյշ խունիլը դէս
 'ի յերկին ծխեցէք , և գիտցիք , որ անդէն ձեր
 փրկութեան օրն արագապէս պիտի հասնի : Բայց

ահա ի՞նչ կը տեսնեմ, (դէպ ի պատահանը գնալով) ո՞վ խնդուածեանս, զինուորք կը գումարին . Օտղիցի դրան առջեւ դրօշներ են, որ կը ծածանին, օրհնեալ լինիք դուք, Հայաստանցի զաւակներ, օրհնեալ յաւիտեան : Բայց այդ ո՞վ է, որ ծառուղւոյն մէջ խռովացող գիմօք կը քայլէ . կնճիռ կը նշմարեմ դորա ճակտի վերայ, ախո՛ս, նա ինքն է, նա ինքն իշխանն Սիւնեաց Վեհա Սարգիս : Տէ՛ր Աստուած, կը խօսի, բայց ի՞նչ արդեօք . . . սակայն ժամանակն իմ համար սուղ է, երթամ ի սենեակն զրահուց, և զրահավառ պատրաստ կենամ դնալ ի մարտ :
(կը Ռիկի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը .

ԱԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ (Ժառուղւոյն մէջ)

Ահա կը գումարին, աւանդ, ո՞վ կը յուսար թէ ծեր մի, չար ծերուկ մի նտխարարաց մէջ կարող պիտի լինի միութիւն հաստատել : Աւանդ, երբ միանգամ սա բանակի վերայ ականարկ մի կը ձգեմ, երբ կը յիշեմ, թէ սոքա այսօր միայն Վահրամայ մի ականարկաւն պատրաստ են ամեն զահողութիւն յանձն առնուլ, կը յուսահատիմ : Այդնէկ, կ'զգամ, կ'զգամ ահա, թէ ի զնէր տածեցի այս սրտիս մէջ այն իղձը . — Թա-

Գաւորել, այն թաղ կոտել Հայոց վերայ : Անիծեալ օրեր, օրեր, յորս Անայ արքունեաց մէջ իբր արքայ գումարաբար սիրալով՝ կը յուսայի, թէ օր մի նախարարաց անմիութեան շնորհիւ կարող պիտի լինիմ Հայ արքունեական գահուն վերայ շքեղօրէն բազմիլ : Սակայն այսօր ոչնչացան ամեն ինչ, յորս ցնդեցան սկընկալած փառացի գեղեցիկ յոյսերն, վասնզի նախարարք և ազատք միացան, միացան Հայք ամեն, և սպարապետութեան պաշտօնն ահա բացարձակ կը վարէ իմ ամեն ջանից հակառակ ակօյեան այն ձերը, որոյ Սահրամ անունը արդարեւ սրտիս սարսափ միշտ կ'ազդէ : Այլ թշուառութեանս, ո՞վ կը յուսար, թէ դէպք այսպէս յանկարծ կը փոփոխին. ո՞վ կը յուսար, թէ՞ Օսմանցի դրան առջեւ հայկականահեղ բանակ մի յանկարծ պիտի դումարի : Ահ, կը յուսահատիմ, երբ կը խորհիմ, թէ այսուհետեւ գործելէ պիտի դադարիմ. այն, կարող պիտի չը լինիմ գործել ի փառս Սիւնեաց տան : Ահ, եթէ գէթ մի յոյս ունենայի, յոյս ունենայի՝ թէ վաղիւ եթէ Հայք իսկ յաղթեն, այն յաղթութիւն ապագային մէջ ինձ օգտաւէտ պիտի լինի, սիրով պիտի յօժարէի սրանալ սլատերազմի դաշտը, սակայն գէթ այդ յոյսն ալ չ'ունիմ, վասնզի այսուհետեւ հակառակորդքս պիտի բարձրանան, պիտի յաջողին զիս իսպառ կործանել. վասնզի այդ յաղթութեամբ աշխարհ պիտի սիրէ զնոսա, պիտի դրիւն զնոսա : Այլ բազդ, անիծեալ բազդ

. . . բայց ո՞վ զարմացմանս , ահա նախարարք
և տեարք աղաոք , որք խմբովին կը գան . գը-
նամ ուրեմն սոցա հետ միանալ և երթալ 'ի
մարտ , որպէս զի կասկած չը տամ նոցա , թէ
Սարգիս թշնամի է հայրենեաց , կամ փառասէր
միտումներ ունի , որոյ յաջողիլը Յունաց ձե-
ռամբ կը յուսայ : Բայց ո՞վ Ներկինք , ահա և
Վահրամ , որ ներքին Ամրոյն սրահին մէջ իւր
փահանք կը զննէ :

(Էլ Տէկէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ .

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ (շրահովառ)

Այո՛ , այս այն փահանն է , (փահանը զննելով)
որ քանի՛ քանի պատերազմաց մէջ զիս անվկանդ
պահեց . այս այն փահանն է , որ հայրս ինձ
պարգեւեց , երբ Ճակատաբաց կը գոռայի Սա-
սիսի բլրոյ դագաթանց վերայ . այս այն փահանն
է , որ ահա վաղիւ դարձեալ կուրծքիս ապա-
ւէն և սրտիս պահապան արժանացած Շիրա-
կայ մէջ պիտի փայլի : Ո՞վ Աստուած , կրկին կը
նորսգեմ այն իմ ուխտը , որ իմ զոր 'ի մանկու-
թեան ուխտեցի . այս փահանը գրկած պիտի մե-
ռանիմ . այս արիւնկուտայ փահանը յետագայ զա-
ւակաց թող միշտ յիշեցունէ , թէ Վահրամ այս
փահանը գրկած մեռաւ . . . բայց ահա Նմրան

ՏԵՍԱՐԱՆ Ժ .

ՎԱՀՐԱՄ, ԵՄՐԱՆ

ԵՄՐԱՆ

Տէր սպարապետ , գնդերն տատրաստ են ,
և ձեր գալտեան միայն կըստասեն :

ՎԱՀՐԱՄ

Եւ ես տատրաստ եմ . քաջ . . . (Գողոց յայնէր
կը շարունակէ) Բայց այդ ի՞նչ է , փողոց ձայներ կը լսու-
ուին :

ԵՄՐԱՆ (պատահանէն նայելով)

Ազգային տոհմային գնդերն են . Տէր , ա-
հա նախարարք և ազատք Օսմանցի զբան առ-
ջեւ կը գումարին . տե՛ս , ահա Ս . Հայրապե-
տը խաչ ՚ի ձեռին որպիսի՜ հաստատ քայլեր
նոցա կ'առաջնորդէ :

ՎԱՀՐԱՄ

Աստուած պսակէ զձեզ , ով հայութեան
ընտրեալ զաւակներ . Յաւիտենականին խորանը
ձեր ազատավայրը պիտի լինի : (Կը շարունակուի
Գողոց յայնէր .) Բաջդ Եմրան , ահա գոռան
փողք , հնչեն ջեփոքք , ծածանին դրօշք . եր-
թանք մահուան այն հովիտը , անմահութեան
այն ուղին , երթանք , հո՛ն է մեր պսակը :

ԵՄՐԱՆ

Երթանք , Տէր , երթանք ՚ի վրէժ արեան
հարց մեր և եղբարց . . . :

Երթանք աներկիւղ, զի Երկինք է մեզ հրա-
կող, հայրենիք օրհնող, իսկ Հայք համայն մեր
համար աղօթող, երթանք : (Իլ սասական փողե-
րու ջայներ .) Պռուպէք դուք, ով ազատութեան
փողեր, գոռացէք, քանզի ձեր գոռումը քաղ-
ցըր է միշտ հայրենասէր լսելեաց : Եւ դուք
բացուեցէք, ով հայութեան փառք դրօշներ,
ժանգի հայ աշխուհք 'ի ձեզ պիշ, անխուով մե-
ռանիլ պիտի փափաղին 'ի սէր մեր Հայաստան
հայրենեաց :

(Իլ Ռիւմի)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Բ.

Ի դաշտն Շիրակայ, ուր բլրակ մի: Ստորեւ բլրոյն վահ-
րամայ, Սարգսի և Հայ նախարարաց վրաններ կան: Յան-
դիման Հայոց բանակին Յունաց բանակատեղին է: Խորին
լուսթիւն օ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՊԵՏՐՈՍ (Դժոհնր Դ Վերայ Բլրոյն)

ԱՍՏՈՒԱՇՏ բարերար, դո՛ւ, որ հարիւ-
րաւոր տարիներէ 'ի վեր աշխարհատած նա-
խահանգական աջդ ընդհանուր Հայոց վերայ
տարածած՝ բարձրացուցեր զՀայաստան որան-
չելի փառօք: Դո՛ւ, որ Հայկայ, Վարդանայ,
Վահանայ և այլ շատ հայկական քաջընտիր նա-
հատակաց եռանդուն սրտերն աստուածային
սիրաբորբ հրով փռուելով, ետուր նոցա կար և
ոյժ սրահել ու սրաշտպանել խաչիդ երկրպագու
այս աստուածասէր ժողովուրդը: Դո՛ւ, որ 'ի
սկզբանէ անտի անբուն աչօք դիտելով այն սրբ-
տի խորերը, որք լռիկ մնջիկ Վաստուածութեանդ
ձօնելով աղօթից մրմունջներ, արիւնսներիկ սե-
ղանոց վերայ փռուած «Վաստուած, փասն քո
մեռանիմք,» այս աղաղակը դէպ յերկինս ար-
ձակելով գթութիւն կը հայցէին, գթութիւն

այս խղճալի ժողովրդեան համար : Դ՛ո՛ւ , որ ՚ի
 սէր այս նահատակաց քանիցս ողորմեցար Հա-
 յաստանեայց , մուսցամբ միթէ այս քո բանա-
 ւոր քրիստոսեան հօտը , մուսցամբ այս քո ըն-
 տրեալ ժողովուրդը : Տէր , ահա այս ժողովրդեա-
 նրդ աստուածաւորաւ աաճարներն են , որ այսօր
 կը կործանին , Անմահիդ ձօնեալ խորաններն են ,
 որ կը քանդին . ՚ի հուր կը մատնին քաղաքներ
 ու տւաններ , ՚ի սուր կը մաշին աստուածանը-
 ւէր սրտեր , և ամեն ուստեք գթութիւն , այս
 լալահառաչ հօծիւնը խառն ընդ ողբս միշտ
 կ'արձակեն Անմահիդ Աթուր : Եւ արդ՝ նմ
 Տէր , Տէր գթած , յայց ել մեղ , յայց , և հաշա-
 ակամբ հայեսոյ այն բանակի վերայ՝ որ վստահ
 յանունդ գումարեալ կայ ՚ի դաշտավայրիս Շի-
 րակայ : Եւ գթալիր մի ակնարկաւդ , Տէր ,
 բարձրացի զՀայաստան ՚ի փառս իւր նախնի ,
 և զմեզ Հայաստանեայքս պահպանեա ՚ի խը-
 նամս Աստուածութեանդ այժմ և միշտ և յա-
 ւիտեանս յաւիտենից :

ՏԵՍԱԲԱՆ Բ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ , ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

ՊԵՏՐՈՍ

Պահաւ Տէր , դուք արդէն գիտէք , թէ
 Անոյ Կաթողիկէի մէջ մանուկ մի կ'ապրի , թա-
 քաժառանգ մի մանուկ :

ԳՐԻԳՈՐ

Լ՛յո՛, բաջին Լ՛շոտայ որդի իշխանն Վազիր

ՊԵՏՐՈՍ

Վիտէք, որ հայու-թեան միակ յոյսն այսօր
նա է, նա մնաց մէջ արքայական տան վերջին
շառաւիղ. եթէ նորա կեանքը, բայց բա՛ւ լի-
ցի, վտանդի, ի՞նչ պիտի լինի Հայաստանի
փրճակը:

ԳՐԻԳՈՐ

Խեղճութիւնն սոսկալի:

ՊԵՏՐՈՍ

Լ՛հա այդ է միայն, որ զեռ կըստիպէ, Ի՛նչ
խան, առաջարկել ձեզ խնդիր մի:

ԳՐԻԳՈՐ

Ի՞նչ:

ՊԵՏՐՈՍ

Լ՛զգին ապագային օգտաւէտ խնդիր մի:

ԳՐԻԳՈՐ

Պատրաստ եմ, Հայր:

ՊԵՏՐՈՍ

Լ՛յո՛մ այս պահունն ՚ի կաթողիկէն գնալ,
և անտի առնլով զՎազիր՝ փութալ ՚ի Ռջնի:

ԳՐԻԳՈՐ

ՂԺուարին է խնդիրդ, Հայր, արդարեւ
ծանր, ո՞չ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Կը զարմանամ:

ԳՐԻԳՈՐ

Հայր, արդարեւ դժուարին . բանզի անտա-
նելի է ինձ գնալ ՚ի ԲՆի, և անդ հանգստու-
թեան մէջ կալ, երբ եղբարքս աստ արիւն կը
թափեն, կուրծք կը տան վտանգաց, և հուսկ
կը մեռանին: Հայր, մի թախանձէք զիս ընդու-
նել այդ ծանր ծառայութիւնը, կը խնդրեմ:

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց հայրենեաց օգուտը զայս կը պահան-
ջէ. զայս կը պահանջէ և Ղազկայն:

ԳՐԻԳՈՐ

Հայր, սիրտ մի ունիմ, սիրտ, որ միշտ զայս
կըղձայ. — մեռանիլ վասն հայրենեաց: Հայր,
այս իղձը բուռն է, չեմ կարող զսպել:

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց, Իշխան, յիշեցէք միանգամ, որ Հայ-
աստան իւր մայրական ծոցոյն մէջ արքայ ունի
տան թշնամի անգութ ի՞նչ մի կը սնուցանէ:

ԳՐԻԳՈՐ (ՆԺՂԵՆԷԼ)

Ո՛վ է այդ:

ՊԵՏՐՈՍ

Վե՛ստ Սարգիս:

ԳՐԻԳՈՐ

Տէր Աստուած :

ՊԵՏՐՈՍ

Հայտնի թեան այս ներքին թշնամին ամենայն
 ջանիւ դարանք կը լարէ միշտ Բագրատունեան
 տան դէմ, և կը ջանայ Յունաց ձեռամբ թա-
 դաւորել: Սա ինքն էր, Իշխան, որ Յունաց
 դադանի առաջնորդելով մինչեւ Անուպոստոլ
 պապ առջեւ նոցա ընթացքը դիւրացուց: Սա
 ինքն էր, որ նախարարաց մէջ անմիտութեան ու-
 բով ցանկելով աղգին աղէտքն կրկնապատկեց:
 Ուստի հակառակ Սարգսի ճգանց մտադիր եմք
 դ՛Բագին թագաւորեցնել, եթէ . . . :

ԳՐԻԳՈՐ

Ուրեմն Գագիայ կեանքն Հայաստանի էր-
 ջանիկ ապագայն է:

ՊԵՏՐՈՍ

Այո, Գագիայ կեանքէն կախումն ունի աղ-
 գին վերակենդանութիւնը: Իշխան, մինչեւ
 ցայսօր նա անյայտ ու աննշան կեանք կը վա-
 րէր, մինչեւ ցարդ ոչ ոք կրցաւ կասկածիլ, թէ
 Անուպոստոլ կաթողիկէի մէջ արքայազն մի մանուկ
 կ'ապրի:

ԳՐԻԳՈՐ

Այո:

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց այսօր հարկ է Վագկայ անտի մեկնիր,
վասնզի ո՞վ գիտէ, թերեւս Սարգիս կասկածի,
կասկած մի հերիք է, նա կարող է իւր համա-
խոհից ձեռամբ մարել թագաւորական տան
այն միակ ճրագը, որ է Վագիկ:

ԳՐԻԳՈՐ

Հայր, արդարեւ խորամանկ է Վեռա, և
սոսկալէ՛ անգուլթ:

ՊԵՏՐՈՍ

Օ, այդ քաջ գիտել է, Իշխան, որ այժմ
կրտսիպէ զիս խորհիլ Վագկայ կենաց սպահո-
վութեան վերայ. այն, Պալմա տէր, կը կա-
կածիմ, որ բացսկայութեանս առթիւ Սարգսի
փառասիրութեան թերեւս Վագիկ զո՛հ լինի,
և . . . :

ԳՐԻԳՈՐ

Ո՛վ Երկինք, դեռ այսպիսի ամբարշտաց կը
խնայե՞ս. ո՛ւր են վրէժխնդիր շանթերդ, Տէր:

ՊԵՏՐՈՍ

Երկնից գաղտնեաց քննութիւնը մեզ անկ
ջէ: Երկայնամիտ է Աստուած: Մեզ պարտ է
միայն գործել, գործել՝ ի սէր արդարութեան:
Ե՛կ ուրեմն, որդեակ, ե՛կ, երթանք Ախուրեանի
եղբը, ուր ձիաւորաց գունդ մի ձեր համար
պատրաստուած եմ: Կերթաս յԱ՛նի, կ'առնուս

զՎագիկ, կը տանիս ՚ի Վճնի, և անդ մեր այն
հաւատարիմ գնդաւն զնա կը պահպանես, մին
չեւ . . . :

ԳՐԻԳՈՐ

Հայրենեաց օգտին կը զիջանիմ . . .
բայց, Հայր, տե՛ս, ահա Սարգիս իւր վրանի
մէջ որախսի խռովայոյդ գիմօք կը շրջագայի:

ՊԵՏՐՈՍ

Մեր յոյսն, որդեակի, Մտուած է, թող
անիրաւն արդարոյն կորստեան համար միշտ
դարանք լարել խորհի, իւր լարած որոգայթի
մէջ ինք միայն կ'իյնայ:

ԳՐԻԳՈՐ

Անտարակոյս:

(Էլ Ռիկն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ:

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Ի զո՛ւր աշխուհքս փախել կը ջանամ, ՚ի զո՛ւր
քունն՝ մահացուաց հանգստութեան երկնապար
զե այս շնորհը՝ քանիցս օգնութեան կը կոչեմ յոգ
նափաստակ մարմնոյս: Հոգք և անձուկք զիս կը

ճնշեն, տագնապալից խորհուրդներ են, որք ան-
 դադար մտայս մէջ կը յուզին, և օղէկէզ ցաւ
 մի է, որ զիս կը հալէ և կը մաշէ: Իսկ ըզեզիս մէջ
 յուզեալ մտատանջական վարանայ և տատամ-
 սութեան հնհուրքներն ի՞նչպէս նկարագրեմ,
 գլուխս դդմի մի կը նմանի, անպիտան ու դա-
 տանիկ դդմի: Արծիւբիմ, կը մաշիմ, կը մորմո-
 քիմ, բայց ինչու. — վաղիւ թերեւս յաղթեն
 Հայք. այս է ահա մտածմանս գլխաւոր ա-
 ռարկայն, այս սրտիս յուզման բուն պատճառը:
 Այսանդի այն ժամանակ երբ հայկական շեփորն
 աւետէ Հայոց յաղթութիւն, ի՞նչ պիտի լինի
 իմ ճակատագիրը. — յուսահատութիւն: Աւանդ,
 ցրտասառայց կայլակներ են, որ ճակտէս կը հո-
 ռին, վհատութեան կայլակներ. (յեւր Քեդ ՚ի
 ճակարդ Կանելով) անիծեալ ճակատ. . . ճա-
 կատ, դու որ մինչեւ ցայսօր աննկուն մնա-
 ցիր ՚ի վտանգս, այսօր վհատանայ քրտմէք
 կը հոսես: Ամոհ, ծեր մի, զաւանմ ծեր մի յաղ-
 թեց ինձ, ահագին բանակ մը մի ժամուան
 մէջ դումարեց: Ի՞նչ կարող եմ ընել յայսրմ
 հետէ, ո՞չ ապաքէն ոչինչ, այն ոչինչ: Վժա-
 մնիմ Ահաբանց հետ, բայց գժտութեանս
 արդիւնքն ի՞նչ պիտի լինի, ո՞չ ապաքէն ոչինչ,
 թշնամւոյն կոճմն անցնիմ, և այդ ո՞չ ապաքէն ո-
 չինչ, վտանգի առանց իմ Հայք կարող են յաղ-
 թել, նախարարաց մէջ գժտութիւն ձգեմ, բայց
 այդ եւս անհնարին, վտանգի մի գիշերոյ մէջ, ի՞նչ
 պէս կարող եմ այդ մեծ գործն ՚ի գլուխ հանել:

Աւանդ , երբ բազմին է հակառակ , և դիպը
 ւածն է անյարմար , ի՞նչ կարող է ընել մարդ .
 — ոչինչ . . . : Բայց յոյս մի այսօր միայն ունիմ ,
 սպասել սպասերազմի վախճանի : Այնուհե-
 տեւ պիտի ջանամ , պիտի ջանամ բուռն զօ-
 րութեամբ զնախարարսն շահել և թագաւո-
 րել : Բայց ժողովուրդը կը հնազանդի՞ , դիւրին
 է միթէ ժողովուրդեան աչքն եւս շրջունելը . —
 ո՛չ , անհնարին : Առբա պիտի չը հնազանդին
 ինձ , արեան ծովու մի մէջ պիտի խղդեն զիս ,
 և . . . չնչին յոյս :

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՊԼԵՍ—ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ԱՅԱՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Ոչ այդպէս , Տէր իշխան , ամենայն յօժա-
 րութեամբ Հայք պիտի հնազանդին ձեզ , եւ
 Հայաստան ձեր թագաւորութեան բարեբա-
 տիկ օրերն վայելելով պիտի յնծայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը խաբիս դու , Աբաս , կը խաբիս . կը
 յիշե՞ս դու այն ծերունին , այն դժօխային կա-
 խարդ ծերունին , որ իւր ոտքն միանդամ 'ի դե-

տին զարնելուն՝ անթիւ բանակներ կարող է
մեր գէմ ոտիս յարուցանել :

ԱՐԱՍ

Սահրամ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ոչ :

ԱՐԱՍ

Հայա ող :

ՍԱՐԳԻՍ

Կաթողիկոս :

ԱՐԱՍ

Ըփսոս , չէի կարծեր քնաւ թէ Ըղատ Սար
գոի արի սիրտն երբէք վեհերոտու թեան տեղի
կրնայ տալ , միթէ կարող չեմք զնա մի հարուա
ծով ոչընչացունել :

ՍԱՐԳԻՍ

Ողորմելի՛ մարդ , գիւրթն դու կը կարծես
միթէ Կաթողիկոս մը՝ խուժանի Ըստուած մի
ոչընչացունելը . յիշէ՛ միանգամ , թէ այդ մի հա
րուածով քանի՛ գլուխներ թաւալագոր ՚ի գե
տին պիտի իյնան , քանի՛ արիւնահեղութիւնք ,
քանի՛ զոհողութիւնք պիտի լինին . ոչ թէ Հայք
համայն , այլ և մեր ընտանի գերդաստանք խի
սոսկալով պիտի վախճին մենէ , և վրէժանդրու
թեան կայծակը ամենուոտ պիտի սպառնայ մեզ
մահ :

ԱՐԱՍ

Այո՛ , փսոնցի պաշտելի է Հայրապետն ամե

նայն Հայոց , և սրբասիրից ևր համարուի այն
ձեռք՝ որ ևր ծանրանայ նորա վերայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Լբաս , խոհեմութիւն մեզ պիտոյ է , այն ,
մե՛ծ խոհեմութիւն . այդ ծերունին մեր կողմը
որսալու սրարտիմք նախ ամեն ջանք թափել :

ԱԲԱՍ

Կհհնարին . վասն զի նա ջերմ սրաշտպան է
Գաղկոյ :

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ ոչ թէ միայն նա , այլ և Վահրամ :

ԱԲԱՍ

Բայց դուք պիտի թաղաւորէք , այս մեր
խղճն է :

ՍԱՐԳԻՍ

Քանի որ Գաղիկի կենդանի է , անկարելի է
Լբաս , խնդիր մի ունիմ , մահու և կենաց խնդ
դիր մի :

ԱԲԱՍ

Վկայ է Լստուած , թէ պատրաստ եմ կա
տարել՝ եթէ ձեռնհաս եմ :

ՍԱՐԳԻՍ

Թուեաւորել զԳաղիկ : Եյս գաղտնիք մի
է , և վստահ եմ՝ թէ ոչ որ պիտի կասկածի ձեր

վերայ, ըստ որում դուք ձեր խելացի ճարտարութեամբն ժողովրդեան առջեւ Բաղրատունեան տան կուսակից համարուած էք մինչեւ ցարդ:

ԱԲԱՍ

Վժռարի՛ն:

ՍԱՐԳԻՍ (կը ծնրէ)

Աբաս, տե՛ս, Ալեհեաց իշխանը ոտքդ ինկած որպիսի աղաչաւոր դիմօք կը խնդրէ: Աբաս, յիշէ աստուգաց կեանքդ, յիշէ՛ երջանկութեամբ լի կեանքդ:

ԱԲԱՍ

Իշխան, չը գիտե՞ս միթէ, թէ Վաղիկ երկու տարիէ ՚ի վեր անցայտ է, և ոչ որ ունի նորա կենաց ու մահուան վերայ և ոչ մի տեղեկութիւն:

ՍԱՐԳԻՍ

Ոչ, Աբաս, Վաղիկ անցայտ չէ, ամենայն խուղարկութեամբ որոնելէս զինի՛ նորա թաքստեան տեղին գիտուածով մի հուսկ կրցայ գտնել:

ԱԲԱՍ

Օ, արմանալի՛. ո՛ւր:

ՍԱՐԳԻՍ

Գիտէ՞ք, Անույ կաթողիկէ եկեղեցւոյ ա-

ջախողմեան դատուն մի անկիւնը , սեւազգեստ
իբր ժառանգաւոր պատանի մի ամեն առօւտտ
կ'աղօթէ :

ԱԲԱՍ

Այն :

ՍԱՐԳԻՍ

Հայրապետին բբայ սիրտըր ակնարկը՝ գիւ
տած էք , երբէք նորա վրայէն չը հեռանար :

ԱԲԱՍ

Այն :

ՍԱՐԳԻՍ

Այն սեւազգեստ պատանին , այն աղօ
թաւորը քաջին Աշոտայ միածին զաւակ Գա
ղիկն է :

ԱԲԱՍ

Սէ՛ճդ Աստուած , ուստի՞ ճանաչեցիր :

ՍԱՐԳԻՍ

Երէկ առ Հայրապետն գնացի , որպէսզի
խորհրդակցիմ իւր հետ աբբունի գանձուննեղ
վիճակի և բանակի պարենի դժուարութեան հա
մար . տեսայ յանկարծ , որ նա ի Կաթողիկէն
կ'իջնէր , լրտեսեցի զինքն . և ահա Կաթողիկո
սը նոյն պատանւոյ ճակատն համբուրելով՝ իւր
հրաժեշտը կը յայտնէր ու կ'օրհնէր . ճանչցայ
որ այս պատանին նոյն խոկ ինքն Գաղիկ էր :

ԱՅՈՒՄ

Եթէ այդպէս է, այս գիշեր նորա արեւը
պիտի մարի, և . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Ուրախութեանս :

ԱՅՈՒՄ

Ըստ, Գաբիկ պիտի իյնայ . . . Տէր Սիւ-
նեաց, կը հաւատայք այս իմ խօսքիս :

ՍԱՐԳԻՍ

Ընչուշտ :

ԱՅՈՒՄ

Ուրեմն ալ հարկ չըկայ երկար խօսելու, ահա
կ'երթամ . . . որպէսզի երբ հարկը պահանջէ,
կարող լինիս առանց մի խռովութեան թաղաւ-
որել. մի՞ յուսահատիք բնաւ, յաղթութիւնը
միշտ մերն է. եթէ Հայք յաղթեն, զիւրին է
մեզ դարձեալ նախարարները որոպէ և բոտ հա-
ճոյս մեր ամեն ինչ տնօրինել, իսկ եթէ Յոյնք,
գուք արդէն թաղաւոր էք, վասնզի Կայսեր
խոտորումն է այս :

ՍԱՐԳԻՍ

Աբաս, խոհեմութեամբ շարժէ, ամեն
ճարտարութիւն, ամեն միջոց, վերջապէս ամեն
հնար ի գործ դնել աշխատիմք, մինչեւ որ մեր
նպատակին հասնիք : Ըստ գիշեր մեր գիտաւ-
որութեան խոչընդոտից մեծն ձեր շնորհիւ պի-

տի վերնայ , այո՛ , Գաղիկ պիտի իյնայ : Բայց ,
Լբաա , ջանացիր խոհեմութեամբ միայն գործել :

ԱՅԱՍ

Ընհագ եղիր , կ'աց բարեաւ . . . վաղիւ ստա-
տերազմէն վերջը՝ Ղ'նի կարող էք ղեւ աւանել :
(Էլ Ռիկի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե .

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Ղ'նա՛ , ո՞վ մեծ մարդ , զոհադործութեան
գործիք մի ես դու , քե՛ւ արդարութիւնը պիւ-
տի յաղթանակէ , թէեւ խիղճս օղ կը վկայէ ,
թէ զոհողութեան մէջ արդարութիւն չը-
կայ : Բայց ի՞նչ է արդարութիւն , ո՞վ դու
րա վերայ ճիշդ գաղափար մի ունի . — ոչ ոք :
Դորա անունն է միայն , որ կը լսուի , իսկ գոր-
ծադրութիւնն . — երբէք : Փառասիրութիւնը
մարդկանց բնական է , զայս ո՞վ կրնայ ուրանալ ,
բայց առանց զոհողութեան փառաւորութիւն
եղած է , կրնայ լինիլ , յուսալն իսկ կարելի է :
Սիոյն կործանմամբ միայն միւս մի կարող է

կանգնիլ, և այս աշխարհիս անցուդարձն է :
 Բացէք սրտամուլթեանց թերթերը , բացէք , և
 միանգամ ակնարկ մի ձգեցէք աշխարհի այն ա-
 մեն ականաւոր մարդկանց վերայ , և գիտցիք ,
 թէ սորա քնչպէս բարձրացած են : Բացէք , և
 իմացէք , թէ սոցա ո՞ր մին առանց իւր նը-
 մանին զոհելու բարձրացաւ : Արդ՝ քանի որ այս
 այսպէս է , քանի որ փառասիրութիւնը մարդ-
 կանց բնական է , քանի որ արդարութիւնը մարդ-
 կան փառասիրութեան միշտ զոհ կը լինի , ու-
 բեմն անհրաժեշտ հարկ է Սիւնեաց իշխօսնի ևս
 գործել ՚ի փառս իւր , վասնզի ինքն եւս մարդ-
 կային անհատ մի է , և ենթակայ փառասիրու-
 թեան : Այո՛ , չեմ կարող զանձնս խաբել , փա-
 ռաւորութեան կը բաղձամ . թագ , այս իմ
 փառքն է , այս փառքն ուրիշը յամիշտակած մի-
 ջոցին չեմ կարող անտարբեր մնալ . ո՛չ , կարող
 չեմ երբէք զոհել այս թագն Վազկայ , թող
 մեռանի Վազիկ , որպէսզի փառաւորութի լի-
 տըն Սարգիս :

ՏԵՍԱԲԱՆ Զ.

ՂԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ , ԴԵՐԵՆԻԿ

ՍԱՐԳԻՍ

Դ՞ուք էք , Իշխան , բարի է ուրեմն ձեր պա-
 լուստ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛, վասնզի ձեզ, Իշխան Սիւնեաց, աւետիք մի ունիմ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ աւետիք :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Կենդանի է Գագիկ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այդ է ձեր աւետիք :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛ : Իշխան, մինչեւ ցարդ նորա թաքստեան տեղին կ'որոնէինք, մինչեւ ցայսօր կը կարծէինք, թէ Գագիկ թերեւս մեռած լինէ, կամ տարաշտարհիկ լքեալ պանդուխտ օտար աշխարհաց մէջ. բայց այսօր Գագիկ կենդանի կ'ապրի Մեծոյ Կաթողիկէի մէջ :

ՍԱՐԳԻՍ

Հոգ չէ. երեկ և այսօր կենդանի էր, բայց այսուհետեւ ոչ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Կը զառանցէք, Իշխան, վստահ էք :

ՍԱՐԳԻՍ

Վստահ եմ, վասնզի Մբասոյ վրէժխնդիր բազկէն ոչ ոք կարող է մահուանէ խուսափել. Իշխան, յերկինս նայէ, ի՞նչ կը նշմարես :

ԴԵՐԵՆԻԿ (նայելով)

Ոչինչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այս պահուն հողի մի յերկինս կը սլանայ ,
այս պահուն մարդ մի կ'իյնայ . . . այս Գա-
գիկն է , մեր ամեն ջանից խոջնդոտ Գագիկն է :

ԴԵՐԵՆԻԿ (զարմանալով)

Ի՞նչպէս :

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչպիսիք մի Գագիկայ թաքստեան տե-
ղին իմացայ , և համարուեցայ թէ Գագիկ վրէժ-
խնդրութենէս փախած տալահով կ'ապրէր ,
ուստի կոչելով զԱբաս , յայտնեցի նմա ամեն
ինչ , և փութացուցի զնա գնալ և զԳագիկ ըս-
պանանել :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Արդարեւ ժիր էք , Իշխան , ժիր և զգաստ :

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ այս պահուն վստահ եմ , որ Գագիկ
մահուան յետին ճգնաժամին մէջ կը տառապի :

ԴԵՐԵՆԻԿ (պաշտօն-իւրով)

Մի յուսայք :

ՍԱՐԳԻՍ (սպառնալով)

Ի՞նչ , չը յուսա՞ւ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

ԼՆՍ, մի՛ յուսայք, երբեք :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչպէս, Իշխան, Լբաս կը դաւէ՞ ըզմեզ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Հարազատ է Լբաս, բայց ի՞նչ օգուտ, բազդն է իւր հակառակ, վասնզի մեր հակառակորդաց տեսութիւնը և ժրութիւնը մենէ չատ աւելի լինելուն համար Վազիկ դեռ պիտի ապրի :

ՍԱՐԳԻՍ

Երկինք :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Տէր Սիւնեաց, հաղիւ թէ արեւն կրսկսէր մարն մտնել, կը քջէի սա բլրին վերայ, տեսայ յանկարծ, որ մարդ մի գաղտ կ'աղօթէր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ էր այդ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Հայրապետը : Հաղիւ թէ ըոպէ մի անցաւ, ահա նշմարեցի մի մարդ, որ յուշիկ քայլիւք դէպ 'ի Հայրապետը կը գայր, ճանջայ, որ սա եւս Վրիդոր Պահլաւն էր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ հիացմանս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Լ'նդ գաղտ խօսակցեցան միմեանց հետ :

ՍԱՐԳԻՍ (աշխարհիւ)

Ի՞նչ խօսակցեցան :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Հայրապետը կը կասկածէր, թէ Պապկայ
Թաքստեան տեղին թերեւս ձեր սուր տեսու
թենէն կամ ժրաջան խուզարկու թենէն վրիպած
չը լինի, ուստի յորդորեց զՊրիգոր գնալ յԼ'նի,
և զՊապիկ անտի տանիլ ի Բ'ջնի :

ՍԱՐԳԻՍ

Սեկնեցաւ Պրիգոր :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Զիաւոր մի աղատագնդաւ մեկնեցաւ :

ՍԱՐԳԻՍ

Լ'իսոն, աղատեցաւ Պապիկ, վասնղի ան
հնար է Լբասայ զՊապիկ գտնել Լ'նույ մէջ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Հոգ չէ, երբ լինի Պապիկ սուսերահար
պիտի իյնայ, հերիք է՝ որ այժմ ճիշդ տեղեկու
թիւն ունիմք նորա կենաց վերայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը վհատիմ, Իշխան . հաւատա՛, երբ կը
տեսնեմ բաղդին մեր դէմ մասնաւոր հակառա
կու թիւնը, կը վհատիմ իսպառ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դժէք կը վհատիք :

ՍԱՐԳԻՍ

Վասնզի Բագրատունի տան Երկինք պաշտարան կը տեսնեմ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Կը սխալեք . ոչ, Երկինք պաշտարանութիւնը այդ ամբարիշտ տան համար չէ : Ի՞նչ, Երկինք այդ տունը պաշտպանէ . . . Բագրատունի տունն պիտի կործանի, և այդ կործանումն միայն Դերենկայ ձեռամբ պիտի լինի :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչպէս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Սարգ մի կայ, որոյ Գուրգէն անունը ձեզ արգէն ծանօթ է : Այս մարդը մեզ հաւատարիմ է, այնպէս չէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այո :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ահա կ'երթամ յԱ՛նի, և կը յղեմ զնա 'ի Բջնի :

ՍԱՐԳԻՍ

Յետոյ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դուք արգէն գիտէք, որ Գուրգէն իւր կեղծաւոր ընթացիւքն թէ Բագրատունեաց և

Թէ Պահլաւունեաց շատ սիրելի է : Կը մտնէ 'ի Բջնի , զՎագիկ կը գտնէ , կը մտերմանայ , եւ ասորա օր մի պատեհ միջոց գտնելով՝ կըսպանանի զՎագիկ , որով կը մարի Բագրատունի տան կանգման յուսոյ վերջին ճրագը :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց եթէ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ընխուով կայ . ժողովուրդն ու Վրիգոր երբեք պիտի չը կասկածին Վուրգէնայ վերայ , վասնզի Վուրգէն կեղծաւորաբար հող ու մուխիր ցանելով իւր գլխոյն վերայ , Վրիգոր Պահլաւայ հետ լալով պիտի թաղէ Վագիկայ արիւնշոտ դիակը : Եւսմանակը սուղ է , Լիւսան , կայ բարեան . ահա կ'երթամ . . . անշուշտ լեր , յաղթութիւնը մերն է , վասնզի հզօր եմք :
(Էլ թիկ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Լքդարեւ ճշմարիտ ասացեր , ո՞վ քաջդ Վերենիկ , թէ հզօր եմք . այս պահուն երբ մը տացս մէջ կը ներկայացունեմ ընդարձակ զօրութեանս մէն մի ճիւղերը , կը հիանամ . իսկ երբ ամբաւ հարստութեանս վերայ ակնարկ մի կը

ձգեմ, կը դարմանամ ու կ'աղչիմ: Այլ միթէ ձե-
 ուն կրնայ ամբառնալ իմ մեծ զօրութեանս
 դէմ, — ոչ ոք: Թագաւորական գանձուն գան-
 ձապետ, Տէրութեան առաջին նախարար, Սիւ-
 նեայ Տան իշխան՝ երբ այսպէս բարձր գրից
 մէջ հզօրեղապէս կը սիրամ, ո՞վ կարող է միթէ
 ակոյեան ինձ կանգնել. — ոչ ոք: Արդ՝ երբ
 այսպէս զօրութեամբ հզօր, հարստութեամբ
 կարող ամենայնի, ալ ի՞նչ հարկ կայ ինձ տա-
 տամներու. — ոչինչ: Օրդրելի ապուշ մի պի-
 տի լինիմ, եթէ տարակուսանաց մի բառ թո-
 թովեմ ապագայ յաջողութեանս վրայ: Թանգ,
 այս ակնկալութիւնս է, թանգ, այս իրաւունքս
 է, վասնզի հզօր եմ. աշխարհի այս ճակատա-
 դրին մարդիկ պարտին խոնարհիլ. « Իրաւունքն
 հզօրաց ». սկզբունք մի է այս, համաշխարհա-
 կան սկզբունք. փառաց, վայելից, վերջապէս
 ինչ որ երջանկութիւն է, յուսացող բիւր մի՛
 պարտի միշտ ՚ի սա ակնապիշ լինել, վասնզի ան-
 հնար է՝ որ առանց այս սկզբունքն գործադրու-
 թեան, մարդ կարողանայ բարձր զօրութեան
 միտէր լինել: Սովաւ բարձրացան գերդաս-
 տանք, սովաւ փայլեցան և անմահացան մարդ-
 կային անհատք, սովաւ յուրեմն թող բարձրա-
 նայ Տունն Սիւնեաց, և սովաւ թող փառաւ-
 որուի Աղատ Սարգսի մեծ անունը. վասնզի
 հզօր է նա, ուստի իր իրաւունքն է մեծանալ
 ՚ի փառս, և անմահ կալ ու մնալ մինչ և ցդարս
 անվախձան: (Երգոց խմբեր իւրաքանչիւր) Իայց ձայն

կը լսեմ, Լըվինք, Հայ զինաւորք են, որք կ'երգեն. ահա և Լմբան, փորձեմ այս մարդը, թերեւս կարող լինիմ որսալ կամ գէթ վըհատել:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ ԵՄՐԱՆ

ԵՄՐԱՆ

Կը լսէք, Տէր Աւնեաց, զինւորք կ'երգեն:

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛, խիստ պրտառուչ:

ԵՄՐԱՆ

Արդարեւ, Տէր Իշխան, սրախ գգացման թերեւն կը թրթռան, երբ՝ «Քաղցր է մահ վաւրն հայրենեաց» այս խօսքը կը լսեմ:

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛, Իշխան, քաղցր է մահ, երբ հայրենիք երախտագէտ է. բայց մեր հայրենիք Հայաստանէն երախտագիտութիւն յուսալ, մեծ յիմարութիւն:

ԵՄՐԱՆ

Ի՞նչ կը խօսիք, Տէր Իշխան, կը մեղանչէք, երախտագէտ է միշտ Հայաստան:

ՍԱՐԳԻՍ

Երբէք, այլ ընդհանառակն է ապերախտ:

ԵՄՐԱՆ

Կը սխալէք , քաւ լիցի . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Ե՞ս կը սխալիմ . Իշխան , մինչեւ ցայսօր հէնք
 և աւաղակք երբ այսպէս կարկոտի նման կը տե-
 ղան 'ի Հայս , չեղա՞ւ միթէ գէթ քաջ Հայ մի,
 որ պաշտպանել կամէր իւր հայրենիքը :

ԵՄՐԱՆ

Իսխա շատեր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ եղաւ նոցա վախճանը :

ԵՄՐԱՆ

Փառաւոր մահ :

ՍԱՐԳԻՍ

Տխու՛ր մահ :

ԵՄՐԱՆ

Ամենեւին :

ՍԱՐԳԻՍ .

Ամենեւին . երբ այդ քաջերն մահուան
 դաշտի մէջ մեռան , ի՞նչ ըրաւ Հայաստան ,
 գիտէ՞ք :

ԵՄՐԱՆ (դարձանօք)

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ապուշներ են ատելով , նոցա նահապտու-
 թիւնը դառն ժպիտով մը գիտեց :

ԵՄՐԱՆ

Եւ հայհոյէք . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ կը հայհոյեմ. մեռան նոքա, այնպէս
չէ. ի՞նչ եղաւ նոցա յիշատակը :

ԵՄՐԱՆ (պաղտաթեամբ)

Արիւնոտ աւերակներ :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ նոցա վարձքն ու պսամի :

ԵՄՐԱՆ

Գերեզման մի :

ՍԱՐԳԻՍ

Գերեզման . և ոչ ամի մի հող, և ոչ ցուրտ
քար մի նոցա մահարձան կանգնեցաւ, ամի
սոս . . . :

ԵՄՐԱՆ

Ղշմարիտ հայրենասիրի մի գերեզմանն աւ
պագայ սերնդեան երսիտագէտ սիրսն է, իսկ
նորա մահարձանն ու կոթողն անմահութեան
նոցա օրհնութեան միմուջներն են :

ՍԱՐԳԻՍ

Ապագայ ժողովրդեան օրհնութիւնը թող
նոցա անմահական կոթող լինի, հող չէ, այդ
ձեր համոզումն է : Բայց աստ, գէթ նոցա
մահուան վեճը ըւծեց Հայաստան մինչեւ
ցայսօր :

ԵՄՐԱՆ

Լուծեց և պիտի լուծէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց թշնամին ահա կը քալէ :

ԵՄՐԱՆ

Վատերու առաջնորդութեամբ . . . :
Սահայն փաղիւ Հայաստան հրաշք պիտի գործէ , որով անշուշտ եմ , թէ փառք ամօթահար պիտի սատակին :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ հրաշք :

ԵՄՐԱՆ

Պիտի լուծի հայկական շեփորի յաղթուածիւնն գոռալը :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց այդ յաղթութենէ ի՞նչ արդիւնք պիտի քաղէ Հայաստան , գիտէ՞ք :

ԵՄՐԱՆ

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Յունաստանի ապագայ վրէժխնդրութիւնը :

ԵՄՐԱՆ

Հոգ չէ , ապագային մէջ թող Յունաստան որոտայ , ապագայ Հայաստանի որդիքն , եթէ հայրենեաց հարազատ զաւակներ լինին , մեղնը ման կարող են դժուարաստան սրտովել : Իշխան , ապագային խնդիրք ապագայ ժամանակաց թող մնան , առ այժմ մեր սրբորդն է գործելի փրկ-

կութիւն հայրենեաց : Կայ բարեալ, ժամանակն ուչ է . բանակին հսկողութիւնը ինչպէս գիտէք մեզ յանձնուած է . պաշտօնս զիս 'ի գործ կը կոչէ :

(Էլ Յիւն)

ՍԱՐԳԻՍ

Գնա՛ , անպիտան մարդ , Բագրատունի տան կուսակից ողորմելի մարդ : Բայց ի՞նչ կը տեսնեմ , ահա Կաթողիկոսն ու Վահրամ , ոյք կը խօսակցին . 'ի վրէժ կը խորհրդակցիք դուք , չարամիտ ծերք , յաղթութիւնն իմ է , վասնզի հզօր եմ . հանգիստ ննջեմ ուրեմն :

(Էլ Տփլիսի իւր վրանի ներսնախոյն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԿՈՍ , ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

Եյս քո աղգասիրական ջանից արդիւնքն է , ո՛վ Հայր , որ միացան Հայք , և միակամ սրտիւ աստ 'ի Շիրակ համախմբել ժութացին 'ի պաշտպանութիւն հայրենեաց :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեակ իմ , աշխարհիս վերայ մարդիկ միշտ միմեանց բարեբարեւու պարտաւոր են : Սե՛ծ է մարդ , երբ իւր եղբարց թշուառութեան վե-

րայ կարեկեցելով 'ի սէր նոցա կը գործէ և կը մե-
ռանի : Որդեակ , հանրութեան համար գործելն
առաքինութիւն է : Որդեակ , հանրութեան
համար մեռանիլն անմահութիւն է : Երանի՛
այն մարդոյ , որ այս վեհ զգացումն իւր սրտի
մէջ կը կրէ և 'ի գործ կը դնէ :

ՎԱՀՐԱՄ

Այդ վեհ զգացմամբ է , որ ահա այսօր
դուք , Հայր , 'ի դաշտ մարտիս դիմած էք :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեակ իմ , կը տեսնե՞ս դու այս խաչը ,
զայս Երկինք մեզ յանձնեց , զայս կրելու հա-
մար : Սորա վրայ փշեցին մեր հայրերն իրենց
հոգիները , և զոա ներկեցին իրենց արեան կա-
թիլներովը , Այո , որդեակ , այս զգացմամբ մի-
այն աստ եկած եմ այսօր . — բարձրացունել այս
խաչը մեր բանակի վերայ , յիշեցնել մեր հայրե-
նասէր զաւակաց իրենց հարց անձնանուիրու-
թիւնը այս սուրբ խաչի համար , և ասլա մե-
ռանիլ թերեւս և ինձ այս խաչը գրկելով . այս
է սլաշտօնս , որդեակ իմ , այս և իմ ուխտ :

ՎԱՀՐԱՄ

Սե՛ծ է սլաշտօնդ , նուիրական է ուխտդ ,
Հայր , բայց . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեակ իմ , աշխարհիս բոլոր վայելքներն
անցաւոր են , և աշխարհս իսկ ունայն , մարդոս

այս ունայնութեան հովտի մէջ նետուած ծաղիկ մի է, որ կը փթթի և շոյտ կը թառամի. բայց կայ պարտականութիւն մի, որ զմարդն կ'անմահացունէ. — սիրել զԱստուած, սիրել զընկերն . . . սէրը անմահ է, որդեակ, և հետեւաբար անմահ այն մարդ, որ կը զոհի սիրոյ սեղանոյ վերայ. մեր ուխտը, որդեակ, սիրել է, և ահա այս ուխտը կատարելու համար պիտի չը խնայեմ արիւնս. զի ուր սէր և արդարութիւն, հոն յոյս և փրկութիւն, և ուր մահ վասն սիրոյ, անդ և անմահութիւն :

ՎԱՀՐԱՄ

Ահ, որչափ և բազմը է, Հայր, սիրոյ սեղանոյ վերայ ողջակիզելն ու պատարագելը :

ՊԵՏՐՈՍ

Հաւատա՛, որդեակ իմ, երբ մանուկ էի կը յարգէի զաշխարհս, բայց այժմս ոչ աշխարհս թշուառութեան ծով մի է, ուր մարդս իբր կռահակ մի կը ծփի : Այս բնդարձակ ծովու մէջ մեր կը տարուբերիմք, մեր յոյսն միմիայն Արկինք լինելով, ահա այս գթած Արկինքն էր, որ տեսնելով մարդկան աղգի թշուառ վիճակը, 'ի գութ շարժեալ՝ գիտե՞ս, որդեակ իմ, ինչ զարմանալի սքանչելիք գործեց. ինքն ալ ո՛հ, խոնարհեցաւ, ինքն ալ իբր կոհակ մի այս արտասուաց ծովու մէջ նետուեցաւ և սկսաւ ծրփիլ. ո՛վ անպատում խոնարհութիւն, ո՛վ սէր.

Նա իսէր մարդկութեան վշտաց և թշուառութեան խաչն ուսն առած՝ իբր ողորմելի էակ մի բարձրացաւ անարգանաց խաչի մի վերայ, և մեռաւ Ամահը մեր համար, որպէսզի սուրբեցնէ մարդկանց վշտաց գոհութեամբ համբերել: Նա մեռաւ, բայց իւր վերջին կտակը սուելաւ. « Սահացո՛ւք, զերար սիրեցէք »: Սեր հայրերն ալ, որդեակ, զայս քաջ գիտելով՝ սիրեցին զերար, սրաշտպանեցին իւրեանց ազգն ու կրօնը, և « Աստուած, սէր » աղաղակելով՝ մեռան: Ուստի մեր՝ նոցա որդիքս պարտիմք հետեւիլ նոցա շաւղաց, և չը թողուլ երբէք մեր յետագայ սերնդեան ողէտք և վիշտք, և նախատանաց կնիք նոցա օրհնեալ ճակատուց, ո՛հ, կնիք գերութեան և թշուառութեան:

ՎԱՀՐԱՄ

Սեր յետագայ սերնդեան այգպիտի դառնողէտ ապագայ մի չը թողլայ համար է, որ այսօր, Հայր, ահա ի դաշտ մարտիս գիմած հոգի աւանդել ուխտած եմք:

ՊԵՏՐՈՍ

Սեր հայրերը, որդեակ, զայդ խորհելով վաղեցին ի վտանգս մահու. և Արդարութիւնը յաղթական պսակ հիւսեց նոցա վեհ ճակատուց:

ՎԱՀՐԱՄ

Կը հաւատամ, Հայր, կը հաւատամ եւ

կ'երանեմ այն ամեն անձինքն՝ որք 'ի սէր եղբարց անկան :

ՊԵՏՐՈՍ

Յերկրի երանութիւն մի՛, իսկ յերկինս անթառամ պսակ մի է վարձք առաքինի նահատակաց :

ՎԱՀՐԱՄ

Ով, Ներկինք արդեօք այդ մեծ փառաց զմեզ պիտի արժանացունէ՞ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Լսո՛ւ, որդեանկ, ձեր քիրան ու արիւնն Նրկնից հաճոյական զոհեր պիտի լինին, և . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Լնչուշտ եմ, անշուշտ, որ Նրկինք զմեզ այդ մեծ փառաց պիտի արժանացունէ :

ՊԵՏՐՈՍ

Յուսով միշտ ապրիմք, ո՛վ որդեակ իմ, յուսով փափագիմք այն աւուր, յոր Յաւիտենականը զմեզ պիտի օրհնէ . . . հանգստացիր, որդեանկ իմ, և անկասկած ննջէ՛, քանզի գիշերոյ կէս չքանը գրեթէ մօտ է :

(Էլ Ռիկ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ժ.

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

Մեկնեցաւ, գնաց որդեգորով հայրն իմ սիրելի: Ո՛վ, խանդ մի է, որ ահա այս պահուս սիրտս կը վառէ, աւիւն մի է, որ ծեր երակացըս մէջ հուր կը շնչէ. կը զգամ ահա, որ վաղիւ ազգիս զաւակաց պարագլուխ արժանացած աստ և անդ պիտի թռչիմ, սրտեր վառելու, հոգիներ բորբոքելու, վեհերոտներ խրախուսելու: Դուք, ո՛վ Հայկաց զաւակներ, դուք Հայ փառաց նախանձախնդիր զաւակներ, վաղեցէք, քանզի փառաց է այդ ասպարէզ. անվեհեր շահատակեցէք, ցուցէք թշնամեաց ձեր քաջայաղթ բազկի անսարտելի զօրութիւնը, և իմացուցէք նոցա, թէ Հայք կարող են մեծամեծս գործել, կարող յաւիտեան: Բայց ահա Աշոտ. (առ Աշոտ) քաջ, վաղիւ սեղան տո՛ւր պատրաստել, և կանուխ հրաւէր կարդա՛ Հայրապետին և մեր համօրէն եղբարց, գալ և անդ վերջին անգամ գինի ըմպել ՚ի փառս հայրենեաց:

ԱՇՈՏ

Պատրաստ եմ, Տէր:

(Էլ թիկ)

Այն, Հայաստանի զաւակներ, սեղան պիտի պատրաստեմ ձեզ, ուր դուք վերջին անգամ գինի պիտի ըմպէք ՚ի կենդանութիւն հայրենեաց, և ապա վառ սրտիւ հայկական պատերազմի շեփորաց ձայնի ընկերանալով « Յառաջ, յառաջ » աղաղակելով պիտի թռչիք և սրանայք կոտորել այն բանակը, որ Հայ ազգայնութեան դարաւոր իրաւունքը բռնաբարելու համար ՚ի Հայաստան արշաւել իջևեց : (Երեւ) Այլ Աստուած, Աստուած, այն բաղձալի ժամուն ըզ Հայաստան տո՛ւր մեզ յիշել. Աստուած, այն անձկակարօտ պահուն՝ դու զՀայաստան հաճեանց յիշել. Աստուած, այն փառաց ժամուն դու զՀայաստան բարձրացո՛, հովանաւորեա՛, պահպանեա՛ միշտ և յաւիտեան :

(Իւ հանէ իւր զբանի ներքին կողմը)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Գ.

Ի գաշտն Շիրակայ, 'ի բանակն Հայոց, յանդիման բանա-
կին Յունաց :

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

ՍՈՍԿԱԼԻ՜ գիշեր . ապուշ պիտի լինէի, եւ
թէ Մարգին անսահման զօրութեան վերայ չը
զարմանայի : Սիթէ տիեզերաց անհունութիւ-
նը դիտող մահկանացու բիբ մի կարող է ուրա-
նալ հզօր և ամենակարող Նի մի գոյութիւնը .
— երբեք : Նշկինք և երկիր, աւանիկ և սա լռին
բնութիւնը կենդանի վիայք են նորա գոյու-
թեանը, վկայ նաեւ երկնից սա կապուտակ
ծովու մէջ լողացող անթիւ լուսեղէն աչերն՝ որք
զմեզ կը դիտեն, զմեզ, որ զիրար յօշոտելու
սպառնաստ արեան ծարաւի կատաղի գազանաց
նման՝ արշալուսոյ ծագման կ'սպասեմք : Աւանդ,
տիեզերաց այս սքանչելի գաշտի մէջ վսեմ ա-
րարածք իսկ բնութեան գերազոյն Մարգի
բարձր սպասւամասց չը հնազանդելով՝ զիրար ա-
տելլու, զիրար մերժելու, և որ սոսկալին է, կը

յանդդնին մինչեւ անգամ զիրար փողոտել ու
խողխողել: Բայց դու վկայ ես, երկինք, վկայ
այդ լուսաւորք, որ խաղաղութիւնը հաստա-
տուն մնալու, և մարդկային անմեղ արիւններ
չը թափուելու համար չ'ամօցանք բնաւ մեր
այս անողբելի թշնամիներէն զայն խնդրելու:
Բայց նորա մերժեցին, մերժեցին մեր աղաչա-
նաց խաղաղասիրական ձայնը, և իրենց թրերը
ի սրատենէ մերկանալով, ցուցին մեզ թէ պատ-
րաստ են արդարութեան սահմանը ոտնակո-
խել և արեան հեղեղով լուանալ ամբողջ Հայ-
աստան: Այ, դուք, վա՛նք, դուք դեռ կա-
րող չէք արդարութեան ձայնը խղդել. (Խորը
հաչելով) տեսէք սա արենակաթ թուրը, տե-
սէք և յիշեցէք, թէ քանի՛ քանի անգամ ձեր
հարց պարանոցաց վերայ շողալով՝ քանիցս դի-
ւաթաւալ յերկիր կործանեց ամբարիշտ մար-
միններ, քանի՛ քանի անգամ սա անիրաւ սրը
տեր մխեցաւ, որք հակառակ արդարութեան
կ'իշխէին մեր այս նուիրական երկրի սահմանը
ոտնակոխել: Աղբմեղիններ, դէպ ի՛նչ արշալոյս
նայեցէք. Հայոց երկնից առաւօտեան աստղի
նայեցէք, նա ձեզ ճանապարհ պիտի բանայ,
նա ձեզ պիտի առաջնորդէ ի՛նչ դժուար, վայձեղ
յաւիտեան: Այո՛, այն պահուն պիտի աղա-
ղակէք հեծկտալով. «Ա՛յլ զմեզ խաբեց, թէ
Հայք վատ են, ո՛վ զմեզ դաւեց թէ Հայք
կնատ և որդիք վատաց են»: Այն ժամանակ
դուք աշխարհի քարոզ պիտի լինէք, թէ Հայք

գիւցաղուն հարց զաւակներ են, զաւակներ,
որք կարող են ՚ի պահանջել հարկին բանակներ
կործանել և գնդեր տապալել:

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՎԱՀԱՄ, ԱՇՈՏ

ԱՇՈՏ

Տէր սպարապետ, սեղանն պատրաստուած է,
Հայրապետն ու Ալիբատ, համօրէն նա
խարաք և իշխանք անդ սլաքն ակմբեալ՝ կըս-
տասեն միայն ձեր դալատեան:

ՎԱՀՐԱՄ

Եւ, բայց արիդ Աշոտ, թշնամւոյն բա-
նակը լրտեսող քաջերն եկա՞ն:

ԱՇՈՏ

Այո՛, Տէր:

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ լուր կայ:

ԱՇՈՏ

Թշնամին ամենայն պատրաստութեամբ ա-
րեւուն ծագման կըստատէ, որպէսզի բաբանօք
և մեքենայիւք կործանէ մայրաքաղաքին պա-
րիսպը:

ՎԱՀՐԱՄ

Փութա՛ ուրեմն , քա՛ջ , պատուիրել մեր յա-
ռաջապահ գնդաց , որ կուռ զինուէր կազմ ու
պատրաստ լինին , որպէսզի երբ մարտագուռ պա-
տերազմական փողք հնչեն , յանկարծ յարձակին
թշնամի գնդաց վերայ :

(Էլ Ռէկին)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ .

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Ահա նախարարք և իշխանք կը գումարին .
հոն կը գումարին , ուր Վահրամ հրաւիրած է :
Բարէ՛ , նոքա՝ որ երէկ միմեանց խեթիւ կը հալ-
էին , այսօր ամենոյն սիրով կը ժողովին և կա-
թողին սիրով միմեանց ձեռնը կը սեղմեն : Այլ
եղկելիութեանս , երբ կը յիշեմ սոցա միութիւ-
նը , մութ ամպ մի կարծես ճակտիս վերայ կը պա-
տի , և զիս կը ճնշէ . իսկ երբ կը մտածեմ , թէ
սոցա միութիւնը ապագային մէջ իմ դիտաւ-
որութեանս կատարման արդեւք պիտի լինի ,
ո՛հ , իսպառ կը յուսահատիմ : Բայց ի՞նչ կը խօ-
սիմ , ես յուսահատիմ , ես , Աիւնեաց իշխա՞նս .
ո՛չ , երբէք մտքէս կ'անցունեմ այդ բառը :
Միացայք դուք , Հայք , հող չէ . բանակ
կազմեցիք , հող չէ . բայց Սարգիս՝ արին Սար-

գլխ անդուլ պիտի գործէ, պիտի ջանայ պա-
ռակտել ձեր այդ նորոգ հաստատեալ միու-
թիւնը, վերջապէս պիտի ջանայ ամեն ճիշդ թա-
փել, մինչեւ որ իւր ակնկալած փառաց հասնի-
լ՝ յի, պիտի աշխատիմ ամեն կեղծաւորութիւն,
ամեն ցածութիւն, ամեն ինչ յանձնառու
լինիլ, մինչեւ հասնիմ այն աւուր, այն աւուր՝
որ թաղաւոր Հայոց ըսուելու մեծ բարեբաղ-
դութիւնը պիտի ունենամ. այնուհետեւ աշ-
խարհ պիտի աեսնէ զիս բարձր գաղափարնե-
րով տողորեալ մի մեծ մարդ, ոչ թէ լոկ Հայ-
աստան, այլ ամբողջ Ասիա պիտի խոնարհի ար-
քայական գահուս պատուանդանի։ Այն նո-
ցա, որ պիտի յանդգնին ձեռն ամբառնալ չը
ճանաչել իշխանութեանս օրինաւորութիւնը .
կրակ պիտի թափեմ, հրհեղեղով պիտի լափեմ
նոցա երկիրը, և հուսկ վրէժինդիր բազկաւս
շանթահար պիտի գլորեմ յանդունդս դժոխոց։
Իսկ դու, ո՞վ Գագիկ, և դու ո՞վ Ահհրամ,
եթէ ոչ այսօր, գիտցիք, որ ոչ անագան սուսե-
րահար պիտի իյնաք, վանդի ակնկալած փա-
ռացս խոջնդոտ դուք եղած էք միշտ, և կը
լինիք մինչեւ ցարդ։ Բայց ահա Հայրապետն
ու Ահհրամ, նախարարք և իշխանք գումա-
րած են, երթամ նոցա հետ միանալ, որպէսզի
կասկած չը տամ, թէ Սարգսի սիրան ազգին մի-
ութեան փափագող չէ։

(ԼԵՔԻԿ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՎԱՀՐԱՄ, ԱՊԻՐԱՏ,
ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻ

ՊԵՏՐՈՍ

Արդեակք իմ, դուք, որ աստ համախմբե-
լով ուխտած էք քիրտ ու արիւն ջը խնայել ՚ի
բարօրութիւն հայրենեաց, վստահութեամբ
կը կրկնեմ, թէ Հայաստանցի երախտագէտ
մատուհը խնդագին դիմօք փառաց դափնիք պի-
տի հիւսնն ձեր ազատ ճակատույց, երբ դուք
ձեր նահատակութեան ուխտն կատարելապէս
՚ի գլուխ հանել աշխատիք :

ԱՊԻՐԱՏ

Սէր սրարօքն է այս, որ կը կատարեմք, Հայր,
ազգային փառաց նախանձախնդիր հարազատ
որդւոյ մի ակնկալութիւնը սին փառք ու սը-
ռակք չեն, այլ ասպագոյ սերնդեան օրհնու-
թիւնը :

ՊԵՏՐՈՍ

Այո՛, հայրենիք պիտի օրհնէ զձեզ, որ-
դեակք իմ, ըստ սրում դուք նորա համար մե-
ռանիլ ուխտած էք : Այս մահը, որդեակք իմ,
այս մահը անմահութիւն է . այս ճշմարիտ
փառք մի է, ձեզ Նրկինք փառք, իսկ հայրե-
նիք ձեր վարձքն պիտի լինի :

ՎԱՀՐԱՄ

Կը հաւատամք ձեր այդ բանից, ո՞վ Հայր, մեր արիւնը Հայաստանցի անսպառ և անդգայ սրտեր թող արդիւնաւորէ, մեր արեամբ Հայաստան թող ստանայ կեանք ու յարութիւն, մեր արեամբ փրկեալն Հայրենիք զմեզ թող օրհնէ. ծն արդ ուրեմն, Հայր, (Բաթալը լէյոնէլը) հաճեցէք այս բաժակը ՚ի սէր հայրենեաց ըմպել :

ՊԵՏՐՈՍ (Բաթալ ՚ի յեռին)

Ի փրկութիւն Հայաստանի կ'ըմպեմ այս բաժակը, և կը մաղթեմ, որ Արիւնք իւր հռ լանաւորութիւնը տարածէ ընդհանուր Հայոց վերայ, և ազատէ մեր թշուառ հայրենիքն ա՛նողորմ թշնամիներէ, և կը խնդրեմ, որ Ասաւած բորբոքէ սիրոյ հուրը ամեն Հայ սրտերումէջ. (Խմելով) ՚ի կենդանութիւն և ՚ի փառս ձեր, որդեանիք :

ՎԱՀՐԱՄ

Այդ օրհնութեամբ, Հայր, կարծես նոր զօրութիւն մի է, որ կ'զգամ, և ձեր երակացս մէջ երիտասարդական եռանդուն արիւնն է, որ եռալով այս աղաղակը շրթես թռչել կը տայ, «Ի սէր քա, Հայաստանն» :

ՆԱԽԱՐԱՐԻ (Խմելով)

Ի փառս քո, Հայաստանն :

ՊԵՏՐՈՍ

Երջանիկ օր :

ՍԱՐԳԻՍ (յանկարծ գալով)

Բերկրայլ օր :

ԱՊՌԻԱՏ

Պուք, Հայր, դուք, Տէր սպարապետ,
 և դուք, քան ի շէտանք, կը յիշէք անշուշտ այն
 օրը, այն նուիրական օրը, երբ Ալիւթք եւ
 Պարսք և այլ հիւսիւսային խուժադուժ աղգք
 սրով և հրով արձակ համարձակ յառաջ քալե-
 լով՝ արեամբ կը լուային զՀայաստան : Կը յի-
 շէք, երբ Հայք առ հասարակ թշնամեաց կա-
 տաղութենէն սարսափահար՝ փոխանակ քաջու-
 թեամբ նոցա դիմադրելու վախկոտ եղջերուաց
 նման լեղապատառ կը փախչէին ապաստանիլ
 լերանց խորշերու և ծմակներու մէջ, ահա մի
 հայկական գնդաւ յանկարծ երեւեցաւ ՚ի մի
 ձեռին դրօշ և ՚ի միւսում սուր այն արին, զոր
 երբեմն Հայաստան մերժած էր ու հալածած :

ՎԱՀՐԱՄ

Ղիւցազուն Հայ մի էր :

ԱՊՌԻԱՏ

Ըպերախոսն Հայաստան զնա մերժած էր :
 Բայց իւր այս ներողամիտ որդին՝ իւր աքսորա-
 նաց վայրէն լսելով թշնամույն յարձակումը՝ իւր
 քաջնաիր հաւատարիմ սպայից հետ ՚ի ձի աշ-

տանակեալ իւր պքսորանաց վայրէն արժուինման
 ահա սրացաւ, և « Լստուած ընդ մեզ, որդիք
 Սասեաց, որդիք քաջաց » գողարով՝ վառեց
 վհատեալ սրտեր. և ինքն անդ ՚ի խռան թըշ-
 նամւոյն « Հայաստան, վասն քո մեռանիմ » .
 գոչելով՝ անկաւ : Ղո՛ւք, նորա նահատակու-
 թեանց և արութեանց համբաւը լսեցիք, բայց
 ոչ նորա այն հայրենասիրական նուագը՝ զոր եր-
 գեց իւր հրաժեշտի վերջին օրը : Ղո՛ւք, արի՛
 զինւորք, զո՛ւք, որ նորա այն նուագն ուռա-
 նելով, քանի քանի՛ պատերազմաց մէջ նոյնը
 երգեցիք, զո՛ւք, որ այն նուագաւն քանի քա-
 նի՛ սրտեր վառեցիք, զո՛ն, երգեցէք :

(՚ի խորոյ պեշարանի ի Երգէն Ղեւորք :)

ՆՈՒԱԳ

Ո՛ր, խանդ ահա յիս բարբոթի, խանդ հայրենեան,
 Որ հայրենեաց ՚ի սէր վառէ զիմ սիրտ Հայկեան .
 Եւ նոր իմն արդ յիս արծարծեալ խրախոյս այսօր,
 Հրաւեր կարգաց այս իմ սրտի հրատառչոր :

Սրանալ ՚ի Հայաստան,

Ողջունել զՀայաստան :

Ո՛հ, քանի յոյժ, քանի՛ դառն է նդ օտար երկնիւք,
 Շնչել՝ ծծել հեղ պանդխտին կենսառիթ սիւք .
 Երգնում այժմիկ, երգնում յարեւ մեր վեհ քաջաց,
 Որք գոհութեամբ մեռան ՚ի փառս Հայ հայրենեաց :

Երթալ ՚ի Հայաստան,

Համբուրել զՀայաստան :

Ուստի ահա ես նիստ ՚ի ձի սրտիւ աղատ,
 Հայք, ձեզ միայն, ձեզ սրտամբ բաց ՚ի ճակատ :

Այս լսի ձեզ, որտի հատոր եղբայրք պանդուխտ,
Բարեաւ կացջիւք, զի անձկայրեաց այս է իմ ուխտ:

Վաղեւ 'ի Հայաստան,

Գրկել ս'հ, զՀայաստան:

Ուխտ, զոր ուխտեաց անձն իմ և սիրտ, հէ՞դ և թըշուառ,
Մինչ ընդ եղբարսդ եր իմ կենցաղ լալեացդ 'ի վայր,
Յո՛ւշ ձեզ, եղբայրք, զոր երգէի ես ընդ ձեզ միշտ,
Անկարեկիր մի՛ կալ ընդ մեր համազգեաց վիշտ,

Այլ գնալ 'ի Հայաստան,

Ըսիծիւ զՀայաստան:

Ուստի երթամ, զի հայրենեան այրէ զիս հուր,
Մեր հայրենեաց զաւերակօք փարիլ տըխուր.
Գընամ այսօր, ս'հ, զիմ ցօղէլ պառքեալ շրթունս
Ազենաբուզիս 'ի մեր վըճիտ աղբերց յակունս:

Անդ երգել զՀայաստան,

Անդ օրհնել զՀայաստան:

Գնամ յոյս 'ի սիրտ, համբոյր ձօնել կարօտագին
Ցուրտ սափօրաց՝ ուր քաջ հարց մեր ածիւնք հանգչին.
Ո՛ր տայր հիբիս, զի այս աւիւն որտաւուչոր
Զնոյն առնէր, զնոյն ազգէր 'ի ձեզ այսօր:

Թռչիլ 'ի Հայաստան,

Թաղիլ 'ի Հայաստան:

Ո՛վ, ցնծագին յայնժամ թռեայց 'ի Հայաստան,
Եւ կաթոգին արձակեցից ընդ ձեզ զայս բան.
«Ո՛վ հայրենիք, որդիք քո եմք, որդիք նժդեհ,
Որք 'ի հեռուստ լալով սրացան դէս 'ի յայս գեհ:

Զքեզ գրկել Հայաստան,

Զքեւ փարիլ Հայաստան»:

Իսկ ոտք ձիօյս երբ կոխեցեն բղհարց մեր հող,
Ուխտեմ այժմէն, անկեալ պագից ես աչք 'ի ցօղ
Զերկիր մեր հարց, զերկիր, ուր հարքս անկան մեռան
Երկնի տուեալ օրհնութեան փառս յերկինս թըւան:

Գոչելով, «Հայաստան,

Օրհնեալ լեր յաւիտեան»:

Իսկ թէ անդ սք վատ և օտար 'ի հարցն իմ հող
Մահ ըստառնալ ժըպրոհեցի ազգէլ յիս դող,

«Դե՞ծ աստ, անմիտ, որտացից անդէն անահ,
վասն հայրենեաց աղատութեան միշտ քաղցր է մահ:

Զի մեռանիլ միայն

Եկի ՚ի Հայաստան ր:

Եւ մեռաց գոհ . . . այլ չեւ աշխուքն իմ կափուցեալ,
կողկաղագին զիմ արիւնստ բազուկ պարզեալ,
Ուրախութեամբ արձակեցից զայս սրտի ձայն,
«Ես մեռանիմ յօժարութեամբ քո վասն միայն,

Ո՛վ Հայաստան, ո՛վ Հայաստան,

Նախահարցն իմ փառաց տապան ր:

ԱՊԻՐԱՏ

Նա մեռաւ, բայց Հայաստանն նորա այս
նուագի վերայ այս տողերը միայն յաւելցուց.
երգեցե՛ք:

Ասաց արին, երկնարին ահա անդէն մտրակ ՚ի կուշտ,
Սրացաւ թռաւ վասն հայրենեաց զոհիլ անշուշտ,
Ո՛վ, մեռա՛ւ նա, Հայաստանեայց այս եղեւ քաջ նահատակ,
Այլ յիւր ՚ի զլուխ անմահութեան նա ընկալաւ փառաց պըսակ:
Քանզի այս ետ մեզ յոյս
Փրկիչ մեր Տէր Յիսուս:

ՊԵՏՐՈՍ

Սրտաշարժ նուագ:

ԱՊԻՐԱՏ

Այսպէս, նա չարեաց փախան իւր հայրե-
նեաց բարիք հատուցանելով՝ մեռաւ. լացա՛ւ
Հայաստան իւր այս զաւակը, քանզի քաջ խնա-
յաւ, որ յանիրաւի դատապարտած էր զնա յաք-
տորս: Ուստի ո՛վ քաջք, և մէք ամեն խեթ ու
քէն առ ոչինչ համարելով՝ մեռանիմք վասն հայ-
րենեաց, գիտելով՝ որ Նշրկինք և հայրենիք մեզ

վարձահատոյց են . օն , և դո՛ւք , արե՛ք զինւորք ,
ըմպեցէ՛ք այդ բաժանները :

ՋԻՆԻՈՐԻ (խփելով)

Ի փանուքո , Հայաստան :

ՁԱՅՆԻ Ի խորոյ պէսլարանին

Փութացէ՛ք , օն , Յոյնք դրօշնին բացած
յարձակեցան մեր յառաջապահ գնդին վերայ :

ՎԱՀՐԱՄ

Յոյնք կը յառաջանան . օն , եղբարք , յա-
ռանջ . ժամ է արդ գիւցազնաբար կռուելով
փառաց արժանանալ . (լալելով) կացէ՛ք , վատոր-
դի Բիւղանդեան եղկելի զաւակք . քայլ մի ևս
մի իշխէք առնուլ , քանզի Վահրամ , սոսկալին
Վահրամ , զձեզ դիտթաւալ յերկիր պիտի
գլորէ : Թշուա՛նք , դէս յառաւօտեան ասու-
ղը նայեցէք , դէս Ի արշալոյս նոյեցէք , և ձեր
ճակատագիրը հոն կարդացէք :

(Էլ Տիկի)

ՊԵՏՐՈՍ

Ողջոյն քեզ , ո՛վ Հայաստան , մի դու հայիր
ալ այսուհետեւ յուսահատ աչօք Վրարատայ
բարձր արտեւանէն , այլ բերկրութեամբ տես
զաւակացդ անձնանուէր նահատակութիւնքն՝
որ Դիրակ , և գիտցիր՝ որ Բարձրելոյն ամե-
նազօր աջի հովանի է միշտ քո վերայ , և չը թու-
ղուր երբէք գրեց անխնամ և լքեալ :

(Էլ Տիկի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

Հայոց քաջեր, թշնամին ահա կը քալէ,
 դիւցանդն Հայեր, թշնամւոյն սուրն ահա կը
 փայլատակի. ծն արդ, առէ՛ք ուրեմն ձեր զը-
 րահները, առէ՛ք ձեր վահանները, վառեցէ՛ք
 կռու ղինուէք. կախեցէ՛ք ձեր ուսերէն մահա-
 հոտ սլաքօք լի ձեր կապարճները, առէ՛ք ձեր
 նետերը, վաղեցէ՛ք, վաղեցէ՛ք աներկիւղ Շի-
 րակայ սա ընդարձակ դաշտի մէջ. ամբարձէ՛ք
 ձեր յաղթ բազուկները, թուր շողացուցէ՛ք,
 տէգ արձակեցէ՛ք, լարեցէ՛ք ձեր նետերը, նշան
 առէ՛ք, շետակի ուղղեցէ՛ք ձեր մահադոյժ սլաք-
 ները, և չարաչար սատակեցէ՛ք այն թշնամի
 բանակը, որ ժպրհեցաւ յանիրաւի ձեր հարց
 սուրբ շիրիմները կոխկրտել: (Կն, ո՛վ քաջք,
 յարձակեցէ՛ք, արծւոյ նման խոյապէք թշնամ-
 ւոյն վերայ, և ուսուցէ՛ք նոցա՝ թէ Հայք քաջ
 հարց ընտիր զաւակներ են, ուսուցէ՛ք նոցա, թէ
 ՚ի պաշտպանութիւն հայրենեաց արիւն թա-
 փելն Հայոց համար միշտ քաղցր է: Իայց ո՛վ
 սքանչելեացս, տեսէ՛ք, Յոյն բանակը կը ցրուի,
 Հայուն զօրութեան առջեւ ահա Յունաս-
 տան կը խոնարհի. այն գոռող Յունաստանցիք՝
 որք երբեմն յոխորտանօք կը գոռային Հայաս-
 տանեայց վերայ, տեսէ՛ք, այժմն ծունր ՚ի գե-

տին լալագին գթութիւնն կը հայցեն : Չե՞ղ
 գթութիւն , ո՞վ անդութք , ձե՞ղ , որ չհայաս-
 տանցիա քանի քանի անգամ անխնայ ջարդեցիք ,
 ձե՞ղ , որ այս շէն աշխարհը ամայի անաստա մի
 դարձուցիք : Ո՞վ անմխոք , ո՞վ ասաց ձեզ , թէ
 վաղեցիք ՚ի Հայս , ի՞նչպէս յանդգնեցայք անցա-
 նել այն սահմանէն , զոր դարք այս երկու աղ-
 գաց մէջ սահմանած են : Դուք մահուան ար-
 ժանի անօրէններ էք , վասնզի արդարութեան
 թշնամի ժողովդեան մի զաւակներ էք , վասնզի
 նենգութեան ու խաբէութեան որդիներ էք :
 Խարդախք , մինչեւ ցայսօր բաւ է , որ տառա-
 պեցուցիք զմեզ , զանազան ստաստատիր բանիւք
 դաւեցիք զմեզ , և մոլեռանդ կրօնական յար-
 ձակմամբ շատ չարչարեցիք զմեզ : Դուք , վա՛նք ,
 դուք , որ այսօր լըբաբար կը յանդգնիք խաւա-
 րել Հայ ազգայնութեան այն լոյսը , որ մեր ա-
 զատ լերանց վերայ դեռ կը փափլի , դուք պի-
 տի սրտաժուիք , վասնզի Վահրամ , Վահրանմ
 և Հայաստան այսօր ձեր արեւը՝ ձեր կենաց
 լոյսը պիտի մարեն : (Սն ուրեմն , երթամ , եր-
 թամ հոն՝ ուր թշնամին դեռ հզօր կ'երեւի :

(ԿԸ ՁԷՆԻ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ԵՄՐԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ (Հոլակշիւ Ռ Վերայ ՚ի ծոռնը)

«Որ հսկեաղ անքուն ակամբ ՚ի բարձրութե-
նէ երկնից ՚ի դաշտավայրս յայս, ամենական Տէր,
հայեանց քաղցրութեամբ ՚ի բանակ մեր Հայկա-
կան, որ ՚ի պաշտպանութիւն իւր արդար իրաւ-
ւանց մզլն այժմիկ ՚ի վտանգս, և ձեռն օգնակա-
նութեան կարկառեալ զօրացն զնոսա և բարձ-
րացն յաւիտեան »:

(Ի՛նչէ)

ԵՄՐԱՆ

Հայր, տէս, որպիսի քաջութեամբ կը յար-
ձակին Հայ զինուորք :

ՊԵՏՐՈՍ

Քաջալերուեցէք, քաջալերուեցէք, որ
դեանիք իմ :

ԵՄՐԱՆ

Տէս, Հայ զաւակունքն «Վրէժ հայրենեաց»
ազազակելով՝ որպիսի արեան գետեր կը հոսե-
ցունեն :

ՊԵՏՐՈՍ

(Օրհնութիւն, օրհնութիւն ՚ի գլուխս
Հայոց :

ԵՄՐԱՆ

Թշնամին կը շփոթի, դունդադունդ կը
փախչին. տե՛ս, Վահրամ քանի՛ քանի յաղթ
մարմիններ յերկիր կը կործանէ :

ՊԵՏՐՈՍ

Երանի՛, բիւր երանի :

ԵՄՐԱՆ

Բայց ալ կարող չեն փախչիլ, վասնզի մեծն
Մարտիկ թշնամեաց առաջին առաւ. տե՛ս,
աստի Մարտիկ յետուստ Վահրամ անինաց
կը ջարդեն, տե՛ս, Հայր, ահա Յոյնք 'ի դետն
կը նետուին. լալեաց ճիւղեր կը բարձրանան ան-
տի, ո՛հ, ջրասոյց կը կորնչին :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛հ, այս է ուրեմն մահկանացուաց վախ-
ճանը, եղճե՛կ . . . :

ԵՄՐԱՆ

Տե՛ս, Հայր, Միտրեան դետը ինչպէ՛ս
կարմրացեալ կը հոսի. Հայր, յաղթութիւնը
մեր կ'երեւի :

ՊԵՏՐՈՍ

Յաղթութիւն Հայոց, պարտութիւն եւ
կործանում Յունաց :

ԵՄՐԱՆ

Միտրեան Վահրամ սուր 'ի ձեռին ինչպէ՛ս
որոտաւին կը դուայ. «Հարէ՛ք անինաց, հարէ՛ք,
Հայր, մի՛ երկնչիք ո՛հ :

ՊԵՏՐՈՍ

Գթուծիւն, Քրիստոնեայք են, եղւանք
են :

ԵՄՐԱՆ

Բայց ախոհ, Ապիրատ ընկաւ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Երկինք, գթած Երկինք :

ԵՄՐԱՆ

Փսոք Երկնից, ելաւ. տէս, Վահրամա-
հա Յունական զօրուն զօրապետ Կոստանդինի
կը հասնի : Հայր, Էկ, սա հողաբլին վերայ
էլ, որպէսզի լաւ դիտես :

(Էլ Ռիին)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե .

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ո՛ր եմ, աւանդ, մահուան դաշտի մի մէջ.
անպիտան զինւորք, այդպէս անպաշտպան
թողլով զիս՝ զօրապետս ձեր, կը փախչիք. այդ-
է ձեր խոստումն ու երդումը : Կայսեր անհա-
ւատարիմ զինւորք, ո՛ր կը փախչիք. Յունաս-
տան պիտի խայտառակէ զձեզ, պիտի սրտով

զձեզ, վասնզի պատերազմի այս դաշտի մէջ լը-
քեալ թողուցիք քաջն Կոստանդին՝ յաղթող զօ-
րավանն Լրաբաց։ Դու, անիծեանդ Սարգիս,
դու զԼայսրն խաբեցիր, դու դաւեցիր զՅու-
նաստան, թէ Հայք անարի են, դու զմեզ գրո-
գռեցիր գալ պաշարել զԼ՛նի։] Կայսրու-թիւնը
արիւնս պիտի խնդրէ քենէ։ Դրուժան, արեւդ
պիտի մարի քիչ ժամանակէն, վասնզի դու շա-
տերու արեւ մարեցիր այսօր . . . սակայն ՚ի
նանիւր է իմ աստանօր դեգերիլս, ՚ի նանիւր ցա-
ւալի ազաղակօք դեռ աստ և անդ կը թափա-
ռիմ. գթու-թիւն, որո՞ւ հոգ. խո՛ւլ են զինւորք,
խո՛ւլ և ինքն իսկ Լըրկինք. փախչիմ, փախչիմ
շուտով այս արհաւրաց վայրէն. փախչիմ սա
կողմէն՝ ուր թշնամին տկար կ'երեւի . . . :

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

ՍԱՐԳԻՍ, ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

ՍԱՐԳԻՍ

Կայց, Կոստանդին, կայց, ես եմ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Լըրկինք, ո՞վ է արդեօք։

ՍԱՐԳԻՍ

Սիւնեաց իշխան Վ եստ Սարգիսն եմ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Դժուր , դրուժան , դժուր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ե՞ս դրուժան :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Այո՛ դուր , դժուր , որ խաբեցիք և դաւեցիք .
ղիւս , թէ Հայք անմիաբան ու պառակտեալ են :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը խաբէք , Տէր , կը խաբէք . յաղթող է
կայսրութիւնը :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Յաղթող կայսրութիւնը . խարդան , յաղ-
թող կարելի էր լինել , երբ Հայք ըստ քո բա-
նից երկպառակ ու անմիաբան լինէին , իսկ այ-
սուհետեւ մեզ յաջողութիւն յուսալ , արդա-
րեւ մե՛ծ յիմարութիւն :

ՍԱՐԳԻՍ

Կրկին կ'ասեմ , յուսա՛ միշտ , թէ կայսրու-
թիւնը յաղթող է :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Յուսա՛ն . դիւրի՞ն դու կը կարծես այս
պիտի ահագին բանակի մի յաղթեւրդ :

ՍԱՐԳԻՍ

Երբ Սիւնեաց իշխանի խօսից քաջ մտադիր
լինէք , յաղթող էք , և կայսրութիւնը պիտի յաղ-

Թէ այն ժամանակ՝ երբ ինձ՝ իշխանիս Սիւնեայ
ուշնկնդիր կը լինի :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ո՛վ կատաղութեանս . քե՛զ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ըյ՛՛ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Խաբեբայ, համողեցիր զմեզ Ընի ան
տէր ու անպաշտպան լինելով՝ առաջին յարձակ
մամբ անձնատուր կը լինի, և ահա այսօր ոչ
Թէ առաջին ու երկրորդ՝ այլ եօթնիցս յարձակ
մամբ դեռ նա անառիկ է :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ անգի ձեր խոստումը . . . :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ո՛վ . համողեցիր զմեզ Թէ Հայք անմի
ութեամբ արդէն զիրար կը կործանեն, ուստի
պատեհ ժամանակ է Ընիի առման համար ՚ի
Հայաստան արշաւելը :

ՍԱՐԳԻՍ

Պատեհ ժամանակ էր, բայց ձեր խոստու
մը . . . :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ի՞նչ պատեհ առիթ էր այդ, երբ Հայք
այսպիսի միահամուռ յարձակմամբ մեզ դիմա
կալել ահա կարող են :

ՍԱՐԳԻՍ

Կորուսիք ժամանակը, Հայոց երկպառակու
թեամբն անաշխատ պիտի տիրանայիք Անույ,
բայց . . . :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ի՞նչ երկպառակութիւն է այդ, որոյ ար-
դիւնքն հազարաւոր ու բիւրաւոր քաջք մի ա-
ւուր մէջ գումարել, և մեր դէմ ճակատել կը
լինի :

ՍԱՐԳԻՍ

Իչևան, կարող էիք յաղթել, բայց . . . :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Խօսէ՛, շարունակէ՛ :

ՍԱՐԳԻՍ

Կայսրը իւր խոստումը ուշացուց :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ի՞նչ խոստում էր այդ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ղիտէք անշուշտ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Թա՛ղ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ապուշ պիտի համարէի զԿայսրն, եթէ այդ
իւր խոստումը գործադրէր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչո՞ւ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Վասնզի անշուշտ եմ, որ պիտի խարդա-
ւանէիր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչպէս :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Սեր օգնութեամբ նախ թագաւորելով՝ ա-
պա զմեզ պիտի նշկահէիր . այնպէս չէ՞, Ի՞նչ
խան, հը կարմրիս :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը սխալիք . անկեղծ է հաւատարմութիւնս :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Եթէ անկեղծ էր հաւատարմութիւնդ,
նախ պարտ էր քեզ լինին Կայսեր յանձնելու
համար աշխատիլ, և ապա մեր ձեռամբ թա-
գաւորել :

ՍԱՐԳԻՍ

Հաւատամ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

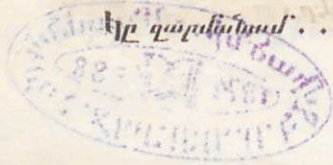
Ինչո՞ւ չէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ես զանձնս ապուշ պիտի համարէի, եթէ
այդ պայմանաւ լինեց դռները բանայի :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Կը զարմնում . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Իշխան , երբ Անու տիրապետէք , և ձեր
խոստումը 'ի գործ չը դնէք , ըսէ՛ , ի՞նչ կարող
եմ ընել այնուհետեւ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Բողոքել :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛ւր :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Աղէիդ :

ՍԱՐԳԻՍ

Աղգիս . երեսո պիտի թքնէ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Բողոքէ՛ այլազգեաց և աշխարհի բարբա-
րոսաց , և կայսրու-թիւնը արդար բողոքովդ
խայտառակէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Պիտի քարշի աշխարհ ինէ , վասնզի մարդ-
կանց մէջ ոչ թէ անմտագոյնը պիտի համարուիմ ,
այլեւ ամենէն ամբարշտագոյնը :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ուրեմն պիտի չը համաձայնիմք . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Աւայժմ ո՛չ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Իսկ ասպո՞ :

ՍԱՐԳԻՍ

Թեթեւ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Վէտ , կը հասկնամ միտքդ . . . բայց
գիտցիր , որ եթէ ապրիմ , եթէ այս պատե-
րազմէն ողջ միանգամ եւս իւր զանգիոյ երկնից
հորիզոնը տեսնել արժանանամ , վկայ թող լինի
արեւս , գրեզ պիտի խայտառակեմ , ամբարըշ-
տու թիւնդ պիտի յայտնեմ աղգիդ և հայրեն-
եացդ , վերջապէս . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Եթէ ապրիք , այդ ամենը կտրող էք ընել ,
բայց դու մահուան արժանի վատ մի ես , պէտք
է որ ինէ մեռանիս . . . բայց ոչ . թշնամիներ
րէդ արդէն պաշարուած ես , պիտի մեռանիս ,
վասնզի Սարգսի բարձրութեան ի վաղուց դու
եւս խոչընդոտ ես . Յունաստանի մէջ միայն
գրեզ չը կրցի խաբել . . . մեռիր , ահա գայ
Վահրամ . . . :

(Սարգիս կը խոսէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ.

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ղշմարիտ խօսեցայ , արդարեւ նենգաւոր
մի է նա , վստահ նենգաւոր : Լիստոն , որ Յու-

Նաստան դորա թախարդն ընկած ՚ի նանիր զա-
նազան յոյսերու մէջ կը դեգերի . այս, քաջ
համողութեամբ, որ դա փառասէր միտումներ
ունի, կը կամի նախ մեր ձեռամբ թագաւո-
րել և ապա նշկահել : Անմիտ , Յունաստան
այդպէս քո շողորթութ ու կեղծուպատիր խօս-
քերէն խաբուող չէ . Յունաստանի բաղձանքն
ինքնիշխան տիրապետել է Անույ , և ոչ թէ նա
ափ մի ոսկիէդ խաբուելով . քո թագիդ կը բաղ-
ձայ : Այլ թէ այդպիսի փափագ մի ունենար Յու-
նաստան , իւր ի՞նչ փոյթն է Սարգսիդ թագաւո-
րութիւնը , կը թագաւորեցունէ զՌաբիկ , եւ-
ահա ձեր խոստացած կրկնապատիր կարող է
անշուշտ ստանալ Ռաբրատունեան տանէն : Ի
նանիր է քո այդ մտածմունք , Սարգիս , ՚ի նա-
նիր կը յուսաս , յուսայն իսկ հաւատազառան-
ցանք է : Բայց ի՞նչ կը խօսիմ , ահա Վահրամ,
փախչիմ . . . :

ՁԱՅՆ ՄԻ

Կայց դու , Յոյն կնատ . կայց , վատասիրտ :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Այս ձայնն ո՞ւմ է արդեօք . ո՞հ , կը սար-
սուիմ , երբ կը խորհիմ , թէ մի գուցէ Վահրա-
մայ ձայնը լինի : Աղո՛ւկ , ահա նա ինքն է , որ
կատաղի բարկութեամբ դէպ ՚ի աստ կը գայ .
փախչիմ ուրեմն , բայց ո՞ւստի . աստի Ախու-
րեան , յետուստ Ապիրատ , տւանիկ և Վահ-
րամ , որ հրդեհի մի նման կը լափէ մեր բանակը :

Անդ, ահա կը մօտենայ, ահա հրացայտ աչօքն
ինձ կը նայի, ի՞նձ եղկելուցս։ Այլ դժբաղդու
թեանս, ի՞նչ ընեմ մեռանիմ, մեռանիմ առանց
միշտ լուծելու այն Սարգիս վատ խաբեբայէն,
որ ղիս այս թակարդի մէջ ձգեց։ Ահ, կը սոս
կամ մահուանէ, չեմ ուզեր մեռանիլ, բայց
ի՞նչ ընեմ, գթութիւն հայցեմ, ուստի՞, Վահ
րամէն, այդ գաղանադէմ անգթէն. ո՛չ, ո՛չ։
Կա փորձուած է, նա չը խնայէր բնաւ և ոչ
Յունի մի. բայց ի՞նչ օգուտ, փորձեմ միան
դամ, ոտքն իյնամ, թերեւս արտասուօք կարո
ղանամ ղինքն ամօրել. իսկ եթէ չը գթայ,
կ'երդնում ահա Հայոց աշխարհի ՚ի սա արեւ,
որ Սարգսի ամբարշտութիւնը պիտի յայտնեմ,
պիտի յայտնեմ Վահրամայ՝ թէ Սարգիս Հայ
հայրենեաց մահնիչ է և կործանիչ, և ապա թող
մեռանիմ. . . բայց Երկինք, ահա Վահրամ։

ՏԵՍԱՐԱՆ Ժ.

ՎԱՀՐԱՄ, ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

ՎԱՀՐԱՄ

Կնամարդի դու, պատրաստուէ՛ մահուան,
վասնզի կենաց անարժան ես։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ (Ին ծնրէ)

Կ'աղաչեմ, մի սպանաներ անղէն մի. կը

խոնարհիմ զօրութեանդ, կենացս խնայէ, գթութիւնն ։

ՎԱՀՐԱՄ

Գթութիւն . ինէ գթութիւն յուսալ, մեծ յիմարութիւն ։ Յոյն դու, գիտցիր, որ ուխտած եմ ՚ի սուր մաշել ամեն մահկանացու, որ կը յանդգնի անիրաւաբար հարցս շրջիմները կոխկրտել ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Տէր իմ, կ'աղաչեմ, գթամ ։

ՎԱՀՐԱՄ

Ե՞ս գթամ. ամենեւին, երբեք ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ո՛վ վեհանճն Տէր, գաղտնիք մի ունիմ, զոր քեզ յայտնել սպարաւս եմ, եթէ . . . ։

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ գաղտնիք ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Մատնիչ մի ունիք, ստակալն՝ մատնիչ ։

ՎԱՀՐԱՄ (խոռված)

Ո՛վ է այդ ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Վեհա Սարգիս ։

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛վ Աստուած ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Նա մեզ առաջնորդեց, որպէսզի մեր ճե-
ռամբ թաղաւորէ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛վ զայրացմանս :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Տէ՛ր, այս դաղտնիք մի էր, զոր յայտնեցի,
կը խնդրեմ, որ խնայէք մեզ :

ՎԱՀՐԱՄ

Խնայե՛լ. եթէ արդարասէր ժողովրդեան
մի հարազատ զաւակ էիք, ինչո՞ւ վատի մի բա-
նից հաւատացիք :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Սխալեցանք . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Դ՞ուք սխալեցայք. այդ իսկ է յիմարութիւն :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Տէ՛ր, նա զմեզ դաւեց, խնայե՛ մեզ, որ
պէսզի մեր ոխն կարողանամք լուծել, երբ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Օ ի՞նչ խաբէլ, ի՞նչ յանդգնութիւն. դուք
ոտո՞խ Սարգսի, հաւատալն իսկ արդարեւ մե՛ծ
անմտութիւն. մեռի՛ր կենաց անարժան ես :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Գլթա՛ :

ՎԱՀՐԱՄ

Երբէք :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ (յանկարծ ելնելով)

Եթէ դու մարդ ես, ուրեմն անշուշտ մահ-
ուան ենթակայ ես. (սլաք մի արձակելով) 'ի ճակատ
անգոհթ թշնամւոյս :

ՎԱՀՐԱՄ (խորը չալելով)

Ետուշ, առ ուրեմն Հայ բազկի մի արու-
թեան փորձը :

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Չգէ՛, ձգէ՛ սուրդ 'ի գետին, և սարսափ-
մամբ լուր, որ ես կայսերական մեծ բանակի
ընդհանուր սպարապետ Կոստանդինն եմ :

ՎԱՀՐԱՄ

Դու Կոստանդինն. այս սուրը, Կոստանդին,
քո համար պահած էի. տե՛ս մահուանդ դա-
տակնիքն՝ որ այս սրոյս վրայ դրօշմուած կը
փայլի. դո՛ւ, Կոստանդինն, ծն, է՛ջ 'ի դժոխս :

(Իւր յարձակի և փոքր կռուէ իւր Կոստանդինն ի նկայս :)

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ո՛հ, զաւակներս . . . :

(Իւր Ռոմանի)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԱ.

ՎԱՀՐԱՄ

ՎԱՀՐԱՄ

Վերջապէս այս մեծ մարդն ալ ընկաւ ,
 Յունաստանի սլաւութեան եւս պարծեցող քաջն
 ահա արիւնշուայ փռուած կայ : Ո՞վ կը հա-
 ւատայ, կամ ո՞ւմ մօրէ կ'անցնի՝ թէ կոստանդին
 այսօր որախուխող պառկած կայ Շիրակայ դաշ-
 տի մէջ : Գուժկան թող երթայ ՚ի Յունաստան,
 լաց ու ողբ թող լսելի լինին Բիւզանդիոնի մէջ,
 վասնզի ընկաւ արին կոստանդին : Ախոհս ,
 նա ընկաւ , բայց իւր վերջին ձայնն այս եղաւ ,
 զաւակներս, թշուառական , յիշեցիր դու Հայ-
 տանի այն թշուառ որդիները , այրիացեալ
 հարսները , որդեկորոյս մայրերն ու հայրերը ,
 որք ողորմուկ ձայնիւ դթուածին կը հայցէին
 քենէ , իսկ այսօր դու զաւակներդ կը յիշես :
 Թշուառ , շատ լացաւ Հայաստան , շատ լա-
 ցին Հայաստանցի հայրեր , մայրեր ու որդի-
 ներ , թող լայ այսուհետեւ Յունաստան , թող
 լա՛ն Յունաստանցի հայրեր , մայրեր ու որդի-
 ներ , և թող սովորին թէ որչափ դառն է ար-
 տասուք թափելը : Այո՛ , լաց դու , Յունաս-
 տան , ողբա՛ , քանզի կորովի որդիքդ ընկան ա-
 սօր Շիրակայ դաշտի մէջ . ողբա՛ բայց , սար-
 սափմամբ եւս իմացիր , որ արդարութիւնը
 երբ ոյժ է Հայոց , երբ միութիւնը Հայոց մէջ

կը թաղաւորէ , ոչ ոք կարող է յաղթել նոցա :
 Այլ զարմանացս , տեսէք , ահա Յոյն եղջերու-
 ներ , վեհերոտ Լեղջերուններ , որք սարսափած
 ցանուցիր կը փախչին . սոյս է ուրեմն Յունաս-
 տանի զօրութիւնը : Աղորմելիներ , խրատ թող
 լինի ձեզ , մի այսուհետեւ թուր վերցունէք
 արդար ժողովրդոց վրայ . սոսկացէք Լքդարու-
 թեան վրէժխնդիր շանթերէն , որք ուշ կամ
 կանուխ անիրաւ գլխոց վերայ կը տեղան : Բայց
 ահա մեր նախարարք , իշխանք և ազատք , ահա
 և Հայրապետն՝ որ ուրախութեամբ յաղթու-
 թիւն կ'աղաղակէ . ես ինչո՞ւ ուրեմն այսպէս
 լուռ ու մունչ կամ . (յեռս յերկինս) փառք . քեզ .
 Աստուած , փառք . քեզ :

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԲ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ , ՎԱՀՐԱՄ ԵՒ ԱՊԻՐԱՏ

ՊԵՏՐՈՍ

Յաղթութիւն , յաղթութիւն :

ԱՊԻՐԱՏ

Բերկրաւթիթ օր :

ՎԱՀՐԱՄ

Աքանջելի օր :

ՊԵՏՐՈՍ

Յնծութիւն , ալ թող բերկրի Հայաստան ,

վասնզի իւր յաղթաբազուկ իշխանաց շնորհիւ
ստացաւ յաղթութիւնը . ապրիք դուք , ո՛ր ար-
ժանաւոր զաւակք հայրենեաց . դարուց ՚ի դարս
դուք պիտի ապրիք , վի այս աւուր յիշատակը
անջնջելի պիտի մնայ Հայ յետագայ սերնդեան
սրտերու մէջ : Մի արի զաւակք իմ , Օն , բա-
ցէք յաղթական դրօշն հայութեան . թող տես-
նէ մայրն Հայաստան իւր ազատութեան դը-
րօշին ծածանիլը , և գովասանական ձայնիւ թող
փառաբանէ ձեր անմահ անուները :

ՎԱՀՐԱՄ

Հայր հայրենեաց , ահա ստացաւ հայրե-
նիք իւր կատարեալ յաղթութիւնը . կայ և մնայ
մեզ արդ պատրաստել Հայաստանեայց ապա-
գայ անդորրութիւնը , երթանք յԱ՛նի , և հոն
կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ նախ Մատուծոյ եր-
կրպագելով՝ ապա խորհիմք ազգին ապագայ վի-
ճակին վերայ :

ՊԵՏՐՈՍ

Այո՛ , երթանք , սուղ է ժամանակն . ժամ
յառաջ ազգին ապառնի բարօրութիւնն ալ
պատրաստեմք , որպէսզի մեր յաղթական փա-
ռաց պսակն կատարեալ ըլլայ :

(Էւ Ռէնի)

ՍՐԱՐՈՒՍԾ Դ.

ՅԱՆԻ, յայտարանս Սարգսի: Դահլճին որմնց վերայ ՚ի
կախ կ'երեւին Անւոյ դրանց բանաղիններն ու Բագրատու-
նեան Թագաւորաց ղինանշանները: Յանդիման ապարանխա
արքունի ղօրաց ձմերոցն է:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

ԵՂՈՒԿ, ահա ժողովուրդն է, որ դեռ
յաղթական աօն կը կատարէ, այն, ժողովուրդն
է, որ միշտ ուրախութեամբ կը յիշէ յաղթող
ղօրաց Ղ'նի մասից շքեղ հանդէսը. եզնէկ, ա-
հա նոյն չարափառ ծերն է, որ միշտ իւր ձեռ-
նը դէպ ՚ի յերկինս վերուցած, իմ ամեն ջանից ու-
ճգանց հակառակ՝ կը քարողէ ժողովրդեան յու-
սալ, յուսալ և սպասել բարեբաստիկ աւուրց-
այն, միայն այն աւուրց, յորս Գագիկ՝ արքայ
Հայոց սրահեալ, կառավարութեան դէկը իւր
ձեռնը առած՝ պիտի բարօրէ զՀայաստան: Լ-
ւանդ, սարսուելով արդարեւ կը յիշեմ այն օրը,
յոր այս անդգամ ծերը Հայ բանակի մի առաջ-
նորդ հանդիսացած, Թշնամի շեղձաշեղձ դիա-
կաց վրայ կոխկրտելով՝ կարօղացաւ յաղթու-

Թիւն դուռալ: Այն, յաղթեցիր դու, չարա-
սիրտ ծեր, յաղթեցիր դուք, Հայք, բայց ոչ
Աղաա Սարգսի. դեռ Սարգիս պիտի պատե-
րազմի ձեր դէմ, մինչեւ որ բոլորէք Թագա-
ւորական Թագը նորա փառահեղ գլուխը: Կը
խոստովանիմ, սեփականութիւնս չէ այդ, բայց
հայրենեաց օգուտն կը պահանջէ Թագաւոր
մի ունենալ, Թագաւոր հղօր, Թագաւոր խմա-
տուն, և ոչ վեշտասանամեայ Թեթեւ պատա-
նի մի, անմիտ մի:

Առեցէք դուք, խելացնոր խմաստակը, լը-
ռեցէք, խաբեբայ փիլիսոփայք, հաղարաւոր
տարիէ ՚ի վեր դուք զաշխարհ խաբեցիք, ժա-
ռանգութիւնը դուք օրինաւորութիւն քարո-
ղեցիք, և համոզեցիք զմարդիկ՝ թէ ժառան-
գորդի մի իրաւունքն յափշտակելն՝ ամբարը-
տութիւն է: Այ, անմիտք, արդարութիւն չէ
բնաւ ընդհանրութեան արեամբն ու քրտամբ
գնեալ իրաւունք մի՝ Թագ մի որդւոց որդի ժա-
ռանգական ստացուածք լինել. երկնային պար-
գեւ մի է այն, որ միայն արժանաւոր գլուխ-
ներ կրնայ հանգչիլ: Դուք, մոլոր քարոզիչք
աշխարհի, դուք, արքայից և բռնակալ պետաց
հաճոյ լինելու համար, գիտէք, մարդկանց ի՞նչ
քարոզեցիք. — աշխարհիս ունայնութիւնը. որ
պէսզի մարդիկ աշխարհիս վայելից ու փառաց
վերայ սրտդ ակնարկօք նայելով՝ արքայք և պետք
ըստ հաճոյս իւրեանց ամեն ինչ դործեն, ամեն
ինչ տնօրինեն: Այ, խաբեբայք, աշխարհս ու

նայն չէ . աշխարհիս բարեքն վայելելու համար
սահմանուած էակ մի է մարդս : Աշխարհիս ու-
նայնութիւնը , գնացէ՛ք , ողորմո՛ւկ խեղառք , այն
անմոռաց քարողեցէ՛ք , որք խիտունջի նման ծեր-
պերու և ծմակներու մէջ կծկուած՝ սինկբոր ու
աննշան կեանք մի կը վարեն : Եւս պիտի բար-
ձրանամ , ես պիտի թաղաւորեմ , վասնզի աշ-
խարհիս ունայնութիւնը չեմ ճանչեր , վասնզի
հզօր եմ , հզօր և զօրաւոր :

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ .

ԱԲԱՍ ԵՒ ՎԵՍ

ԱԲԱՍ

Եթէ հզօր՝ ուրեմն թաղաւոր էք :

ՍԱՐԳԻՍ

Դո՛ւք էք , բա՛ջ :

ԱԲԱՍ

Այո՛ ես եմ . ես՝ որ ձեր թաղաւորութեան
աւուր յանչափս կը բաղձամ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այն աւուր արդէն հասած եմք :

ԱԲԱՍ

Հաւատամ :

ՍԱՐԳԻՍ

Հաւատա՛ . վասնզի մեր հսկառակորդաց

գրեթէ ամենն ալ սարսափահար յուսահատած
կան, քանի որ աշխարհ մեզ կուտակից կը տես-
նեն :

ԱԲԱՍ

Իսկ նախարարքն ու իշխանք :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց իմի քանի Պահլավ իշխանաց՝ միւս
ամենն ալ մեզ համամիտ են :

ԱԲԱՍ

Արդարեւ հրաշք է այդ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛, աղաւ Սարգսի թեւ ու թիկունք քա-
նի որ քաջն Ղերենիկ է, յաղթող է միշտ Սարգիս :

ԱԲԱՍ

Իշխանաց արդի երկպառակիւթիւնը մեր
յաջողութեան կարապետն է :

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ այդ երկպառակիւթիւնը քաջին Ղերեն-
կայ հնարիմաց խորագիտութեան արդիւնքն է,
արդիւնք մի՛ որ թերեւս այսօր կամ վաղիւ
քաղեմք :

ԱԲԱՍ

Բայց Յունաստան եթէ Կոստանդինի մահ-
ուան վրէժը խնդրէ, յայնժամ ի՞նչ պիտի ը-
նէք :

ՍԱՐԳԻՍ

Պաղ ժպտով մի պիտի բամահրեմ կայս-
րութիւնը :

ԱԲԱՍ

Բայց . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ, այսուհետեւ (Յունաց յուսալ . . .
երբէք : Հայոց զօրութեամբ Հայոց վրայ ինք-
նիշխան պիտի թագաւորեմ : Բայց դու առայ-
ժրմ գնահ շուտ կոչել Ղրերենիկ, նաեւ տեղե-
կացիր, թէ Գուրգէն Գագկայ սպանութեան
համար մեր խորհածն կատարել յաջողած է :

(Ըբաս իւրիկ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Թող գայ այդ հանձարեղ մեծ մարդը, վա-
սընդի իւր հանձարոյն բարձր զօրութիւնն ա-
մեն դժուարութիւններ կարող է դիւրել : Ո՛վ
Ղրերենիկ, խորագէտ իմաստութեանդ վրայ կը
զարմանամ միշտ : Ղրերենիկ, կը խոստովանիմ, թէ
խորամանկութեանդ շնորհիւն է նախարարաց
մէջ տիրած այժմու երկպառակութիւնը : Սակայն
և դու եւս պիտի հիանաս իմ մեծ հնարագէտ
ճարտարութեանս վերայ, որով կարող եղայ կեղ-
ծաւոր ընթացիւքս՝ իբր միակ պաշտպան մայրա-

քաղաքիս՝ մի քանի աւուր մէջ Անույ սա բա-
նալեաց տէր լինել. (Բանալեաց արդարեւ խառնե-
լով) ահաւասիկ Օրդոցի դրան, ահա Արե-
ւելեան ու Արեւմտեան դրանց բանալիները .
մի, ինչպէս չը ցնծամ, երբ կը մտածեմ, թէ
այս բանալեաց շնորհիւ որ մը յանկարծ քաղա-
քիս զոհները վաղեմով պիտի կարողանամ զանձ-
նրո թագաւոր հռչակել աշխարհի : Իսկ սա
զինանշանաց համար ինչպէս չը խայտամ, երբ
այժմէն իսկ այսպէս տէր եմ եղած ոչ թէ մի-
այն թագաւորական գանձուն՝ այլեւ տէրու-
թեան բովանդակ զինուց՝ զրահուց և զարդուց :
Ուրեմն ալ այսուհետեւ ինչ կը մնայ ինձ .
— միայն մի աստիճան, աստիճանն թագաւո-
րութեան, սակայն այդ եւս իմ համար ալ
դիւրացած է, վասնզի հերիք է, որ միանգամ
թագաւորական գահուն աստիճանի վրայ ոտ-
քըս դնեմ. ալ այնուհետեւ աշխարհ խոնար-
հեալ պիտի հպատակի, և իւր հնազանդու-
թեան խոնարհ յարգանքը խոնարհութեամբ
պիտի մատուցանէ իմ հզօր զօրութեան :

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ԴԵՐԵՆԻԿ, ՍԱՐԳԻՍ

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ոչինչ է այդ, Իշտան, ոչինչ է Անույ բանա-
լեաց ձեր տէր լինելը :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց քանի՞ Դերենիկ, ՚ի սրահանջել հարկին կարող պիտի լինիմք քաղաքիս դռները փակել, և Թագաւոր Հայոց օծել տալով զանձնս, տիրանալ հայկական միւս ամեն գաւառաց :

ԱԲԱՍ

Կը կրկնեմ դարձեալ, թէ այդ ոչինչ է :

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչո՞ւ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Եթէ նախարարք ուզեն, երբ լինի կարող են մերժել ձեր Թագին օրինաւորութիւնը :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց Անույ արքունական բանակին հրամանատարութեամբս կրնամ զսպել այնուհետեւ որ և իցէ ասպտամբական ցոյցեր :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դիւրին գործ չէ այդ :

ՍԱՐԳԻՍ¹

Սակայն բայց յայտնանէ ուրիշ ի՞նչ կը մընայ մեզ ընել :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Իշխանութեանդ հաստատութիւնը պարտի նախարարաց ձայնիւ միայն լինել :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ այդ ի՞նչպէս կարող եմք ընել :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Համոզել և խոստանալ:

ՍԱՐԳԻՍ

Եթէ մերժեն ամեն խոստում . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Նոցա արդի անմիւթիւնը ամեն ինչ կը
գիւրացունէ, արդէն սորա համար էր, որ նա
խարարաց մէջ անմիւթեան որոմ ցանեցի, ուս-
տի և յաջողեցայ գիւրաւ որսալ: Բայց այս յա-
ջողութեան արդիւնքը պարտիւք անմիջապէս
քաղել:

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչպէս:

ԴԵՐԵՆԻԿ

Իշխան, գիտէք այսօր, որ նախարարք, իշ-
խանք և ազատք ձեզ կուսակից են, այնպէս չէ:

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ յո՞ւ:

ԴԵՐԵՆԻԿ

Եյս պատեհ առիթ մի է, ո՞ր գիտէ, թե-
րեւս օր մը ձեր և նախարարաց մէջ գժտութիւն
մի կրնայ ծագիլ, որով այն ժամանակ կ'անհե-
տանան մեր ամեն ակնկալութիւնները:

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ դ՞ շատ կարելի է:

ԴԵՐԵՆԻԿ

Եւ դ՞ քանի որ դէպք մեր համար յաջող են,

քանի որ ժամանակն մեզ կ'օգնէ, խոհեմութեամբ գործեմք: Տէր Աւնեաց, այսօր Հայրապետն երբ ձեզ ներկայանայ, առաջարկեցէք զձեզ վաղիւ անպատճառ թագաւոր օծել:

ՍԱՐԳԻՍ

Վաղիւ:

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛, վասնղի երբէք ժամանակ տալու չէ կաթողիկոսին, որ ՚ի հեճուելս մեր գործէ, և ժողովրդեան միտքն սղտորէ:

ՍԱՐԳԻՍ

Դժուարին:

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դժուարին չէ, Իշխան, քանի որ Գագիկ Ղևնի չէ, քանի որ նախարարք, իշխանք և ժողովրդեան գրեթէ մեծ մասն մեզ համամիտ են, առաջարկեցէք, այս խնդիր մի է, որով մեր բաղդն պիտի վճռուի: Հաւատացէ՛ք, արդէն վստահ եմ, որ Հայրապետն պիտի չը դժուարի, երբ տեսնէ նախարարաց բաղմութիւնն մի համահաւաքեալ ձեր շուրջը, և . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Իայց եթէ դժուարի . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ենհոգ եղիր, վասնղի միջոցն մեզ այսուհետեւ կ'օգնէ:

ՍԱՐԳԻՍ (այլադիւս)

Ի՞նչպէս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Կը յիշէ՞ք, մեծ մարդ մի երբեմն մեր ձեռամբ կաթողիկոս եղաւ :

ՍԱՐԳԻՍ

Դէոսկորոս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛. այս մարդն յետոյ կաթողիկոսութենէ անկալ, գիտէ՞ք արդէն՝ թէ այս մարդն ոսոխէ Պետրոսի, և մեզ եւս հաւատարիմ կուսակից :

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այս մարդն գաղտ յիշի մոցունել յաջողեցայ :

ՍԱՐԳԻՍ (այլադիւս)

Ղշմարիտ էք :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛. Դէոսկորոսի ներկայութիւնը զՊետրոս պիտի խռովէ, և պիտի ստիպուի զձեզ թագաւոր օծել, վասնզի իւր անկումը ակներե պիտի աւեսնէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Իչխան, կը զարմանամ ձեր ճարպիկութեան վերայ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Վէոսկորեայ հաւանութիւնը ստացած եմ,
նոյնպէս և նախարարաց և իշխանաց, ուստի
յայտ է՝ թէ մեզ այսուհետեւ տարակուսանաց
հարկ չը մնար :

ՍԱՐԳԻՍ

Իայց եթէ Պետրոս իսպառ մերժէ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Պատրաստ է Վէոսկորոս :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ եթէ բողոքէ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ո՞ւր :

ՍԱՐԳԻՍ

Ժողովրդեան :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Սխամիտ կ'աց . իշխան , ժողովուրդն ոչինչ
կարող է առնել , մեծամեծք են միշտ ժողովրդ
դեան երասանակը բռնող կառավարիչները , և
արդէն ժողովրդեան մեծ ու կարեւոր մասն այսօր
մեզ համամիտ է , եւ բանակն իսկ ՚ի պահանջ
ջել հարկին մեզ պաշտպանելու պատրաստ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ կ'ասէք , իրա՞ւ , բանակն եւս մեզ հա-
մամիտ եղա՞ւ :

ԴԵՐԵՅԻԿ

Այո՛, մի քանի աւուր մէջ կարողացայ որ սալ . . . Տէր Սիւնեաց, արքունի պալատան ընդարձակ տարածութեան մէջ հրամանատարք և սեպուհք իւրեանց գնդերովն զձեզ ընդունելու համար պիտի սպասեն :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ ուրախութեանս :

ԴԵՐԵՅԻԿ

Ուստի, իշխան, երբ Հայրապետն խստաւ մերժէ, սպառնացիր մահ, մահ ամեն նոցա, որք պիտի յանդգնին չը ճանաչել ձեր թագն ու իշխանութիւնը . վասնզի, իշխան, կարող եմք այսուհետեւ մեր հակառակարդաց դէմ բռնուն զօրութեամբ մաքառիլ . վասնզի եթէ այս մի ջոցն եւս կորսնցունեմք, գիտցիր, որ մեր բարեազդդութիւնն ՚ի դժբազդդութիւն պիտի փոխուի, և Գագիկ պիտի թագաւորէ :

ՍԱՐԳԻՍ (խռոված)

Իրա՞ն :

ԴԵՐԵՅԻԿ

Երէկ լեցի, թէ ժողովուրդն ձանձրանալով այս անիշխանութենէն՝ խուռն բաղմութեամբ կաթողիկէի առջեւ դումարած, խընդրած են կաթողիկոսէն թագաւոր օծել կամ Գագիկ, եթէ կենդանի է, և կամ այլ որ :

ՍԱՐԳԻՍ

Տէր Աստուած :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Գիտէ՞ք, Տէր Սիւնեաց, եթէ Գաղիկ թա-
գաւորէ, մեր ամեն յոյսեր կ'ոչնչանան, և Սար-
գիս և Դերենիկ այնուհետեւ վատուածեամբ
սկիսի խոնարհին տասնեւվեցամեայ մանկան
մի թագաւորական գահուն առջեւ, ցածու-
թիւն, սլփալի՛ ցածու թիւն :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ կատաղութեանս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Գիտէ՞ք, յանդգնութիւնը երբեմն մեծա-
ծամեծ յաջողութեան և անկարծելի երջանկու-
թեան բանալին ըսուած է և կ'ըսուի միշտ :

ՍԱՐԳԻՍ

Լսո՛ւ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ուրեմն այս մեծ յանդգնութիւնն ալ մէք 'ի
գործ դնեմք, վաղիւ կաթողիկէի մէջ զձեզ 'ի
ներկայութեան նախարարաց դադտ թագաւոր
օծել տարով, գիտեմ, ժողովուրդն 'ի սկիզբն
թերեւս շփոթի, բայց երբ կաթողիկէէն արքա-
յաւայել շքեղութեամբ ելնէք, և հասանիք 'ի
պալատն թագաւորական, ուր բանակն արքու-
նի ամենայն փառաւորութեամբ ձեզ սկիսի դի-
մաւորէ, անշուշտ եմ, որ սկիսի ընդունի ձեր
իշխանութիւնը :

ՍԱՐԳԻՍ

Բան է մինչեւ ցարդ, Իշխան, մեր այս
տարտամ ընթացքը, լճուկներ, կամ մահ կամ
երջանիկ կեանք, այս թող լինի մեր նպատակն
ու դիտաւորութիւնը:

ԴԵՐԵՆԻԿ

Կայ բարեալ առ այժմ, Իշխան, աւանիկ
կ'երթամ նախարարներն ու իշխաններն ժողովը,
և գալ աստ Հայրապետէն ձեր թագաւորու-
թիւնը խնդրելու համար:

(Է Բ Է Է)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Վերջապէս այն երջանիկ վայրկենին ահա
կը հասնիմ, զոր 'ի վաղուց հետէ կաթողին կը
բաղձայի: Ո՛վ, այս երանաւէտ պահուն այս
իմ մահկանացու սիրտը միթէ կարելի է յուսա-
հատութեան ամպով ծածկել: Արդեօք նոյն
չարամիտ ծերը՝ այս անգամո՞ւն ալ զիս պիտի
դլրէ յանդուկնդս յուսահատութեան: Այո՛,
բառ մի, ընկ բա՛ռ մի դիմադրանաց, եթէ չը-
թէդ դուրս արձակելու ըլլա՞նք անպիտան ծեր,
սուսերահար պիտի փռեմ դքեղ, զգուշացիր,
վանդի այս բերկրաւիթ պահա ինձ՝ Աշատ

Սարգսիս միայն յաղթութիւն կ'աւետէ : Հերիք է որ մինչեւ ցայժմ զիս կործանեցիր , ամեն ջանիցս հակառակ զիս տապալեցիր , վերջապէս ամօթահար յերկիր գլորեցիր . ո՛չ , ամենեւին չեմ խնայեր այսուհետեւ նոյն խակ կեանքս . բարձրանալ կը բաղձամ , թագաւորել կը փափագիմ , այս փափաքս միշտ իմ սրտիս մէջ պիտի մնայ , այս փափագաւս պիտի իջնեմ 'ի գերեզման : Վայ այնմ , որ այս իմ փափագանայ հակառակ կը կանգնի . . . բայց ահա Աբաս :

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ , ԱԲԱՍ

ԱԲԱՍ

Վերջապէս , Տէր Սիւնեաց , կը հասանի Գուրգէն 'ի Բջնի . բայց աւանդ , որ դէպք դարձեալ կը հակառակին :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչպէս :

ԱԲԱՍ

Կը գտնէ զԳագիկ , կը մտերմանայ , բայց Գագիկ յանկարծ կ'անհետանայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ե՞րբ :

ԱԲԱՍ

Ղիշեր ժամանակ :

ՍԱՐԳԻՍ

Սիսյանի :

ԱԲԱՍ

Ոչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Հայրս :

ԱԲԱՍ

Եմբանայ հետ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչպէս :

ԱԲԱՍ

Այնին Եմբան յանկարծ ՚ի Բջնի կը գայ , և
զՂազիկ առնլով մի քանի ձիաւորաւ գաղտ
կը մեկնի :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՞ւր :

ԱԲԱՍ

Ղեռ ստոյգ յայտնի չէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ Ղուրդէն :

ԱԲԱՍ

Ղուրդէն բոլորովին ապշած այս յանկար
ծահաս դէպքի վերայ , թէեւ շատ կը քանայ
Ղրիգոր Պահլաւէն ձիշդ տեղեկուածիւն մի ըս-
տանալ , բայց ՚ի զուր :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը զարմանամ . . . :

ԱԲԱՍ

Սակայն Վուրգէն բերդապահ գահակաց
մէջ պտտած զրոյցներէն հազիւ թէ կարող կը
լինի այսչափ իմանալ, թէ Վազիկ առ Տուղբիլ
Պարսից սուլթանն ապաստանած է :

ՍԱՐԳԻՍ

Թեքեւս :

ԱԲԱՍ

Տէր իշխան, կը կոսկածիմ, թէ մի գուցէ
Վազիկ Տուղբիլայ ձեռամբ թաղուորէ : Տէր,
հակառակորդներդ կը շարժին . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Թող շարժին . յաղթութիւնն մեր է :

ԱԲԱՍ

Տէր, քանի որ այսպէս տարտամ կը շար-
ժիմք, մի յուսար :

ՍԱՐԳԻՍ (Բարիւնէամբ)

Ի՞նչ, չը յուսա՛մ. թող Վազիկ առ Տուղբիլ
ապաստանի, հոգ չէ. Սարգսի բաղդն այսօր
կամ վաղիւ պիտի վճռուի :

ԱԲԱՍ

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Յաղթութիւն կամ պարտութիւն :

ԱՐԱՍ

Ի՞նչպէս :

ՍԱՐԳԻՍ

Հայրապետն այժմիկ աստ պիտի դայ, պիտի առաջարկեմ զիս Թագաւոր օծել :

ԱՐԱՍ

Ե՞րբ :

ՍԱՐԳԻՍ

Վաղիւ :

ԱՐԱՍ

Իրա՞ւ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այո՛. վասնզի բաջին Ղերնկայ հետ զայս միայն հնար գտանք մեր դիտաւորութեան շուտ յաջողութեան համար, վասնզի միջոցն որչափ երկարի, Ղազկայ Թագաւորութիւնն ալ այնքան կը դիւրանայ . . . բայց ոտնաձայն կը կը լսեմ, Հայրապետն է. գնա՛, Աբաս, Ղերնկայ իմացուր, որ նախարարաց հետ ՚ի միասին ահա՛ դալ փութա՛ :

(Աբաս եւ Ղերնկ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ

Ահա երկու տարի է, Հայր, որ անիշտա-
նութեան մէջ կը դեգերիմք, քաղեցինք սորա
դառն պտուղը. Հայր, հղօր և խմաստուն ա-
զատ Հայ մի թագաւոր հաստատեմք:

ՊԵՏՐՈՍ

Անկարելի. օրինաւոր ժառանգն թագա-
ւորութեան Բագրատունեան տունն է:

ՍԱՐԳԻՍ

Սակայն դժբաղդ պիտի լինի Հայաստան,
եթէ Բագրատունի թագակալ գլուխ մի կա-
ռաւարութեան երասանակը վարել իշխէ:

ՊԵՏՐՈՍ

Ինչպէ՞ս:

ՍԱՐԳԻՍ

Ահաջ քաղմութեան համար. վասնզի ամ-
բարչանցաւ այդ տունը Աստուածութեան և
մարդկութեան առջեւ:

ՊԵՏՐՈՍ

Կը սխալիս, իշխան, այդ տանէն քանի՞ քա-
նի՞ ընտիր զաւակներ ունեցաւ Հայաստան,
որք իւր փառքն մինչ ի յերկին վեր առին, յիշէ՛

նահատակն Սմբատ, ողորմածն Աշոտ և մեծագործն Գագիկ, և այլ անթիւ հայրենանուէր զաւակներ :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը մուանամ ուրեմն այն երկնային նշանները՝ որք այդ տան կործանումը գուժեցին : Կը մուանամ, երբ մարդ մի, հալ զգլխովն, աջն ՚ի կուրծս, աստ և անդ վազելով՝ անդադար կ'աւղաղակէր. «Վայ ինձ, վայ ինձ, եղնւկ . . . » այս մարդոյն քարոզութեան շրջանն եօթն տարի տեւեց : Այս մարդն կենդանի վկայ էր Բագրատունեան տան ամբարշտութեանց . . . այս մարդն երկնազդեցիկ զօրութենէ շարժեալ երկնային մարդ մի էր :

ՊԵՏՐՈՍ

Յիմար մի :

ՍԱՐԳԻՍ

Յիմար այն մարդ, որ աստուածային վրէժ խնդրութեան աւուր մերձենալը կը քարոզէր. բայց միտ դիր, գիտե՞ս, երբ այս մարդոյն քարոզութեան շրջանը վերջանալու վերայ էր, երբ արեգակն խաւարեցաւ, երկիր սարսեցաւ, և այլ սարսափելի նշանք տեղի ունեցան, դուք, Հայր, դուք և թագաւորն զիս և զՂրիգոր Պահլաւն կոչեցիք, կը յիշէք, ինչո՞ւ :

ՊԵՏՐՈՍ

Գնալ առ Կողեան՝ Յովհաննէս հոգեւտես

վարդապետ , և տեղեկանալ աշխարհի այս ան-
ցից վերայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Գնացինք : Բայց այն մարդն առանձին ինձ
մեկին խօսեցաւ , թէ Բագրատունեան տան ա-
նօրէնութեանց և մեղաց չափն լեցուած է , եւ
լալով գոլժեց ինձ Նրինից վրէժխնդրութեան
կայծակի իջումը այս տան վերայ :

ՊԵՏՐՈՍ

Օ, արմանալի :

ՍԱՐԳԻՍ

Ուստի համոզուած եմ , որ եթէ Բագրա-
տունեան տունն դարձեալ թագաւորէ , պիտի
դժբաղդանայ Հայաստան , ուստի պիտի մեր-
ժեմ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Երդարութեան օրինաց դէմ կը մեղանջէք
այն ժամանակ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՞նչ , օրինաւորութիւնն է , անմոխի մի , ա-
պուշ պատանիի մի Հայոց վերայ թագաւորելը :

ՊԵՏՐՈՍ

Ժողովրդեան ձայնիւ ընդունուածն օրինա-
ւորութիւնն է :

ՍԱՐԳԻՍ

Եթէ ժողովուրդն մերժէ , այն ժամանակ :

ՊԵՏՐՈՍ

ժողովրդեան ձայնը կարող է ընտրել ու
ընչ մի :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը մերժեն նորա թագաւորութիւնը իշ-
խանք, նախարարք և ժողովուրդն, և միայն օրի-
նաւոր հանճարեղ քաջի մի թագաւորութիւ-
նը կը խնդրեն :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ է այդ :

ՍԱՐԳԻՍ

Սիւնեաց իշխան Աշտոն Սարգիս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչք :

ՍԱՐԳԻՍ

Այն մեք, ըստ որում մինչեւ ցարդ հայրե-
նեացս մատուցած անթիւ բարենորոտակ ծա-
ռայութիւններս կը վկայեն բարելաւութեանս
և թագաւորաւայել ձրիցս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչք, որ դաւեցիք զհայրենիս, կամակից
գտնուելով Անույ վաճառման հայութեան նա-
խատինք այն վատ գործոյն :

ՍԱՐԳԻՍ

Ս՛հա :

ՊԵՏՐՈՍ

Դժէք , որ գէշ նպատակաւ քանիցս գլխ-
տութիւն ձգեցիր նախարարաց մէջ , և չարու-
թեան որով ցանեցիր բարի սրտերու մէջ . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Լժենեւին :

ՊԵՏՐՈՍ

Դժէք , որ թշնամոյն ճանապարհ բացիր
մինչեւ Լնու դռները , որպէսզի Յունաց օգ-
նութեամբ թագաւորէր . . . :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը ստէր . Սինեաց իշխանն երբէք այդպի-
սի ազգաւեր գործոյ մէջ մասնակից եղած չէ :

ՊԵՏՐՈՍ

Եթէ մասնակից չէիր , ինչո՞ւ թշնամոյն ըն-
թացքը չ'արգիլեցիր :

ՍԱՐԳԻՍ

Վասնզի անկարող էի :

ՊԵՏՐՈՍ

Դու ինտամակալ էիր տէրութեան և մեծ
իշխան , ուստի աւելի քեզ անկ էր թուր 'ի
ձեռին փաղել և թշնամոյն դիմադրել :

ՍԱՐԳԻՍ

Ըզգային խեղճ վիճակն զիս կասեցոյց . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ էր մեր վիճակը :

ՍԱՐԳԻՍ

Անմիութիւն . ուստի և Աստուած վճռած էր . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Պարտութիւն 'ի թշնամեաց , և . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ա՛յ . գիտած Աստուած մի է այն՝ որ 'ի յաւ
ւիտենից մեր հայրենեաց վերայ կը հսկէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ա՛յ . մեղաց բազմութիւն մի թխատիպ
ամպոց նման բարձրանալով՝ Արկնից ահեղ զօ-
րութենէն միշտ վրէժխնդրութիւն կը խնդրէ .
քանզի այս արքայական տան թաղակալները
քանիննրու հոգիներ յանիրաւի 'ի յաւիտենա-
կանութիւն յուղարկեցին , քանիննրո՛ւ արդար
արեամբ ներկեցին Ան-ոյ պարսպաց յատակնե-
րը . այսպիսի եղեռնադորձութեանց համար է ,
որ այսօր գիտածն Աստուած հակառակ է այս
տան , և իւր աստուածային վրէժխնդրութեան
շանթը պիտի լափէ տակաւին զնոսա եւս՝ որք
այս եղեռնաւոր տան պաշտպան են , . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Կը հայհոյես , նղովք կը ժայթքէ բերնէդ ,

Բագրատունեան տունն երբէք այդքան ոճրա-
գործութեամբ ամբարշտած չէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Դուք այդպէս գիտցիք , այդ իմ փոյթս չէ ,
երկար վիճաբանութեան եւս հարկ չը կայ , ձեզ
կ'ասեմ , Հոյր , կ'ընդունի՛ր մեր թագին օրի-
նաւորութիւնը :

ՊԵՏՐՈՍ

Ոչ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչո՞ւ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ որում ապօրէն է . ժողովրդեան ձայ-
նը միայն կրնայ վճռել դժուար օրինաւորութիւնը :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ դո՞ւք :

ՊԵՏՐՈՍ

Ոչ , Իշխան , շողորթութեւլ ուսած չեմ մինչեւ
ճերութեանս այս օրը . անիրաւ էք դուք :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ եթէ ժողովուրդն , իշխանք և ազատք
դու քնտրեն :

ՊԵՏՐՈՍ

Պիտի գոչեմ , թէ բռն ժառանգն թագին՝
Աշոտայ որդին Գագիկ է :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ եթէ ձեր այդ ձայնը մերժեն , և . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Վ կայ լիցի Աստուած ընդ իս և ընդ ձեզ՝
ասելով, Թագաւոր պիտի օծեմ զնա, զոր ժո-
ղովուրդն կ'ընտրէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Իսկ այնուհետեւ :

ՊԵՏՐՈՍ

Պիտի ողբամ ժողովրդեանս այս տիմար ա-
րարքի վերայ, և հառաչանօք պիտի արտա-
սուեմ այն արքայազն խեղճ մանկան դժբաղդու-
թիւնը, որոյ սեպհական իրաւունքն յափշտա-
կեցաւ :

ՍԱՐԳԻՍ

Այդ ձեր գիտնալիքն է. տե՛ս, Հայր, ահա
իշխանք և նախարարք հոս կը գան . . . :

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ. ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ, ԴԵՐԵՆԻԿ
ԵՒ ՍԱՐԳԻՍԻ ԿՈՒՍԱԿԻՅ ԻՇԽԱՆՔ

ԴԵՐԵՆԻԿ

Սինչեւ երբ, ո՛վ Հայր, պիտի պաշտպանէք
Բագրատունեան տունը, որ Հայաստանեայցս
այսչափ ամբաւ աղետից պատճառ եղաւ և
կը լինի մինչեւ ցարդ :

ՊԵՏՐՈՍ

Պարտականութիւնս է, որ կը կատարեմ.

Բազրատունեան տան շնորհիւ աւելի բարեք
վայելած է Հայաստան քան թէ չարեք :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Բայց այդ պարտուցդ գործադրութեամբն
պիտի թշուառանայ Հայաստան :

ՊԵՏՐՈՍ

Երբէք . ազգին փափագն է՝ զոր գործադ-
րել կը ջանամ . ընդհանրութեան ձայնիւ հաս-
տատեալ իրողութիւն մի երբէք ցաւալի վախ-
ճան չունենար :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Սակայն ժողովրդեան ամբողջութիւնն չէ ,
որ այդ պարտուցդ գործադրութիւնն կը խըն-
դրէ , այլ խումբ մի Վազկայ կուսակից սինէքոր
մաս մի . ազգային կարեւոր մեծ մաս մի կը
մերժէ երիտասարդ անխորձ պատանիի մի թա-
գաւորութիւնը :

ՊԵՏՐՈՍ

Այբ են դորա :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ահա մէք , նախարարք , իշխանք և աղատք .
մէք , Հայր , կը մերժեմք զՎազիկ , և միայն
Տեառնա Սիւնեաց վաղիւ թագաւորելը կը խըն-
դրեմք , վասնզի . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ կ'ըսէք , վաղիւ :

ԻՇԽԱՆՔ

ԼՆՈ՛, ճիշդ վաղել կը կամիմք :

ՊԵՏՐՈՍ

Կը ցնորիք . ի՞նչ հարկ կայ այդքան աճա-
պարանաց :

ԻՇԽԱՆՔ

Հայր , վասնզի . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց ազգն եթէ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Լ՛զգին որտասխանատու մեր եմք :

ՊԵՏՐՈՍ

Արդեա՛ղք իմ , մի՛ այդպէս բռնանայք ժո-
ղովդեան իրաւանց վերայ , կ'աղաչեմ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Իրաւանց բռնաբարութիւն չէ այս , Հայր ,
այլ ազգն խռովութենէ և արիւնահեղութենէ
զերծ պահելոյ դիւր հնար մի :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ . միթէ խռովութիւն կը ծագի ազգին
մէջ , երբ ձեր ընտրութիւնն ազգին ծանուցա-
նէք , այնպէ՛ս կը կարծէք :

ԻՇԽԱՆՔ

Լ՛նՈ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչպէս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Խաժամուժն թերեւս մերժէ մեր ընտրու-
թիւնը , որով . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՛նչոք , որդեանկք իմ , ժողովրդեան ձայնի
ձեզ հնազանդիլ պարտ է :

ԻՇԽԱՆԲ

Լըբէք :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեանկք իմ , կ'աղաչեմ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ժողովրդեան ձայնի հարկ չը կայ , ժողովուր-
դըն իւր ձայնն ՚ի դարուց անտի մեծամեծաց է
յանձնած . ժողովրդեան առաւել պարտ է հը-
նազանդիլ քանթէ հրամայել :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեանկք իմ , մի՛ պղպիտի . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Հայր , երկար վիճաբանութեան հարկ չը կայ ,
ձեզ միայն օծել անկ է , կ'օծէք :

ՊԵՏՐՈՍ

Օ՛րհի :

ԻՇԽԱՆՔ

ՕՍարգիս :

ՊԵՏՐՈՍ

Որո՞ց ձայնիւ :

ԻՇԽԱՆՔ

Ս'եր :

ՊԵՏՐՈՍ

Ամենեւին, երբէք չեմ հարող ժողովրդեան
 ձայնը ձեր համաց ղոհել. «Չայն բաղմաց, ձայն
 Աստուծոյ. » Սարգսի ընտրութիւնը երբ ընդ-
 հանրութեան ձայնիւ լինի՝ ընդունելի է, ապա
 թէ ոչ երբէք :

ԴԵՐՆԵՒԿ

Չայն բաղմաց, ձայն Աստուծոյ, այնժամա-
 նակ՝ երբ ամբողջութեան սրտի մէջ ընտրելու
 հարողութեան լոյսը կը փառի, ապէս խուժանի
 ձայնն Աստուծոյ ձայն ընդունելը յիմարու-
 թիւն է :

ՊԵՏՐՈՍ

Ժողովրդեանն ալ ազատ համաց ձայնը բռ-
 նաբարելն, ամբարշտութիւն է :

ԻՇԽԱՆ ՄԻ (յետոյը խորին գանգիւլ)

Ամբարշտութիւն, ինչ կուղէ թող լինի.
 Սիւնեաց իջսանի թագաւորութիւնը կը խըն-
 դրեմք, կը մերժէք :

ՊԵՏՐՈՍ (պարանոյն երկնյոսնէլով)

Կը մերժեմ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ա՛յ իշխան . կ'այ : առ հայրապետն . Ս'ի վաղվա-
ղեր այդպէս մահուան , վասնզի մահը շատ
քաղցր է այն կեանքէն՝ զոր այսուհետեւ պիտի
վարես . սարսափմամբ լսէ՛ ուրեմն . գիտցիր , որ
պիտի տեսնես քիչ օրէն Հայաստանի հորիզոնի
վերայ մշտնջենաւոր խաւար , խաւար մի , զոր
յետագայ սերունդը հազարաւոր տարիներէ
զկնի պիտի չը կարողանայ փարատել , և անխից
կարկուտ պիտի տեղայ շիրմիդ վերայ , որովհե-
տեւ մերժեցիր նախարարաց ազգին այս փրկա-
ւէտ խնդիրը , և յամուռութեամբդ նորա կոր-
ծանումը աւելի փութացուցիր :

ՊԵՏՐՈՍ

Այդ սպառնալեօքն , ո՛հ , կը յայտնէք՝ թէ
ազգին . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛ , և արտասուաց հեղեղով պիտի լը-
ւամբ զՀայաստան , մինչեւ որ թագաւորէ Ա-
ղատն Սարգիս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛հ , զթացէք , գթացէք , որդեակէք իմ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դու գթո՛ւ , անգուժ , և կատարէ այս մեր
խնդիրը , քեզ ի՛նչ ընդհանուր ազգի ճայնը :

Որովհետեւ այսքան կը պնդէք, և անհնաւ
րին է ինձ զձեզ համոզել ազգին ամբողջութեան
ձայնը ճանաչելու, ահա ՚ի վերջոյ բացարձակ
կը յայտնեմ, թէ այսչափ միայն կարող եմ զիւ
ջանիլ, որ սրտորաստ եմ զդա օծել թաղաւոր,
եթէ գէթ Մեւոյ ժողովուրդն ընտրէ զդա . . .
կայէք բարեաւ :

(Կը թելի)

ՍԱՐԳԻՍ

Յամա՛ռ ծեր :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ի՞նչ շուարեալ կայք, ի՞նչ կը տարակու
սիք . եթէ վաղիւ այդ չար ծերն մեր և թէ
մեր կուտակցաց ձայնը լսել փոքր ինչ դժկամաւ
կի, դիտցի՛ք, որ Ղէսկորոս՝ որ այժմ աստ յԱ
նի է, սրտորաստ է լոկ մեր ձայնիւ թաղաւոր
օծել զՏէրդ Սիւնեաց :

ԻՇԽԱՆԻ

Ուրեմն տարակուսաց մեզ ի՞նչ հարկ կայ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ի՛ճասնք, տեաքք, ազնտք Հայոց, վաղիւ
բռնի կաթողիկէին դռները կը բանամք, և
կաթողիկոսն քաշկռտելով կը բերեմք ՚ի տաճա
րն . «Հայրապետ, կ'ասեմք, ահա մեր թա
ղաւորը, օծէ՛, և ասկա թող ազգն ողջունէ իւր
թաղաւորը : »

ԻՇԽԱՆՔ

Իսկ եթէ մերժէ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Կ'ընկենումք զնա 'ի կաթողիկոսութենէ, և 'ի
ձեռն Ղէոսկորեայ թագաւոր օծելով զՏէրս Սիւ-
նեայ, զնա ևս կը հաստատեմք 'ի կաթողիկոս :

ԻՇԽԱՆՔ

Պործենք, գործենք անվհատ :

ԴԵՐԵՆԻԿ արքայ Սարգիս

Տէր Սիւնեայ, կ'օծուի ճակատդ, արքայ-
աւլայել շքեղութեամբ կ'ենէք տաճարէն դէ-
պի արքունի պալատը, ուր բանակն զձեզ ամե-
նայն սիրով պիտի ընդունի. անհոգ լեր . դուք
այնուհետեւ Հայոց թագաւոր էք :

ՍԱՐԳԻՍ

1303 Իշխանք, տեարք և ազատք, ապահով եմ,
որ վաղիւ ձեր շնորհիւ պիտի թագաւորեմ,
առայժմ գնացէք, և մինչեւ ցվաղիւ իմացուցէք
մեր եղբարց, որ կանուխ գալ փութան 'ի կա-
թողիկէն, եւ ջանացէք նաեւ մեր կուսակցայ
թիւն դրամի զօրութեամբ եւս քան զեւս բազ-
մացունել :

ԻՇԽԱՆՔ

Ըմենայն հաճութեամբ :

(Ի Տ Դ Ի Դ)

ՍԱՐԳԻՍ

Յաջող է ամեն ինչ. վաղիւ աշուշտ եմ, որ նախարարաց և կուսակից բաղմութիւ ժողովըրդեանս ձայնիւ Հայոց Թագաւոր պիտի հրու չակուիմ: Երջանիկ եմ, երջանիկ այնուհետեւ. վասնզի ոչ ոք հակառակ ինձ ակոյեան կանգնած՝ պիտի իշխէ բողոքել ընտրութեանս դէմ: Այո, ոչ ոք տրտնջանաց բառ մի իւր չլծէն պիտի յանդգնի արձակել, բայց եթէ Բագրատունեան տան կուսակից սինլբոր մաս մի, ոչինչ մաս մի: Ողորմելիներ, ՚ի զուր պիտի մաքառիք, ՚ի զո՛ւր աստ անդ. պիտի շաղակրատէք, քանզի Սարգիս՝ Սարգիսն հզօր կարող է զձեզ ՚ի սուր սպառել, ՚ի հուր դատել: Ենմիտներ, ՚ի զուր կը յուսայք դուք ծերոյն Վահրամայ, ՚ի զո՛ւր այդ ապիկար Հայրապետին, վասնզի դոքա իսկ այս իմ զօրեղ բռանս մէջ ճմլել կարող եմ: Յիշեցէք միանգամ աշխարհասարսափ զօրութիւնս, յիշեցէք և ՚ի միտ առէք, որ ոչ թէ նախարարք, իշխանք և տունն Սիւնեաց ինձ թեկնու թեւ են այսօր, այլ արքունի բանակն իսկ իւր զօրապետօքն հանդերձ արդէն համամիտ ինձ լինելով՝ ամենայն ճգամք զիս պաշտպանել

պատրաստ են: (Ի յՖերդինէն հնչումն, փողոց) Որոտա-
ցէք դուք, շեփորքդ Հայկեան, գողացէք
դուք, պատերազմահա՛ն փողք հայութեան,
գողացէք, քանզի ձեր ձայնը ինձ քաղցր է,
քանզի ինձ փառք կ'աւետէ, քանզի դուք վա-
ղիւ առաջին աւետատուք պիտի լինիք արքայու-
թեանս փափագող ժողովրդեան:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ժ.

ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ, ԱԲԱՍ

ԱԲԱՍ

Տէր Սիւնեաց, մի քանի Բագրատունիք այ-
սօր Հայրապետին կը ներկայանան, սակայն Հայ-
րապետն լալով կը գովէ նոցա, թէ Սարգսի
ընտրութեան դէմ հակառակիլն անօգուտ է,
երբ ազգին ձայնիւն է:

ՍԱՐԳԻՍ

Իրա՞ն:

ԱԲԱՍ

Դեռ ո՛չ այսչափ. նոյն իսկ Սահրամ, որ
ժամանակէ մի հետէ Ղարգինա քաջուած կը դի-
տէ մեր այս յաջող ընթացքը, Բագրատունեաց
յայտնած է, թէ ինքն ոչինչ կարող է առնել,
քանի որ Սարգսի ընտրութեան նախարարք,
Էլիանք, ազատք և գրեթէ ժողովուրդն փափա-
գող են:

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ ուրախութեանս :

ԱԲԱՍ

Տէ՛ր, անշուշտ եմ, թէ վաղիւ ձեր թա-
գադրութեան ներկայ Գագկայ կուսակից ոչ ոք
սկիտի գտնուի, և դուք առանց խուսիւթեան
սկիտի օծուիք. բայց, Տէ՛ր իշխան, սկիտի մու-
ռանայք մեր այս անդուլ ջանից արդիւնաւէտ
ծառայութիւնները :

ՍԱՐԳԻՍ

Վ՛կայ է Երկինք. երբեք :

ԱԲԱՍ

Դուք գիտէք արդէն մեր ձենէ ակնկալու-
թիւնը. — Շիրակայ արեւմտեան գաւառաց իշ-
խանութիւնը. այս խնդիր մի է, սկիտի կա-
տարէք :

ՍԱՐԳԻՍ

Կ'երդնո՛ւմ, այո՛ այո՛ :

ԱԲԱՍ

Ուստի և ես կը խոստանամ կենացս մինչեւ
վերջին օրն հաւատարմաբար ձեզ ծառայել :
Կ'այց առայժմ, իշխան, ահա կ'երթամ վաղ-
ւան ձեր թագադրութիւնն աշխարհի աւե-
տել :

(Իւ Բիլի)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԱ .

ՎԵՍՏ-ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ !

Ո՛վ բերկրութեանս . ուրեմն վաղիւ արքայ-
աշուք փառաւորութեամբ պիտի երեւիմ , և
աշխարհի « Կեցցէ արքայն մեր » աղաղակաւն
պիտի բերկրիմ : Այո , կը խոստովանիմ թէ
մահկանացուաց ամենաերջանիկ ժամն այն է ,
այս անցաւոր աշխարհիս վերայ կատարեալ եր-
ջանկութեան սխրալի ժամն այն է , երբ մարդ-
իւր յուսացածին կը հասնի : Բայց ես այժմէն
ահա երջանիկ կը համարիմ զանձնս , երբ կը յի-
շեմ թէ վաղիւ Հայ արքունական գահուն վե-
րայ բազմած՝ ամբողջ Հայաստանի խոնարհ հը-
պաստակութեան խորին յարգանքն ընդունիլ ար-
ժանի պիտի լինիմ : Երբ կը խորհիմ թէ վաղիւ
համայն Հայաստանեայք զիս բովանդակ ազ-
գին միակ թագաւոր ճանաչելով՝ գոհութեամբ
և յօժարութեամբ պիտի կամին օրհնել ու փա-
ռաւորել իմ մեծ անունը : Ո՛վ դու , առաւօ-
տեան գեղեցիկ աստղ , Սիւնեաց իշխանի յու-
սոյ աստղիկ , ահա անհամբեր երեւմանդ կըսպա-
սեմ , երեւցիր , Հայկազն բիւր մի զբեղ կաթո-
գին պիտի ողջունէ :

Ո՛վ , կը յուզիմ , ո՛հ , ահա սաստիկ կը յուզիմ

... դուք, սիւստո՞ղեր, դուք, որ այս պահուն զիս կը դիտէք, դուք, որ այս իմ սրտի յուզման յայտնի վկայքն էք, ասացէք, թէ կայ արդեօք յերկրի մարդկային անհատ մի, որ ինձ նման այսպէս յուսոյ և ակնկալութեանց ծովու մէջ դեգերեալ ծփի: Կայ անհատ մի, որ այսպէս մտայոյ՞ անհամբեր սպասէ վաղւան արեւը՝ կենաց լոյսը տեսնելու համար... Բայց ի՞նչ կը խօսիմ, ժամանակն թանկագին է, երթամ վաղուան համար այլ և այլ սպառառութիւններ տեսնել:

(Էլ չի կրնար)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Ե .

ՅԱՆԻ՝ ՚ի կաթողիկէ եկեղեցին , ուր խորան հայկական
և բեմ : Ի խորոց տեսլարանի երաժշտութեան լսի սրտա-
ռուչ եղանակ : Իսկ Պետրոս կաթողիկոս ՚ի վերայ բեմին
՚ի ծուներ երեսի * :

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՊԵՏՐՈՍ

ԱՍՏՈՒԱՃ՝ փառաց , դու՛ որ ընդ դարս
ամբաւ օրհնեցեր զՀայաստան համօրէն , դու՛
որ պահեցեր զերկիր մեր հարց ՚ի խնամս աւ-
տուածութեանդ , դու՛ լստուած ողորմու-
թեան , լստուած գթութեան , դու՛ որ պա-
հեցեր և զիս անարատ մինչեւ ցայսօր , և ՚ի վե-
տանգս անսասան պահեալ զիս , զօրութեան
ետուր ինձ սիրտ . սիրտ , նահատակ արդարու-
թեան . սիրտ , վկայ հաւատարիմ աստուածա-
յին փառացդ . այսօր աւանիկ , Տէր , ձեռն
ժպիրհ և ամբարիշտ ծանրացեալ ՚ի վերայ իմ՝

* Ներկայացումն եթէ թատեր մէջ է , սեղանի ուղղու-
թեամբ ՚ի վայր պետք է պատտառ մի ձգել , վառնդի սեղանի
մէջ եղած սուրբ անօթք՝ խաչ , սկիհ , պատկեր և այլն , թա-
տեր մէջ ներկայանալն անվայելուչ համարուած է :

սպառնայ ինձ 'ի զուր անիրաւութեան տալ
 թեկն և վատութեան չարութեան իւրոյ կալ
 ստաշտպան : Տէր , քաւ լիցի ինձ , յարիւն չա
 ղախել զձեռն իմ ամբիժ . քաւ լիցի , մոռանալ
 ինձ զերախտիսդ այնչափ , այլ նահատակիլ
 կամիմ յօժարութեամբ 'իսէր արդարութեան .
 քան տեսանել զիրաւունս արդարոյն կոխան
 ամբարշտաց : Բնկալ զիս ուրեմն , Տէր , սպա
 տարագ ուղղութեան , սպտարագ արդարու
 թեան , սպտարանգ ճշմարտութեան : Եւ մի
 տար անիրաւին յաղթանակել արդարութեան .
 այլ բարձրացն զարդարն 'ի կորանս ամբարշտաց .
 զի փառաւորեսցի ամենասուրբ անուն քո այժմ
 և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից , ամէն :

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՊԱՐԱՒՈՐԷ

ՊԱՐՆ Ա .

Լուր , Աստուած մեր , լուր , Տէր մեր ,
 Հօր մեր զազօթս օրբտանբէր .
 Եւ անսարկաւք զըթութեան
 Դու բարձրացն զՀայաստան :

ՊԱՐՆ Բ .

Ի խորանէդ աստուածեան , Տէր ,
 Յաւերս հայեաց հայրենեաց մեր .
 Եւ սուրբ ամփոք պահեա՛ւ , Աստուած .
 Ըզհամօրէն Հայաստանեայս :

ՊԵՏՐՈՍ

Հայկայ զարմին , նվ մանկունք ,
 Դուք յոյս 'ի սիրտ լուարուք .
 Ձեր շքութանց աղօթիկեր
 Լըւիցէ անշուշտ Տէր :

ՊԱՐՆ Ա .

Տէր Աստուածն այն կենդանի
 Հայաստանեայց հովանի
 Անշուշտ կացցէ , նվ սուրբ Հայր ,
 Ի յաւիտեան յամա յամայր :

ՊԱՐՆ Բ .

Այո՛ , այո՛ , այն մեր Աստուած ,
 Որ զՀայաստան ցրդարս սրահեաց .
 Պահպանեացէ միշտ անսասան
 Զորդիս Հայկայ մինչ յաւիտեան :

ՊԵՏՐՈՍ

Լուր դու , լուր , Հայոց տուն ,
 Բարձրելոյն ակն անքուն
 Յոգի Հայի ուղղութեան ,
 Յարգար նայի սիրտ մարդկան :

ՊԱՐՆ Ա .

Օրհնեալ լիցին հարբ մեր , նվ Հայր ,
 Օրհնեալ նորա , որք անդադար
 Պաշեալ զերկիր , անմահ էին
 Չօնելով փառս՝ յաստեաց ելին . . . :

ՊԱՐՆ Բ .

Ո՛վ Հայաստան , հարց մեր սուրբ վայր ,
 Արդարութեան դու կայ սրտկառ .
 Զի մի անկեալ , լիցիս կոխան
 Ի թշնամեաց վատ և դաժան :

ՊԵՏՐՈՍ

Սիրտ իմ ճմլէ զերդ ողկալ .
 Անձն իմ այսպէս էր 'ի յոյզ .

Ըզգամ, աւանդ, ըզգամ, ան,
Զի Հայաստան գընայ 'ի մահ . . . :

ԶԱՅՆ ՄԻ

Է՞ր :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛վ Հայաստան, տուն լուսատու,
Հարցդ 'ի շաւղաց խոտորին գու . . . :

ՊԱՐԱՒՈՐԲ

Երկինք :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛հ, մորմնքիմ, ցաւիմ յոյժ,
Ո՛վ հայրենիք, քեզ տամ գոյժ .
Յո՞ վորդիսդ տանին բռնի,
Յո՞ ղկուսանորդ գեղանի . . . :

ՊԱՐԱՒՈՐԲ

Հայր, մի այդպէս բովանդակ,
Հայոց լինիր չար գուշակ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛վ, ղի՞ է, ղի Հայաստան,
Անկեալ գընիս գու 'ի կործան . . .
Իսկ յաշտարակըս քոյին,
Վասն է՞ր Անի, բուք թառին . . .
Այդ է աւանդ, տուն Հայկայ,
Քո անշուք փառքն ապագայ .
Ողբամ ըզքեզ, Հայոց աշխարհ,
Ըզքս տեսեալ վիճակ խոնարհ :
Աւանդ . . . :

(Ի խորոյ արեւարանին վերաբին լի էրաժշտութեան
սրբաշարժ եղանակ, և ապա պարապրէին 'ի ծոնը
անկեալ թշն յայնի- երգեայէն) :

ՊԱՐԱՒՈՐԲ

Յուշ քեզ, Աստուած ,

Ձ Հայաստանեայս .
 Եւ դու , ե՛լ յայց ,
 Հայեանց 'ի Հայս :

ՊԵՏՐՈՍ (յոսիւնալ)

Օ՛ն , փող հարէք , հարէք շեփոր ,
 Մանկունք Հայոց , հարէք թմբուկ ,
 Իսկ դուք Հայկոց գտանէք աղւոր ,
 Փառաց դալներ հիւսեցէք դուք :
 Ո՛վ , զի ահա 'ի Հայաստան
 Նոր օր ծագի , զի փրկու թեան . . . :

ՊԱՐԱԻՈՐԲ

Երկինք :

ՊԵՏՐՈՍ

Յազատն Մատիս և 'ի Նրպատ ,
 Տեսէք , ահա Հայկեան որդիք
 Գաւան գոչեն բաց 'ի ճակատ .
 Աքօ եմք որդիք , ո՛վ Հայրենիք :
 Եւ Հայաստան ահա ծնանի ,
 Տեսէք , փայլի յիւր փառս նախնի . . . :

ՊԱՐՆ Ա .

Ո՛վ Հայաստան , ո՛վ Հայաստան :

ՊԱՐՆ Բ .

Ո՛վ Հայրենիք , ո՛վ Հայրենիք :

ՊԵՏՐՈՍ

Բաց դու լուր , լուր , Հայկոց ասուն ,
 Գիտաս , զի քեզ էն գերաբուն
 Եւ հովանի և այցելու ,
 Արդարութեան թէ կայցես հլու :

ԶԱՅՆ ՄԻ

Հայր , ահա Գրիգոր Պահլավ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛վ որդեակիք իմ աղօթմաւոր ,

Գնացեալ կացէք ունել պահ .
 Զի արքայ ձեր նստցի պսօր
 Յարքայութեան յիւրն 'ի դահ :

(Լը Ռէկէն)

(Խորանի առաջ Լարագոյրը Լը Յֆոն-է)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ , ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

ՊԵՏՐՈՍ

Ղուբ , Պահլա՛ւ տէր , դուբ իսկ բաջ դի-
 տէք , Թէ քանի՛ կաթողին ըղձիւ Լը փափագիմ
 Պագկայ թագաւորութեան :

ԳՐԻԳՈՐ

Արդարութեան պաշտօնէի եւ աշխարհի
 մարդասէր Փրկչի հաւատարիմ զինւորի մի ճիշդ
 պարտականութիւնն է , որ Լը կատարէք :

ՊԵՏՐՈՍ

Յաւիտենական Փրկչին փառաց պաշտօնէի
 մի բուն պարտականութիւնն արդարութեան
 գործադրութիւնն է , իսկ իւր աղաղակն ու քա-
 ըողն է սէր , սէր , մինչեւ իւր մահուան յե-
 տին կետը : Կը յիշէ՞ք դուբ , Տէր Պահլաւ , այն
 օրը , այն դժբաղդ օրը , յոր երկու Հայ բանա-
 կըք Անոյ պարսպաց տակ դէմ յանդիման ճա-
 կատած՝ երբ երկու արքայազն համարիւն եղ-

բարձր սոցա պարագլուխ եղած զիրար դադա-
նորէն խողխողելու համար պիտի յարձակէին ,
կը յիշէք :

ԳՐԻԳՈՐ

ԼՆՈՒ , չարաշուք օր :

ՊԵՏՐՈՍ

Բանակէ բանակ խոյացայ , և սէր ազադա-
կելով՝ արտասուօք թրջեցի այն ԼՆՈՒ գոռօզ
իշխանի ոտից փոշին , որպէսզի իւր արքայ եղ-
բօր հետ հաշտիլ հաճի :

ԳՐԻԳՈՐ

Սակայն արդար էր ԼՆՈՒ , վասնզի չէր ու-
զեր իւր կնատ եղբօր թագաւորելը , և չէր վա-
յել արդարեւ , Հայր , այնպիսի ապիկար անձի
մի թագաւորելն Հայոց վերայ :

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց նա էր անդրանիկն ու օրինաւոր ժա-
ռանգն արքայութեան :

ԳՐԻԳՈՐ

Սակայն նորա թագաւորութեամբ դժբաղ-
դացաւ Հայաստան :

ՊԵՏՐՈՍ

Եւ ոչ անագան զղջացին նորա թագաւո-
րութեան պաշտպան նախարարք ու իշխանք , և
լացին Հայք ամենայն , երբ այս երկչոտ ար-

քայի անխոհեմ ընթացից վախճանը տեսան :

ԳՐԻԳՈՐ

Եւ նորա այս ապօրէն ընթացից գործակից
կարծեց զբեղ Հայաստան , և . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Վասնզի Եւսոյ վաճառման հայութեան
յաւիտեան նախատինք այս գործոյն զիս մատ-
նակից կարծեց :

ԳՐԻԳՈՐ

Որովհետեւ վաճառման չարագոյժ թղթոյն
ներկայացուցիչ գտնուեցար , և . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Եղևկ գժբաղդութեանա . լսէ , Իշխան ,
լսէ ճիշդը , զոր պիտի սկստմեմ ձեզ : Երծ-
րունեան տան մայրաքաղաք ՚ի Սեբաստիա էի
գաղթական այն խեղճ ժողովրդեան միմիջա-
րութեան համար . բայց օր մի , անմոռանալի
տխուր օր , յանկարծ մի քանի Հայ սկստգա-
մաւորք մեր Յովհաննէս-Սմբատ արքայէն ե-
կան , և մենէ խնդրեցին գնալ առ Կայսրն Յու-
նաց հաշտութեան աղագաւ : Գնացի . և թա-
գաւորէն առ Կայսրն առաքեալ թուղթն Կա-
սեր ներկայացուցի :

ԳՐԻԳՈՐ

Սոսկալի՜ օր :

ՊԵՏՐՈՍ

Երբ հաղիւ թէ Կայսրն իւր ընթերցումն վերջացուց, յայտնեց ինձ նամակին պարունակութիւնը. երբ լսեցի՝ սոսկացի, և յուսահատական ձայնիւ գոչեցի, ոճիւր սոսկալի :

ԳՐԻԳՈՐ

Սոսկումն :

ՊԵՏՐՈՍ

Ենիծելով այն անխոհեմ արքայն՝ լացի այնուհետեւ ազգիս դժբաղդութիւնը : Ենուհետեւ ի նանիւր կ'աշխատէր Կայսրն զիս մխիթարել և տխրազգեաց սրտիս վտերն ամբել : Երբ ջրօրհնեաց օրն հասաւ, և խուռն Հայ բազմութիւն մի դետեղը կրսպասէր ջրօրհնեաց հանդիսի կատարումը տեսնելու համար. տիուրէի այն օրը, քանզի ակներեւ կը տեսնէի, որ քիչ ժամանակէն գետոյն այն վճիտ ալեքն Հայ արտասուաց կաթիլներով պիտի դառնանային :

ԳՐԻԳՈՐ

Եփսոս :

ՊԵՏՐՈՍ

Հոն ներկայ էր նաեւ Կայսրը : Երբ գետեղն մերձեցայ, Փայտն կենաց՝ Եսաուածորդւոյն արեսամբ ներկեալ այն խաչը վերուցի. յիշեցի ահա ազգիս ապագայ խեղճ վիճակը, և հաղիւ թէ հառաչանօր՝ « Եստուած, ողոր-

մեան՝ այս ձայնը՝ չլսէս թուաւ, ո՞վ ան-
պատու՞մ հիացմանն. ահա գետոյն ջուրք 'ի
միմեանց բաժանելով՝ հանդարտեցան, և լուսոյ
ճառագայթներ անդադար կը փայլէին. սորա
վերայ Կայսրն սքանչանալով՝ փառօք և ընծայ-
իւք պատուեց զիս : Ահա այս պատիւն էր, որ
ռամկին կարծել տուաւ, թէ մատնտու էի ար-
քային այն ազգամիաս գործոյն. բայց գիտէ Տէր՝
թէ որչափ թախանձեցի զԿայսրն յետս դար-
ձունել այն անիրաւ վաճառման թուղթը, բայց
աւանդ, անխելի եղել մեր ձայնը, և Հայաս-
տան քաղեց իւր այս անմիտ արքայի ընթացից
պտուղը. բայց ահա Լճմբան :

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ԳՐԻԳՈՐ, ԵՄՐԱՆ, ԱՇՈՏ

ԵՄՐԱՆ

Կատարեցի, Հայր, ձեր բոլոր հրամաննե-
րը. գաղտնի առաջնորդեցի ազգային մեր հա-
ւատարիմ գնդաց գաւ 'ի տաճարս. ('ի խորս
պէսլարանին Լ'երեւելն լինորներ) Հայր, ահա աղա-
տագունդ մեր :

ԳՐԻԳՈՐ

Քաջք Հայոց, աներկիւղ լերուք. ձեր վե-
րայ այսօր կայացած է հայրենեաց ապագայ ան-
գորրուլթեան յոյսն ու ակնկալութիւնը :

ՊԵՏՐՈՍ

Այո, արի՛ զաւակունք, 'ի ձեզ պիտի կր հա-
յի Հայաստան, 'ի ձեզ կը նային ամեն Հայ
աշխունք, որք արդարութեան յաղթանակի ժա-
մուն սրտագին կը բաղձան: Պանացէք, որ-
դեանք իմ, ջանացէք 'ի սէր Հայ ազգայնու-
թեան արին ու քիրտ չը խնայել:

ԵՄՐԱՆ

Հայր, կ'երդնումք, որ մեր սուսերք 'ի պա-
տեան պիտի չը մոնեն, մինչեւ որ արդարու-
թիւնը յաղթանակէ և Հայաստան վերակեն
դանանայ:

ՊԵՏՐՈՍ

Հաւատացէք, որդեանք իմ, արդարու-
թեան Սատն 'ի ձեր ճակատ աստուածահիւս
դափնիք պիտի հիւսէ. իսկ Հայաստան օրհ-
նալիը նուագօք յաւիտեան զձեզ պիտի օրհնէ:
առ Նճրան. Բայց Իշխան, ո՞ւր է Սահրամ, ո՞ւր
նախարարք մեր և իշխանք:

ԵՄՐԱՆ

Նախարարք և իշխանք, Հայր, յօժարու-
թեամբ խոստացան անմիջապէս գալ. և մեծն
Ապիրատ գաղտնի պիտի առաջնորդէ նոցա,
որպէսզի նոցա այնպէս միահամուռ գալուստը
կասկած չը տայ Սարգսի կուսակցաց:

ԳՐԻԳՈՐ առ Նճրան

Փութո՛ւ ուրեմն, Իշխան, և այս մեր արի

եղբարց հետ տաճարիս ներքին կողմը դարա-
նամուտ կաց. առ զինուորս. իսկ դուք՝ քանջք, սու-
սերամերկ պատրաստ կացէք. և երբ լսէք ժողո-
վըդեան «Կեցցէ՛ Վազիկ» ձայնը, յերեւան ե-
լէ՛ք, և վազեցէք ցրուել այն խուժանը՝ որ ըզ-
Սարգիս պաշտպանել պիտի իշխէ : Բայց ջա-
նացէ՛ք մինչեւ այն պահուն երբէք չչուկ մի չը
հանել, որով թշնամեաց կասկած տալով՝ մեր
գաղտնեաց մատնտու չը լինիք : (Դիտրա Կեպու-
րանին Իսահակին զինուորս.) առ Աշոտ սպայ. Իսկ դու,
Աշոտ, ե՛կ այսր :

ԱՇՈՏ

Տէ՛ր իմ :

ԳՐԻԳՈՐ

Դու եւս, քանջ, գնա դիտել դաւադրաց
ամեն ընթացից և ձեռնարկելիք գործոց պատ-
րաստութիւնները, և մեզ ճիշդ տեղեկութիւն
բերել փութացիր :

(Աշոտ և Դիտրա)

ՊԵՏՐՈՍ

Արդարեւ, Տէ՛ր Պահլաւ, ամօթահար
պիտի ապշին այն նենգաւոր դաւադիրներն,
երբ տեսնեն նախարարաց ու ժողովրդեան ձայ-
նիւ Վազիկի Դիտրա քաղմած. այն դաւադրաց
համար կ'ասեմ, որք միշտ Վազիկայ կենաց ու
սոխ եղած են, և են : Կը յիշէ՞ք, Տէ՛ր, քիչ մի
յառաջ թագաւոր մի յիշեցի, որոյ ազգամիտ
արարոց մին երբ պատմեցի, սոսկացիք :

ԳՐԻԳՈՐ

Այո՛, անիծեալ թագաւոր մի, անիծեալ
յաւիտեան :

ՊԵՏՐՈՍ

Սի՛ն անիծաներ շիրմի մէջ ննջող մեղաւոր
թագաւոր մի, թերեւս անմեղ թագաւոր մի :

ԳՐԻԳՈՐ

Ինչո՞ւ :

ՊԵՏՐՈՍ

Քանզի նա իւր կենաց վերջին օրերուն մէջ
ինձ գաղտնիք մի յայտնեց :

ԳՐԻԳՈՐ

Ի՞նչ գաղտնիք :

ՊԵՏՐՈՍ

Այն օրը, երբ նա ՚ի յաւիտենականութիւն
գնալ կը պատրաստուէր, ցաւոյ մութ ամպ մի
պատած էր նորա ճակատի վերայ, և քրտուներ
ոլուն ոլուն կը թանային նորա ամբողջ մար-
մինը : “ Հայր, ըսաւ հեկեկալով, մեղաւոր մի
եմ, ո՛հ, եղիկ լի մեղաւոր, զի այսօր կը զգամ
թէ անթողի մեղք մի գործած եմ ” :

ԳՐԻԳՈՐ

Տէ՛ր Աստուած . ի՞նչ կը լսեմ :

ՊԵՏՐՈՍ

Չայն՝ հոս մօրեցաւ, և վայրկեան մի կանգ
առնելէն զինի՛ յաւերջուց . “ Այո՛, անբաւելի ”

մեղք • հայրենեացս կործանման առիթ , օրի-
նաւոր անմեղ ժառանգի մի անիրաւութիւն ,
վերջապէս Հայ ազգի անջնջելի նախատինք
մեղք մի » :

ԳՐԻԳՈՐ

Խնչ մեղք , Հայր :

ՊԵՏՐՈՍ

Արդարեւ անթողի մեղք մի , Իշխան ,
բայց չէ նա ինքն այնչափ յանցաւոր , որչափ
ղինքն խաբող ամբարիշտները . . . հոս լեզուս
յառաջ չ'երթար , կը կարկամիմ , սարսուռ մի
է , որ զիս կը պաշարէ . . . Հայաստան , այդ-
պիսի անագորոյն զաւակներ կը սնուցանեն եւ
զեր ծոցոյդ մէջ :

ԳՐԻԳՈՐ

Հարունակէ , Հայր , կ'աղաչեմ :

ՊԵՏՐՈՍ

Հոգեվարք արքայն յայտնի խոստովանե-
ցաւ , թէ վատ ոմանք զինքն համոզկեր բանիւք
խաբած են , իբրու թէ Ղազիկ իւր կենաց
դաւադիր է : Արք ինքն բարկութենէն ինչ բնեւ
չը դիտէր , ահա մարդկային մի հրէշ թուղթ
ի ձեռին իւր կը ներկայանայ եւ կ'ասէ . « Տէր
արքայ , երբ լինի անորդի պիտի մեռանիս , ինչ
հարկ կայ այդպիսի ապերախտ ժառանգորդի
մի թողուլ այդչափ հարստութիւն , սլաւով »

յանցաւորը, յանձնէ՛ կայսրութեան թագաւորական այս քաղաքը” :

ԳՐԻԳՈՐ (շարժանօր)

Ո՛վ Աստուած :

ՊԵՏՐՈՍ

Ղիտե՞ս, ո՞վ էր այն մարդկային ճիւղաղը :

ԳՐԻԳՈՐ

Ո՛վ :

ՊԵՏՐՈՍ

Վ, եստ Սարգիս :

ԳՐԻԳՈՐ

Ո՛վ բարկութեանս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի սէ՛ տակաւին, Իշխան . նա իւր կենաց վերջին օրերուն մէջ հասու կը լինի, թէ այս դաւադրութիւն մի եղեր է :

ԳՐԻԳՈՐ

Ազգաւե՛ր դաւադրութիւն :

ՊԵՏՐՈՍ

Վ, անդի Վ, եստ իւր այս խաբէական ձեռնարկութեամբ դիտաւորութիւն կ’ունենայ Յունաց ձեռամբ թագաւորել . ուստի իւր համախոհից ձեռամբ այսպիսի հնարիւք նախ զինքն բարկացուցած և ապա Վ, եստ անձամբ

ազգին կործանման առիթ նոյն թուղթը իւր ներկայացուցած, և ապա անմիջապէս իւր կուսակից սլատգամաւորօք ինձ յղած է. զոր ես, ուղղժբաղդութեանս, միամտօրէն կայսեր յանձնեցի :

ԳՐԻԳՈՐ

Կը սոսկամ արդարեւ, ո՛հ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի վերջոյ ողորմելի արքայն յաւելցուց. «Լսէ՛ ահա անխոհեմ թագաւորութեանս արդիւնքը. վըէժս չը կրցի լուծել, քանզի ահա կը մեռանիմ» :

ԳՐԻԳՈՐ

Լւանղ :

ՊԵՏՐՈՍ

«Բայց այս անքաւելի մեղացս թողութեան դիտե՛ս, միակ հնարն ի՛նչ է, Հայր. — թագաւորեցունել զՎազիկ. դիտցի՛ր, որ այն ժամանակ գերեզմանիս մէջ պիտի հանգչին այս իմ մեղաւոր ոսկորներս, այս իմ առ. քեզ կտակս է, Հայր » . ասաց և մեռաւ :

ԳՐԻԳՈՐ

Ո՛վ ափշութեանս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ո՛վ Իշխան, ահա այսպէս Վ. եստ իւր խար

դախ կեղծաւորութեամբն կարողացաւ այս աւ-
մենն ընել, մեղ կը մնայ առայժմ արդարութեան
յաղթանակի համար աշխատիլ . . .
բայց ո՞վ ուրախութեանս, տես, ահա Վահ-
րամ, փութն ուրեմն, Իշխան, գնա՛ առ Լճման
և նորա հետ պատրաստութիւն տե՛ս Վագկայ
Թագաւորութեան յաջողութեան համար :

(Գրիգոր իւ Դէմէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՎԱՀՐԱՄ

ՊԵՏՐՈՍ

Տէ՛ր սպարապետ, վտանգ կայ մեղ, մե՛ծ
վտանգ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ վտանգ :

ՊԵՏՐՈՍ

Աղդադաւ թշնամիք կը շարժին . Տէ՛ր . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ կը խօսիք :

ՊԵՏՐՈՍ

Այ՛ն կը շարժին, և կը յանդգնին :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ :

ՊԵՏՐՈՍ

Գալ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ուր :

ՊԵՏՐՈՍ

Աստ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ինչո՞ւ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ինչո՞ւ :

ՎԱՀՐԱՄ

Օ, ի՞նչ :

ՊԵՏՐՈՍ

() ծոռմ :

ՎԱՀՐԱՄ

() ծոռմ, ի՞նչ օծոռմ :

ՊԵՏՐՈՍ

Թագաւորութեան :

ՎԱՀՐԱՄ

Այլ խմարիմ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Դեռ մէջ այսչափ . համարձակեցան նո
քա . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Իստմ :

ՊԵՏՐՈՍ

Սպառնալ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչպէս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի մահ մատնել ամեն զնոսա , որք պիտի
հակառակին իւրեանց ձայնի :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ է իւրեանց ձայնը :

ՊԵՏՐՈՍ

Կը կամին՝ որ թաղաւորէ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՞չ :

ՊԵՏՐՈՍ

Վ՛ետա Սարգիս :

ՎԱՀՐԱՄ

Վ՛ետա Սարգիս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ա՛յ :

ՎԱՀՐԱՄ

Իսկ ամզն :

ՊԵՏՐՈՍ

Անդէտ է :

ՎԱՀՐԱՄ

Իրա՞ւ , առանց աղգին գիտութեան :

ՊԵՏՐՈՍ

Այ՛ :

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛ղ բարկութեանս :

ՊԵՏՐՈՍ

Նոյն իսկ Վ Եստ համարձակեցաւ սպառ-
նալ ինձ , եթէ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛ղ Աստուած իմ , այդպիսի վատ մի դեռ
կ'ապրի՞ . երթամ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ (յեռնը բռնելով)

Կայց , որդեանկ , կայց :

ՎԱՀՐԱՄ

Թող զիս , թող :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեանկ , խորհիմք , և ապա . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Դեռ խորհի՞լ , երբ վատ մի . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեանկ , յիշէ միանգամ՝ թէ երբ Սարգիս
մահու արեան մէջ լողայ , ի՞նչ պիտի լինի Հայ-
աստան :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչ :

ՊԵՏՐՈՍ

Չը գիտէ՞ք միեմէ, որ Սիւնիք և Ռաբբա-
տունիք զիրար պիտի կոտորեն, և ատերու-
թեան հուրն . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Բայց, Հայր . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Համբերութիւն, որդեանի իմ, խորհիմք,
քանզի զօրաւոր է Սարգիս :

ՎԱՀՐԱՄ

Ի՞նչպէս :

ՊԵՏՐՈՍ

Նախարարք, իշխանք և շատ ազատք նորա
թիկունք են :

ՎԱՀՐԱՄ

Հոգ չէ :

ՊԵՏՐՈՍ

Եւ բանակն ողջայն :

ՎԱՀՐԱՄ

Բանակն :

ՊԵՏՐՈՍ

Այո :

ՎԱՀՐԱՄ

Այսո՞ւ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Այ՛ն վհատիր, որդեանկ իմ, այլ . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Ե՛ս վհատիմ, ե՛ս . . . Երբեք . . . Հայաստանի արեւու տակ անիրաւութեան դրօշն պիտի չը ծածանի, քանի որ Վահրամ կ'ապրի :

ՊԵՏՐՈՍ

Օ, այդ քաջ գիտե՛լ էր, Տէր սպարապետ, որ անմիջապէս ղէմքան յԱրգինա առ ձեզ յը ղել փութացի, որպէսզի ձեր պաշտպանութեան յանձնեմ ղՎաղիկ :

ՎԱՀՐԱՄ

Այ՛ն, պիտի պաշտպանեմ ղՎաղիկ . կ'երդնում, որ այսօր սա բեմին վերայ կամ Վաղիկ Հայոց արքայ պիտի օծուի, և կամ Վահրամ արիւնջուայ պիտի փռուի :

ՊԵՏՐՈՍ

Թող քան դեռ ազգին հաւատարիմ նախարարք, և ապա . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Բայց Վաղիկ, Հայր . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Դուք արդէն գիտէք, որ Ղրիգոր ձեր եղբորորդւոյ հետ զնա ՚ի Բջնի յղեցի . բայց ուրովհետեւ Վաղիկայ բացակայութիւնը զիս անհանգիստ միշտ կ'ընէր, ուստի պատերազմէն

վերջ անմիջապէս խրկեցի զԼճրան ՚ի Բջնի :

ՎԱՀՐԱՄ

Բերաւ :

ՊԵՏՐՈՍ

Լճր, և այժմ աստ յԼճնի է :

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛ր ուրախութեանս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ստրայն Լճրան խոհեմութիւն համարած է թէ Բջնայ մէջ և թէ Լճնայ մէջ զոյց ձգել, թէ Գագիկ առ Տուղիլ ապաստանած է, որ պէտքն Սարգսի կասկած չը տայ թէ Գագիկ Հայաստանի մէջ է. բայց ահա Լճոս :

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՎԱՀՐԱՄ, ԱՇՈՏ

ԱՇՈՏ

Հայր, տաճարիս գաւթի մեծ դրան առջիւ բաւական մեծ բաղնիութիւն խոհուած է, և իւրաքանչիւր ոք արդարեւ Սարգսի թագաւորութեան կը բաղձայ :

ՊԵՏՐՈՍ (հանդարտօրէն)

Հոգ չէ, որդեակ :

ԱՀՈՏ

Հայր, տաճարիս Արեւմտեան դրան առ
ջեւ Սարգսի կուսակից դաւադրաց խումբ մի
գաղտ կըսպասէ. Հայր կարծեմ թէ Սարգիս
նոյն դրանէն լռելեայն ՚ի տաճարս պիտի մտնէ,
և . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Հոգ չէ, որդեակ :

ԱՀՈՏ

Հայր, բանակն համօրէն արքունի պալատը
ընթապատած է, և զէն ՚ի ձեռին պատրաստ է
յընդունելու թիւն Սարգսի : Հայր, բանակի
հրամանատարք և զօրապետք կաշառուած են,
ուստի . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Հոգ չէ, որդեակ :

ԱՀՈՏ

Հայր, զօրաւոր է Սարգիս, և ընթահայեաց
խորագէտ : Հայր, եթէ մերժէք, գիտցիր, որ
դաւադիրք Արեւմտեան դրանէն մտնելով՝ տա-
ճարիս դուռները ՚ի ներքուստ պիտի փակեն,
և . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Խօսէ՛, որդեակ :

ԱՀՈՏ

Եւ ՚ի օսկորեաց ձեռամբ թագաւորական

Թագն Սարգսի դլխի վերայ պիտի հանդչի :

ՊԵՏՐՈՍ (խռովեալ)

Ի՞նչ կը խօսիք , որդեանկ :

ԱՇՈՏ

Հաւատա՛ւ , Հայր , Վէտսկորոս ասա յԱնի է :

ՊԵՏՐՈՍ

Իրա՞ն :

ԱՇՈՏ

Այո՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ուստի՞ գիտէք :

ԱՇՈՏ

Հայր , դաւադրաց խմբի մէջ , որոյ պարաւ գլուխն Աբաս էր , բարձրահասակ մ. ըդ մի նշմարեցի . գիտեցի եւ ճանցայ , որ Վէտսկորոս էր . ուստի , Հայր , անշուշտ եմ , թէ Վէտսկորեայ ձեռամբ Սարգիս պիտի յաջողի . . . :

ՎԱՀՐԱՄ

Ո՛րդ զարմացմանս :

ԱՇՈՏ

Հայր , վտանգ կայ մեզ , ուրիշ միջոցներու ձեռնարկեմք :

ՊԵՏՐՈՍ (եռանդով)

Երբէք . յԱստուած վստահ այսօր Գագ-

կայ իրաւանց համար սրարտիմք գործել, և . . . :

ԱՇՈՏ

Բայց, Հայր, եթէ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Կ'երկմտիս դու, ո՞վ քաջ, Անմահին զօրութեան վերայ, որ ամբարիշտ վատաց պատիժն ըստ արժանւոյն միշտ կը հատուցանէ . յերկինս նայէ, տես, Յաւիտեանականին արդարութեան սուրն ի՞նչպէս ամբարիշտ գլխոց վերայ կը շողայ : Աստուած, որ Հայկայ, Վարդանայ, Վահանայ բազումները զօրացոյց, Աստուած, որ մեր առաքինի հարց առաջնորդեց, Աստուած, որ զՀայաստան քանի՞օ՞ն պահեաց, այսօր միթէ լքեալ կը թողնու զՀայաստան, միթէ արդարութիւնն սանսկոխել կը տայ . — երբէք : Յուսանք յԱստուած, յաւանք ու գործենք :

ՎԱՀՐԱՄ ԵՒ ԱՇՈՏ

Հայր :

ՊԵՏՐՈՍ

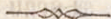
Որդեանկք իմ, այսօր մեր անմահութեան օրն է . այսօր ՚ի սէր արդարութեան Աստուծոյ և հայրենեաց եթէ զո՞հ ու պատարագ լինիմք, մեծ փառք չէ՞ մեզ այս :

ՎԱՀՐԱՄ ԵՒ ԱՇՈՏ

Այո՛, Հայր :

ՊԵՏՐՈՍ

Անխուժ մեռանինք, որդեանկք, անխուժ մեռանինք ՚ի սէր արդար իրաւանց : Ա՜ն Ա՜ն . որդեակ իմ, իսկ քեզ այսօր սա միայն կը մնայ ընկերք « Կեցցէ Գաղիկ » ժողովրդեան այս ձայնը լսես, կ'առնուս Բագրատունեան տան խաչանիշ դրօշը, ամենայն ճեպով կը վաղես, և արքունի պալատան բարձր աշտարակի վերայ կանգնած կ'աղաղակես առ զինւորս բանակին . « Բանջք Հայոց, կենդանի է Գաղիկ . օծաւ թագաւոր . կեցցէ՛ արքայն մեր Գաղիկ . . . » բայց ո՞վ բերկրութեանս . ահա նախարարք մեր, ահա տեսարք և աղաարք . . . :

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ՎԱՀՐԱՄ, ԱՊՈԻԱՏ
ԵՒ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՆԱԽԱՐԱՐԻ

ՊԵՏՐՈՍ

Նախարարք, իշխանք, աղաարք Հայոց . կարեւոր էր ձեր գալուստը, արդարեւ շո՞ւր կարեւոր, վասնզի ահա հայրենիք հետզհետէ կը թշուառանայ մեր անտարբերութեան պատճառաւ :

ԱՊՈԻԱՏ

Ի՞նչ աղէտ, ի՞նչ թշուառութիւն ազգին

կրկին պատահեցաւ, որ այդպէս կը խօսէր,
Հայր:

ՊԵՏՐՈՍ

Ինչ աղէտ. հայրենեաց անտերունչ ու ան-
պաշտպան վիճակէն չար ստահակք ոգի առ-
նելով՝ անդադար աղգին աղէտքն կը կրկնապատ-
կեն: Սիթէ դուք տեղեակ չէք նոցա չարու-
թեանց ու ոճրից:

ԱՊԻՐԱՏ

Ըրդէն յայտնի ճշմարտութիւն մի է, թէ
միշտ անիշխանութիւնն է մեծամեծ չարեաց
բուն պատճառը:

ՊԵՏՐՈՍ

Կը խոստովանէք զայդ, այնպէս չէ:

ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Եյո՛:

ՊԵՏՐՈՍ

Սինչեւ ցայսօր զանազան ապստամբական
յոյցեր, մեծամեծ եղեռնապործութիւններ,
անթիւ անիրաւութիւններ տեղի ունենալէ
զկնի, ժպիրհք բոլորովն երես առեալ՝ ահա
այսօր կը յանդգնին աղգակործան մեծ չարու-
թեան մի ձեռնամուխ լինել:

ԱՊԻՐԱՏ

Ի՞նչ չարութեան:

ՊԵՏՐՈՍ

Թագաւոր հաստատել :

ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Օ, ո՞վ :

ՊԵՏՐՈՍ

Սիւնեաց իշխան Աղատն Սարգիս :

ԱՊԻՐԱՏ

Իսկ ազգէն :

ՊԵՏՐՈՍ

Կը մերժեն ընդհանուր ազգին ձայնը :

ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Սոսկալի յանդգնութիւն :

ՎԱՀՐԱՄ

Ահա ելի՛ ամբարշտութիւն :

ԱՊԻՐԱՏ

Կը սարսուխմ :

ՊԵՏՐՈՍ

Արդարեւ, Տեա՛րք, դայս յիշեն իսկ մարդոց սարսուռ կ'ազդէ, թող թէ դորձե՛լ :

ԱՊԻՐԱՏ

Հայր, նոյն ինքն Սարգիս տեղեակ է դոցա այս ամօթալի համարձակութեան :

ՊԵՏՐՈՍ

Որդեանէք իմ, նոյն իսկ Սարգիս համարձա-

կեցաւ զիս յասարանս իւր կոչել . գիտէ՞ք , ինչո՞ւ . — զիս իւր փառասէր դիտաւորութեան գործակից առնելու համար :

ԱՊՌԻԱՏ

Ի՞նչպէս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչընելով յինէ թագ :

ՆԱԽԱՐԱՐՔ

Տէ՛ր Աստուած :

ՊԵՏՐՈՍ

Ներկայացան հոն նոյն պահուն իւր համախոհները . և ինձ՝ ո՞ր դժբաղդութեանս ,
 “Հայրապետ , ըսին , թագաւոր պարտիս օծել
 զՍարգիս՝ տէրս Սիւնեացի” :

ՎԱՀՐԱՄ

Կը քսամնիմ , ափսո՞ս :

ՊԵՏՐՈՍ

Սերժեցի . . . : Սպառնացան խաւարել
 զՀայաստան . որդեակք իմ , հայրենասէր որդեակք իմ , նոքա քիչմըէն հոս գալ պիտի յանդգնին , որպէսզի բռնի ինձ օծել տան ըզՍարգիս :

ԱՊՌԻԱՏ

Երբէ՛ք . թագին բուն ժառանգն Գագիկ է միայն :

ՊԵՏՐՈՍ

Այո՛, որդեանկը իմ, թագին օրինաւոր ժառանգն Վազիկ է. կ'ընդունի՞ք և կը կամի՞ք, որ նա թագաւորէ :

ՆԱԽԱՐԱՐՔ

Այո՛, Հայր, բայց Վազիկ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Կենդանի է Վազիկ, եթէ խոստանայք նուրա կենաց պաշտպանութիւն չը ղլանալ :

ՆԱԽԱՐԱՐՔ

Հայր, երգնումք :

ՊԵՏՐՈՍ

Սինչեւ ցարդ զնա գաղանի պահեցի եւ պատսպարեցի, վասնզի Սէստի դաւաճան վըրէ ինդրութենէն կը խիթայի. այլ այսօր որովհետեւ կը կամիք, որ թագաւորական տան վերջին մնացորդ նշխար այն սիրելի աւանդն ձեզ յանձնեմ, որպէսզի արդարութիւնն յաղթանակէ, ին ուրեմն, ծունր գիք, որդեանկը իմ :

ՆԱԽԱՐԱՐՔ

Հայր, ինչո՞ւ համար :

ՊԵՏՐՈՍ

Երգնուլ յանուն Լստուծոյ, յանուն Հայ ազգայնութեան ի պաշտպանութիւն Վազիկայ կենաց :

ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Եւ ապա :

ՊԵՏՐՈՍ

Լապա վստահ ձեր երգման, վստահ թողը
 վրդեան այն ձայնի, որ ՂԻազիկի միշտ կը խըն-
 դրէ թագաւոր, ձեզ պիտի յանձնեմ ձեր թա-
 գաւորը :

ՆԱԽԱՐԱՐԻ (կը ծնրեն)

Պատրաստ եմք, Հայր :

ՊԵՏՐՈՍ

Երգուարձնք ուրեմն :

ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Երգնումք յանուն քո, ի՞նչ Տէր, երգնումք
 չ'ամփոփել սուտերք մեր 'ի սլատեան, մինչեւ
 թագաւորեսցէ արքայն մեր Ղազիկ . երգնումք
 մինչեւ ցլախճան կենաց մերոց չինայել զարիւն
 մեր 'ի փառս հայրենեաց մեր և 'ի բարօրու-
 թիւն համայն Հայաստանեաց : Իսկ թէ որ 'ի
 մէնջ, Տէր, որ ուխտանենդ դրժեալ զերգումն՝
 դոր արդ երգնու, առտուածային շանթք բար-
 կութեան քո իջեն 'ի գլուխ ամբարշտին, եւ
 շանթահար սլառուհասեալ յԱստուածութե-
 նեդ՝ կորիցէ՛ յերկրէ անուն նորա և յիշատակ :

(յոսն կ'ենեն)

ԶԱՅՆ ՄԻ 'ի խորոյ պեւարանին

Հայր, ահա դայ Սարգիս, գանդաւադիրք :

ՊԵՏՐՈՍ

Թող դան, հող չէ : ()ն, իշխանազուն որ
դեակք իմ, փութացէք ուրեմն, փութացէք
զթագաւորն ձեր ողջունել :

(Իւ Տէնի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը .

ՎԵՍՏ ՍԱՐԳԻՍ , ԴԵՐԵՆԻԿ , ԴԱԻԱԴԻՐ
ԻՇԽԱՆԻ

ՍԱՐԳԻՍ

Վերջապէս հասանք ՚ի տաճարս . արդա-
րեւ ակնկոր քայլել կըստիպուէի, երբ կը նշմա-
րէի Վաթողիկէիս Արեւմտեան դրան առջեւ
սպասող մեր հաւատարիմ եղբարց ուրախ ու
վառվռուն բիւրերն, որք սիրալիր ակնարկօք զիս
կ'ողջունէին . զիս՝ թագաւորս Հայոց : Բայց
ի՞նչ կը խօսիմ . ոչ, դեռ թագաւոր չեմ, վասն
զի օծումն՝ թագաւորական ճակատի մի վայել
այն նշանն հանդչած չէ : Բայց հող չէ . վայրկե-
նէ մի զինի ամեն ինչ կը վերջանայ . սխտի օծ-
ուի ճակատս, և սխտի սրակուրիմ թագաւոր :
(Խոթանի Խառնաշիրի Յայնէր) Երջանկութիւն . ա-
հա ժողովուրդն է, որ կ'աղաղակէ . « Կեցցէ՛
արքայ » : Աղաղակեցէ՛ք դուք, սիրելի՛ ժողո-
վուրդ, ձեր ապագայ բարօրութեան համար է,
որ Սարգիս՝ Տէրն Աիւնեաց իւր թագաւորու-

Թեան րոպէ մը յառաջ կառարման կը բաղձայ .
այնպէս չէ՞, քանչէր Ղերենիկ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այո՛, Տէր արքայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Եւ դու այժմէն զիս արքայ կ'անուանես .
այնպէս չէ՞, դու , մե՛ծդ Ղերենիկ , ուրեմն
ալ համոզուած ես , թէ Թագաւոր եմ :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Անշուշտ :

ՍԱՐԳԻՍ

Բայց գիտցիր , որ ես՝ Տէրս Աւնեաց դիւ
պաց մէջ փորձուած մարդ մի եմ , և կասկա
ծոտ բաղդին ամեն յեղեղուկ վայրկենից վե
րայ . դեռ Թագաւոր չեմ , մի կոչեր զիս Թա
գաւոր :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այդ կասկածոտ բնութեամբդ էր , որ տարւ
տամ ընթացիւք մինչեւ ցայժմ լոկ յոյսերու
մէջ կը դեդերէիք , բայց Ղերենիկ իւր հանձա
րաւն կարողացաւ մի քանի աւուր մէջ ամեն
ինչ վերջացունել , զնախարարս ձեզ համամիտ
ընել , զՂեոսիրոս համոզել , և այլ շատ գոր
ծեր : Տէր Աւնեաց , աշխարհիս մեծ մարդիկն
միշտ յանդուգն մարդիկ եղած են :

ՍԱՐԳԻՍ

Սակայն . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Անհող կայ . այսօր դուք Հայոց թագաւոր
պիտի լինիք , վասնզի դէպք ու միջոցք մեր հա-
մար յաջող են :

ՍԱՐԳԻՍ

Կը կասկածիմ արդարեւ , իշխան :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դուք կը կասկածիք . Տէր Աւնեաց , երբ
բանակն է ձեզ թեւ , նախարարքս ու իշխանք
թիկունք , և արդէն ժողովուրդն պատրաստ մեր
ձայնի ընկերանալով՝ զձեզ թագաւոր ընդու-
նելու , ո՞վ կարող է հակառակիլ ձեզ :

ԻՇԽԱՆԻ

Ոչ ոք :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Դուք , Տէր Աւնեաց , դուք պիտի թա-
գաւորէք . . . բայց ո՞վ Աստուած , Հայրա-
պետն է , որ ահա վարագոյրի ետեւէն ելնե-
լով՝ բեմին վերայ կ'երեւի :

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ.

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ , ՎԵՍՏ—ՍԱՐԳԻՍ , ԴԵՐԵՆԻԿ
ՆԱԽԱՐԱՐԻ , ԻՇԽԱՆԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՐԻՒՄԻ

ԴԵՐԵՆԻԿ

Տէր Հայրապետ , թագաւորութեան ար-
ժանաւորն զՍարգիս՝ Տէրս Աւնեաց պատրաստ
էք այսօր թագաւոր օծել :

ՊԵՏՐՈՍ

Այսօր :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Այս :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի՞նչ կը խօսիք , կը ցնորիք , հապա ժողովուրդը :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Քեզ ինչ ժողովուրդը , ժողովուրդեան սրտասխանատու մեք եմք :

ՊԵՏՐՈՍ

Երբէք . ընդհանրութեան ընտրածն ու ըրչածն միայն կարող եմ թագաւոր օծել :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ժողովուրդն արդէն դուրսը խռնուած է . օծէ , և ապա ժողովուրդն թող ողջունէ իւր թագաւորը :

ՊԵՏՐՈՍ

Ոչ այդպէս , որդեանիք իմ . Աստուած և հայրենիք զայս կը պահանջեն , զայս կը պահանջէ և մարդկային խղճմանաց ձայնը , թագաւոր այն է , որ ժողովուրդն կ'ընտրէ . բացիք դռները : (Ճանկէն դրանց)

ԴԵՐԵՆԻԿ

Հայրապետ , ձեր այդ յամառութեամբն ազդին ազէտքն կը կրկնապատկէք , կ'օծէք , ապա թէ ոչ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ

Ի զմէր է ձեր սպառնալիք . հանրութեան
ձայնը միայն կարող եմ յարգել, վասնզի ժողո-
վըդեան ձայնի գործադիր լիկ սպասաւոր մի եմ:

ԶԱՅՆՔ

Լսո՛ւ, այո՛:

ՍԱՐԳԻՍ ասու Դեբեհի

Ժողովուրդն է:

ԴԵԲԵՆԻԿ

Հոգ չէ՛ . (Բարձր) Ժողովըդեան ձայնն ըն-
դունելի է, այնպէս չէ՞, Հայր:

ՊԵՏՐՈՍ

Լսո՛ւ:

ԴԵԲԵՆԻԿ

Ժողովուրդն, ազատք և նախարարք զՍար-
գիս՝ Տէրն Սիւնեաց թագաւոր կը կամին . կեց-
ցէ՛ ուրեմն Սարգիս՝ թագաւորն Հայոց:

ԶԱՅՆՔ

Կեցցէ՛:

ՍԱՐԳԻՍ

(Օրհնեալ է Լստուած:

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց գիտէ՞ք, ժողովուրդք Հայոց, օրի-
նաւոր ժառանգ թագին քաջին Լստայ որդի
Գագիկ է:

(ասաւ ևս ոմեր շշուկներ)

ԳԵՐԵՆԻԿ

Հայր, դեռ կը յամառիս . ահա ժողովուրդը
դըն զՍարգիս Տէրն Սիւնեաց կ'ընտրէ :

ԴԱՒԱԴԻՐ ԻՇԽԱՆԻ

Կեցցէ՛ Սարգիս, կեցցէ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ժողովուրդք Հայոց, գիտցիք, որ Վազիկ
կենդանի է, զով կ'ընդունիք, զՎազիկ թէ
զՍարգիս :

ԶԱՅՆԻ

Կեցցէ՛ Վազիկ, կեցցէ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

Հայոց ժողովուրդ, ահա թագաւոր ձեր :
(Վարագոյրը իւր Բացոյնի, և Վազիկի ՚ի գահ բազմած կ'ե-
լէի . յաջի գահուն լ'աղիլապ արդունական լագն ՚ի յե-
ռին կ'երէի . իսկ ՚ի յախի Վրէժոյր Սագիսարոս գաւա-
ղան ՚ի յեռին : Դրօշակիրք երկու և հնգեպասան նախարարք
սարի և անսի բեթին վերայ կարգաւ կ'երէին : Իսկ Ռե-
կոսի Սահրամ սոսերամերի արխանայեալ իւր փեսնոսի) :
Լ'ահա Վազիկ, թագին օրինաւոր ժաւանդ թա-
գաւոր ձեր Վազիկ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ ամուլ թեանս . ո՛վ կը յուսար . . . :

ԶԱՅՆԻ

Կեցցէ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

Ուրեմն և ես՝ հայրապետս Տանն Հայկայ ,

վստահ ձեր համահաճ հաւանութեան, կը դը-
նեմ ահաւասիկ թագաւորանդ իշխանիս ար-
ժանաւոր գլուխը թագաւորական այս թագը .
(դէնելլ) Յաւիտենականին ամենազօր աջն հո-
վանաւորի ՚ի վերայ քո, արքայ Հայոց :

ՁԱՅՆՔ

Կեցցէ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ (Գաւազանը փախլով)

Սա եղեցիքեզ գաւազան արդարութեան,
գաւազան փառաց, գաւազան շնորհաց : (համ-
բողբելով ճակապը) (Օրհնութիւնը որդւոց հայրե-
նեաց եղեցին դաւինիք անմահութեան ճակա-
կատուդ, և առաքինութիւնքդ սպակ փառաց
դիտոյդ : (խոնարհելով) Թագաւորեսցէ ընդ քեզ
Տէր Մատուած, և ընդ հովանաւորութեամբ
Մատուծոյ և ազգիս Հայոց անսասան կացցես
յաւիտեան :

(Այս նախարարս զոյժ զոյժ փախլով ի՛րողջոհէն
նորասպան լագաւորը)

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ սարսափմանս :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Փախչիմք, (սաճարին ներշնչողին զինուորիկ
կերէին .) ահա Պահլաւ Տան ազատագունդն
է, որ սուսերամերկ կը խուժէ . փախչիմք :

ՍԱՐԳԻՍ

Եղ՛ւկ, ո՞վ կը յուսար, թէ . . . :

ԴԵՐԵՆԻԿ

Տէս, ահա բոցանշոյլ թուրք, որք սպառ-

նալից կը շողան մեր կուսակցաց վերայ, փախ
չլիմք :

ՍԱՐԳԻՍ

Ղերենիկ, փրկէ՛ զիս, փրկէ՛ . անիծեալ
Թագն ու Թադաւորութիւն . սարսափելի է
մահ . փախչիմք :

(Կը փախչին)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ժ .

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ , ԳԱԳԻԿ , ՎԱՀՐԱՄ , ԳՐԻԳՈՐ ,
ՆԱԽԱՐԱՐԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՐԴԻՔ

ԳՐԻԳՈՐ

Տէ՛ր արքայ , Թշնամիներդ սպառեցան , ՚ի
մահ մատնեցան ամեն նորա , որք պաշտպանել
կ'իշխէին զՍարգիս . միայն նա ինքն Սարգիս և
Ղերենիկ ՚ի Ներքնաբերդն անկեալ գթութեանդ
կ'ապաւինին :

ՎԱՀՐԱՄ

Գթութիւն , անկարելի . գնա՛ , քանչե՛ Գը-
րիգոր , պաշարել Ներքնաբերդը , մինչեւ անձ
նատուր լինին կամ սովածահ հոն կորսուին :

ԳԱԳԻԿ

Եթէ գթութիւնը , Տէ՛ր սպարապետ , գե-
րադոյն առաքինութիւն մի է , գթամք . չեմ
փափագիր բնաւ , որ այսօր այնպիսի Հայ ա-
րիւն մի Թափուի , որ գթութիւն կը խնդրէ :

ՊԵՏՐՈՍ

Այդ բարի քրիստոնէական զգացմամբ ըս-
քանչեւիկ կը հանդիսացունէք զձեզ, Տէր արքայ,
ներել թշնամւոյն, երբ գթութիւն կը հայցէ,
արդարեւ մե՛ծ առաքինութիւն :

ԳՐԻԳՈՐ

Նոյնպէս, Տէր արքայ, բանական հնազան-
դեցաւ ձեզ, զէնընկէց եղէն ամեն Հայք, որք
Սարգսի խորագէտ ճարտարմտութենէն թե-
լադրեալ կ'ուզէին պաշտպանել նորա թագա-
ւորութիւնը : (փողոց հիւճումս) Տէր արքայ, ա-
հա արքունի բանական առաջնորդութեամբ քա-
ջին Նյմրանայ և Աշտոյ ձեր թագաւորական
տան դիօշն բացած՝ զարքայդ նորապսակ ող-
ջունել կը փութայ :

ՁԱՅՆՔ

Կեցցէ՛ արքայն մեր Վազիկ, կեցցէ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

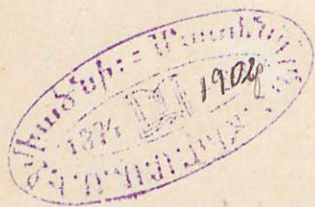
ԺողովճՐդքը, ձեր այդ աղաղակաւն աւա-
նիկ Հայաստան նոր կենդանութիւն կ'ստանայ,
և Արարատայ ազատ բարձունքն խնդագին ա-
հա կը կրկնեն ձեր « Կեցցէ՛ արքայն մեր Վա-
զիկ » ձայնները :

ՁԱՅՆՔ

Կեցցէ՛ :

ՊԵՏՐՈՍ

Բայց առայժմ լուռ լերուք, Հայոց Ժողո-

վարդք, և ուշադրութեամբ 'ի միտ առէք, զոր պիտի ասեմ ձեզ. հաւատացէք դուք, ո՞վ որդիք Հայկայ, թէ կոյ յերկինս ամենատես Աչք մի, որ ամբարշտաց սրտի խորերը դիտելով՝ ըստ այնմ նոցա պատիժն ու պատուհասն կը տնօրինէ. արդ՝ արդարութեան միշտ հետեւող լիբուք, ո՞վ որդեակք իմ:

ԳԱԳԻԿ, ՆԱԽԱՐԱՐԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ

Հայր, ուխտեմք արդարութեան միշտ կալ հպատակ:

ՊԵՏԻՈՍ

Ուրեմն ցնծա՛, խնդա՛, զուարճացի՛ր, ո՞վ Հայաստան, զի ահա որդիք քո ուխտեն եւ երդնուն լստուածութեան լինել զաւակբարի, զաւակ արժանաւոր Հայ ազգայնութեան, և զաւանճի ընտիր հանուր մարդկութեան:

ԳԱԳԻԿ

Այս մեր ուխտ և երդում, 'ի փառս քո է, Հայաստան: Հայաստան, 'ի փառս քո մեռանիլ ուխտեմք յաւիտեան:

ՎԵՐՋ

ՆՈՒԷՐ

Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԵՈՐԳԵԱՆ

Ժառանգաւորաց ձեմարանին

ՄՈՒՐԱՅԱՆԻ

25 Սեպտեմբ. 1899 ամի.

